

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Збірник матеріалів
Дев'ятої заочно-дистанційної
наукової конференції студентів
і молодих вчених

Частина 1

Тернопіль
2022

УДК 336

**Дев'ята заочно-дистанційна наукова конференція
студентів і молодих вчених**

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»

м. Тернопіль, 15 квітня 2022 р.

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Кириленко О. П. – завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ, д. е. н., професор

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Горин В. П. – заступник голови, д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;

Дем'янишин В. Г. – д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;

Лободіна З. М. – д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ.

*Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні
кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ
(протокол № 9 від 27.04.2022 р.).*

Актуальні питання фінансової теорії та практики: збірн. матер. Дев'ятої заоч.-дистанц. конф. студентів і молодих вчених (м. Тернопіль, 15 квітня 2022 р.). Ч. 1. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 151 с.

Коло проблем, які висвітлюються у збірнику конференції, пов'язані з розробкою основних напрямів фінансової політики держави, реформуванням складових фінансового механізму, удосконаленням системи управління фінансами на макро-, мезо- і макрорівнях. Висновки та рекомендації мають вагомое теоретичне значення і можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та дипломних робіт, проведенні інших форм наукових досліджень.

УДК 336

За редакцію, зміст і достовірність даних, а також встановлення фактів плагіату матеріалів, розміщених у збірнику конференції, відповідальність несуть автори та наукові керівники.

© ЗУНУ, 2022

ЗМІСТ

<i>Анталовці І. В.</i> ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ.....	7
<i>Антошків М. М.</i> НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	11
<i>Барановська Н. І.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІЙ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	13
<i>Борисов Н. П.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	17
<i>Булавинець В. М., Крамарчук Ю. В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	20
<i>Валігура В. А., Дроць М. В.</i> МИТНІ РИЗИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	23
<i>Вівчар Т. І.</i> ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УМОВАХ РЕФОРМИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ.....	25
<i>Герчаківський С. Д., Гудима Т. В.</i> ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ТЕОРЕТИКО-ЕВОЛЮЦІЙНИЙ НАРАТИВ.....	29
<i>Горин В. П., Буярський А. В.</i> ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ.....	33
<i>Гринчишин В. І.</i> МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	38
<i>Гупайло А. Р.</i> МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА: СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ.....	41
<i>Гуцул І. А., Войдило С. І.</i> ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СУЧАСНИХ ЗАХОДІВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В	

УКРАЇНІ.....	44
<i>Гуцул І. А., Сукмановський В. В.</i> ВЕКТОРИ РОЗБУДОВИ МИТНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ.....	50
<i>Давиденко І. В.</i> ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	55
<i>Дмитрів В. І., Легкодух З. В.</i> ПРАГМАТИЗМ ОПОДАТКУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	59
<i>Дмитрів В. І., Поврозник К. М.</i> ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ У МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	61
<i>Дрилінська О. А.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ.....	64
<i>Дулиш Т. В.</i> СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	67
<i>Заборна О. Р.</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У ДЕРЖАВНІЙ МІГРАЦІЙНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ.....	70
<i>Качур В. М.</i> БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ НА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	72
<i>Квасниця О. В., Резь А. В.</i> ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	76
<i>Кириленко О. П., Шиндор Ю. В.</i> ЗМІСТОВНІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ.....	79
<i>Кізима Т. О., Станович М. А.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	82
<i>Клімов І. В., Бойко Л. Б.</i> МИТНІ ПЛАТЕЖІ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ.....	85

<i>Котович Д. М.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	87
<i>Кравчук К. В.</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	89
<i>Крупа Т. М.</i> ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ.....	91
<i>Лепех С. С.</i> ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	94
<i>Лисак Р. Ю.</i> АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ.....	97
<i>Лободіна З. М., Янковська Ю. М.</i> ФІНАНСОВО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ТА УСПІХ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	101
<i>Лозовицька Н. С.</i> ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ГУ ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБИ УКРАЇНИ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	104
<i>Марчук С. П.</i> ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ.....	107
<i>Осадчук Т. В.</i> БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ.....	110
<i>Павловський Д. М.</i> ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ.....	113
<i>Пасько О. А.</i> СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	116
<i>Петрук А. Р., Миколюк І. В.</i> МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК РІЗНОВИД ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	118

<i>Петрушка О. В., Войцішук А. Я.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ.....	120
<i>Продан К. С.</i> ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	123
<i>Русин Г.-Н. О.</i> МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	127
<i>Серединська О. А.</i> ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ І РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ЙОГО ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ.....	128
<i>Сидор І. П., Саєнко В. О.</i> УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	131
<i>Сідляр В. В., Николишин Н. І.</i> МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДНИМ ПОТОКАМ.....	134
<i>Титор В. Й.</i> МИТНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ: АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	137
<i>Шевчук А. М., Сушко В. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА СЕЛЕКЦІЇ МИТНИХ РИЗИКІВ.....	139
<i>Шпирна В. І., Теслюк Д. А.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ МИТНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	143
<i>Юзефович С. Б.</i> ПРОБЛЕМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....	147

Анталовці Іван Володимирович

студент гр. ФФзмсв-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Місцеві бюджети виступають важливим інструментом економічного регулювання, що базується на сукупності взаємозв'язків як у сфері формування доходів бюджету, так і здійснення його видатків, міжбюджетних відносин, що забезпечують розробку та реалізацію збалансованої економічної політики держави, яка спрямована на «...забезпечення економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. Рівень власних доходів бюджетів місцевого самоврядування є індикатором соціально-економічного розвитку територій та відповідно відображає ступінь розвиненості підприємництва в регіоні» [1].

Сьогодні місцеві органи влади при усіх позитивних умовах децентралізації ще не отримали повної інституційної автономії. В сучасних умовах процеси удосконалення управління у сфері формування і використання коштів місцевих бюджетів має проводитись за наступними напрямками:

- надання більшої автономії органам місцевої влади, зокрема органам місцевого самоврядування (громадам);
- використання дієвих механізмів контролю за якістю надання місцевих послуг;
- обґрунтування порядку витратних повноважень органів місцевого самоврядування у конкретних галузях бюджетної сфери, зокрема, що стосується витрат на забезпечення функціонування закладів освіти, культури, соціального захисту, охорони здоров'я, проведення заходів у відповідних сферах [2, с. 46].

В останні роки яскраво проявляються проблеми достатності фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Основною причиною недостатньої бюджетної забезпеченості територіальних громад останнім часом значна кількість експертів називає відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів держави та низькі темпи економічного розвитку країни. Однак, слід враховувати процедури планування та виконання місцевих бюджетів і якість їх здійснення. Водночас, саме зростання дисбалансів між плановими доходами і видатками призводять до формування значного дефіциту бюджетів, зокрема місцевих. Проблеми бюджетного планування та виконання бюджетів місцевого рівня в Україні пов'язані з [3, с. 133]:

- відсутністю прозорості у здійсненні бюджетного процесу;
- низькою дисципліною виконання бюджетів та якістю нормативно-правової бази;
- недосконалим механізмом планування дохідної бази бюджетів усіх рівнів;

– використанням не досконалих інструментами бюджетного планування видатків.

Зміни до Бюджетного кодексу України щодо розподілу податкових і неподаткових надходжень між державним і місцевим бюджетами є практично щороку. Серед таких змін по податковим надходженням місцевих бюджетів 2021 року – це віднесення до загального фонду об'єднаних сільських, селищних, міських територіальних громад, районних бюджетів:

– 30% рентної плати за користування надрами для видобування бурштину за місцезнаходженням (місцем видобутку) бурштину;

– 13,44% акцизного податку з виробленого в Україні пального у порядку. У першому півріччі – пропорційно до обсягу реалізованого пального на відповідній території за друге півріччя 2020 року. У другому півріччі – теж пропорційно, але уже по першому півріччю 2021 року;

– 13,44% відсотка акцизного податку з ввезеного в Україну пального. Розподіл аналогічний виробленому пальному [4].

У 2021 році у місцевих бюджетах нові надходження – по рентній платі по видобутку бурштину та акцизу на пальне, а також від ліцензій по рідинам для е-сигарет.

Серед неподаткових надходжень місцевих бюджетів до плати за ліцензії на виробництво та торгівлю тютюновими виробами додалися плата за ліцензії по рідинам, що використовуються в електронних сигаретах. З 2021 року вони стали підакцизним товаром. Також у місцеві бюджети надходить плата за ліцензії на:

- виробництво пального;
- право оптової торгівлі пальним;
- право роздрібної торгівлі пальним;
- право зберігання пального.

З початку повномасштабної збройної агресії росії місцеві бюджети демонструють позитивні результати. За даними Державної податкової служби України, у першому півріччі 2022 року до місцевих бюджетів надійшло більше податків, ніж за такий же період минулого року [5].

Місцеві бюджети з 24 лютого показали непогані результати виконання передусім у відносно безпечних регіонах. Проте й зведений показник виконання дохідної частини місцевих бюджетів по країні є кращим, ніж цього можна було б очікувати в умовах війни. Податків надійшло більше, ніж торік: за перші шість місяців року до місцевих бюджетів сплачено 173,8 млрд. грн., що на 18,4 млрд. грн. або на 11,8% більше, ніж у першому півріччі 2021 року. Однак через те, що місцеві бюджети є дуже різними, ми проаналізували фактичні дані за перші три місяці повномасштабної війни в розрізі регіонів.

Аналіз даних дозволяє систематизувати певні тенденції: відсутність проблем із надходженнями у відносно безпечних областях, зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб через виплати військовослужбовцям, незначне скорочення єдиного податку, незважаючи на

можливість його не сплачувати частині платників, ненадходження плати за землю та ін.

У червні 2022 року до місцевих бюджетів надійшло 30,5 млрд. грн. податкових надходжень, така тенденція спостерігається з січня.

Аналітики зазначають, що загалом за I півріччя надійшло 173,8 млрд. грн., що на 18,4 млрд. грн. (11,8%) більше січня – червня 2021 року.

Основними причинами залишаються інфляція та збільшення виплат військовослужбовцям, що впливає на податок на доходи фізичних осіб, основна частка якого поступає до місцевих бюджетів. Додаткові доходи місцеві бюджети отримали також від єдиного податку для суб'єктів підприємницької діяльності. Серед іншого й через запровадження розширеної системи спрощеного оподаткування зі ставкою 2% не лише для малих підприємств.

Проте, якщо інфляційний чинник, імовірно, буде важливим для отримання доходів протягом всього року, то після підписання проєкту Закону України № 7251 підприємства не будуть виплачувати зарплату мобілізованим працівникам, що призводить до ризику зниження надходжень від ПДФО.

Аналітики зазначають, що «...до цього чинною залишається норма, яка зобов'язує роботодавця виплачувати працівникам, які несуть службу в ЗСУ, середньомісячну зарплату. Тобто військові отримували грошове забезпечення військовослужбовців та зарплату за своїм місцем роботи, обидві виплати оподатковувались ПДФО» [5].

В Україні доцільно більше уваги приділяти місцевим податкам і зборам, які є однією з основних статей доходів місцевих бюджетів у розвинених країнах. Відтак, необхідно розширити перелік місцевих податків і зборів. Обґрунтованим є запровадження таких місцевих податків і зборів в Україні, надходження яких були б доволі суттєвими та мали постійний характер. Зокрема, доцільно запровадити екологічний податок з транспортних засобів, справляння якого успішно зарекомендувало себе в країнах ЄС, надходження від цього податкового платежу є досить високими, і сплачується він один раз на рік власником автомобіля та враховує вік, тип двигуна (дизель чи бензин), об'єм двигуна і норми викидів CO₂.

Окрім того, в Україні, де екологічна ситуація залишається критичною, доцільно нарощувати величину ставки екологічних податків і більш інтенсивно використовувати екологічне оподаткування. Так, для прикладу, у низці західних країн оподаткуванню підлягають порушення норм використання міндобрив та пестицидів, збільшення вмісту свинцю в пальному, використання шкідливих технологій виробництва [6].

Водночас, необхідно посилити контроль за справлянням податків, які мають екологічне призначення, особливо в регіонах з поганим екологічним станом, перевантажених наявністю важких галузей виробництва, високою густотою населення, значним рівнем забруднення природного середовища, високим рівнем професійних і онкологічних захворювань.

Також одним із альтернативних джерел забезпечення зростання дохідної частини місцевих бюджетів може бути запровадження податку на рекламу. На

сьогоднішній день у період інформатизації суспільства, реклама відіграє велику роль, саме тому, вважаємо, що податок на рекламу стане не лише важливим фіскальним інструментом, але й важелем соціально-економічного регулювання.

Запровадження податку на рекламу може виступати інструментом регулювання ринку рекламних послуг, а також додатковим інструментом забезпечення зростання фінансових ресурсів ОМС. Ставка податку на рекламу повинна бути диференційована залежно від тривалості розміщення реклами (0,5% – за розміщення реклами на тривалий термін, 0,1% – від вартості послуг за розміщення одноразової реклами), а також в залежності від виду рекламних послуг.

Список використаних джерел:

1. Tulai O., Petrushenko Y, Glova J., Sydor I. Ponomarenko O. The impact of decentralization on the financial support of regional development. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(4),1-15. doi:10.21511/imfi.16(4).2019.01.
2. Сидор І. П. Податковий і неподатковий механізми наповнення місцевих бюджетів в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 9. С. 41-48.
3. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії*. 2021. № 1 (31). С. 130–137.
4. Місцеві бюджети 2021: як завжди, є зміни URL: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/126-struktura-mstsevih-byudjetv-u-2021-rots>
5. Місцеві бюджети отримують більше податків, ніж до війни: як це пояснюється URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/07/15/689217/>
6. Сидор І. П., Карпишин Н. І. Місцеве оподаткування у контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8182>

Антошків Михайло Миколайович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Фінансова політика спрямована на вирішення певних завдань, котрі стоять перед суспільством; цим завданням також підпорядковуються й організація фінансових відносин у державі, процеси переміщення та розміщення фінансових ресурсів й ціноутворення на них, пропорції між їх децентралізацією та централізацією, порядок їх формування, розподілу й перерозподілу доходів, спрямованість витрат окремих підприємців, громадян та держави, структурне співвідношення між різними сферами та ланками фінансової системи, характер взаємовідносин поміж ними, пропорції між індивідуальним й суспільним споживанням. При цьому можлива практично безмежна кількість варіантів організації фінансових відносин і фінансової діяльності, з яких доцільно обрати такий, що найбільше підходить країні у цей час. Вибір правильного варіанту становить основу фінансової політики, котру здійснює держава.

Розвиток суспільства в будь-якому з випадків супроводжується необхідністю підвищення рівня якості формування, мобілізації та реалізації фінансової політики. Однією з ключових складових розвитку держави є стабільність економічної системи, котру підриває тіньова економіка. Тіньова економіка - це поширене явище в усіх країнах світу. Перебороти вітчизняну тіньову економіку було визначено, як один з пріоритетних напрямів фінансової політики в національній антикорупційній стратегії на 2011-2015 рр., де зазначено, що до основних напрямів її реалізації належить запобігання тінізації економіки та скорочення її обсягів – до очікуваних результатів [1].

Тіньова економіка і досі є вагомим проблемним фактором фінансової політики, «Рівень тіньової економіки України скоротився на 1 в. п. до 31% ВВП за результатами трьох кварталів 2021 року. Скорочення «тіні» на 1% у річному вимірі Мінекономіки пояснює адаптацією бізнесу до непрогнозованих карантинних обмежень. При цьому скорочення може свідчити про створення нових схем тіньової діяльності» [2]. Найвагоміша перемога над тіньовим сектором зафіксована у сфері нерухомості, а саме з 44% до 30%, що зумовило скорочення рівня збитків у секторі [2]. Проте не зважаючи на позитивні моменти тіньова економіка є суттєвою проблемою котра досі не вирішена.

Важливо також визначити внутрішні фактори, котрі впливають на фінансову політику а саме: форма власності на засоби виробництва, соціальний склад населення, структура економічної системи, стабільність грошової одиниці та розвиток форми кредитування. На фінансову політику держави також впливають і фактори, котрі диктуються економічними умовами. З урахуванням цього фінансова політика змінюється та при потребі корегується.

Ми підтримуємо точку зору науковців, що «Фінансова політика має бути підпорядкована одній меті – досягненню підвищення суспільного добробуту, але при цьому вона має сприяти зростанню ефективності виробництва і насамперед підвищенню продуктивності праці, впровадженню матеріально- та ресурсозберігаючих технологій, побудові раціональної структури економіки тощо. Тому першим принципом фінансової політики є неухильне сприяння розвитку виробництва, підтримання підприємницької активності та підвищення рівня зайнятості населення» [3, с. 31].

В умовах ринкової економіки діють саморегуляційні фактори, котрі забезпечують приплив та перерозподіл капіталу у виробничій сфері. Завдяки ринковому механізму усі учасники виробничого процесу зацікавлені у збільшенні обсягу виробництва та одержання доходу, що є головною рушійною силою ринку. Також неможна нехтувати такими важливими принципами фінансової політики як використання фінансових ресурсів для забезпечення соціальних гарантій, це: освіта, оборона, охорона здоров'я, соціальне страхування та допомога малозабезпеченим.

Для вирішення вище зазначених проблем потрібно виконати певні завдання:

- 1) створити умови для максимізації обсягів фінансових ресурсів, котрі формуються державою;
- 2) реалізувати механізм раціонального розподілу та використання сформованих фінансових ресурсів;
- 3) забезпечити належне регулювання, стимулювання та контроль за економічними та соціальними процесами;
- 4) налагодити дієву систему управління державними фінансами;
- 5) підтримувати та розвивати фінансовий механізм.

Отже метою, котру потрібно досягти для покращення фінансової політики в Україні, це комплексний вплив всіх складових на розвиток економічного сектора, максимальна мобілізація та залучення фінансових ресурсів і, не в останню чергу, боротьба з тіньовим сектором економіки.

Список використаних джерел:

1. Задворних С. С. Фінансова політика держави у забезпеченні детінізації економіки України: автореф. к-та економ. наук: 08.00.08 / Держ. тех. ун-т. Україна. 2015. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/aref_zadvorhyh.pdf
2. Гордійчук Д. Тіньовий сектор в Україні сягає 31% ВВП за неповний 2021 рік. *Економічна правда*. (10.03.2022) URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/10/682262/>
3. Сіташ Т. Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика. *Академічний огляд*. 2015. № 1 (42). С. 29-34. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2015/1/6.pdf>

Барановська Наталія Іванівна
викладач фінансово-облікових дисциплін,
ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж»,
м. Могилів-Подільський

ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІЙ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

У всі часи платники податків прагнули вийти з-під контролю через різні об'єктивні і суб'єктивні причини. У сфері оподаткування цьому завжди протистояла система податкового управління і, насамперед, такий її елемент як податковий контроль, покликаний удосконалити та впорядкувати взаємовідносини між платниками податків і контролюючими органами. Дослідження податкового контролю як явища економічної науки слід проводити у контексті еволюції його сутності та чинників становлення у взаємозв'язку з динамікою розвитку товарно-грошових відносин, підприємництва, світових податкових систем і політик.

Податковий контроль визначають і як діяльність податкових органів щодо спостереження за відповідністю процесу організації платниками податків обліку об'єктів оподаткування, методики обчислення й сплати податків і податкових платежів за чинними нормативно-правовими актами сфери оподаткування, виявлення відхилень, допущених у ході виконання норм податкового законодавства та визначення впливу наслідків порушень на податкові зобов'язання. Проте здійснення податкового контролю не є функцією лише податкових органів. Безумовно, вони є основними суб'єктами контролю, але варто зауважити, що певними повноваженнями у цій сфері наділені і митні органи України. Податковий контроль інтерпретують також як сукупність відносин, за яких об'єкти і суб'єкти контролю несуть відповідальність за дотримання чинного законодавства та виконання своїх зобов'язань. При цьому держава, як суб'єкт контролю, здійснює свою податкову діяльність, використовуючи певні (правові і не правові) методи. У цьому визначенні розкривається виключно правовий аспект податкового контролю, проте не враховується його економічна сторона, виходячи з економічного змісту податків як фінансових відносин між державою і платниками податків з приводу створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів, що необхідні державі для виконання своїх функцій. У Податковому кодексі України регламентовано поняття податкового контролю як системи заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових і касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Необхідність податкового контролю визначається об'єктивними та суб'єктивними причинами. До об'єктивних, зокрема, слід віднести високий

рівень корупції в державі, нестабільність і нечіткість формулювання вітчизняного податкового законодавства, через що багато методичних вказівок вступають у суперечність з чинним нормативним полем. Це, своєю чергою, не дає змоги однозначно приймати рішення щодо розрахунку податку і в кінцевому підсумку стає підґрунтям для виникнення конфліктів між суб'єктами контролю і платниками податків та є однією з причин ухилянь від оподаткування, зростання рівня тіньової економіки [2].

Загалом у вітчизняній науковій думці існує досить широкий спектр функцій контролю у сфері оподаткування. Безумовно, кожен з підходів заслуговує на увагу, однак, на наш погляд, функції податкового контролю доцільно уніфікувати (рис. 1).

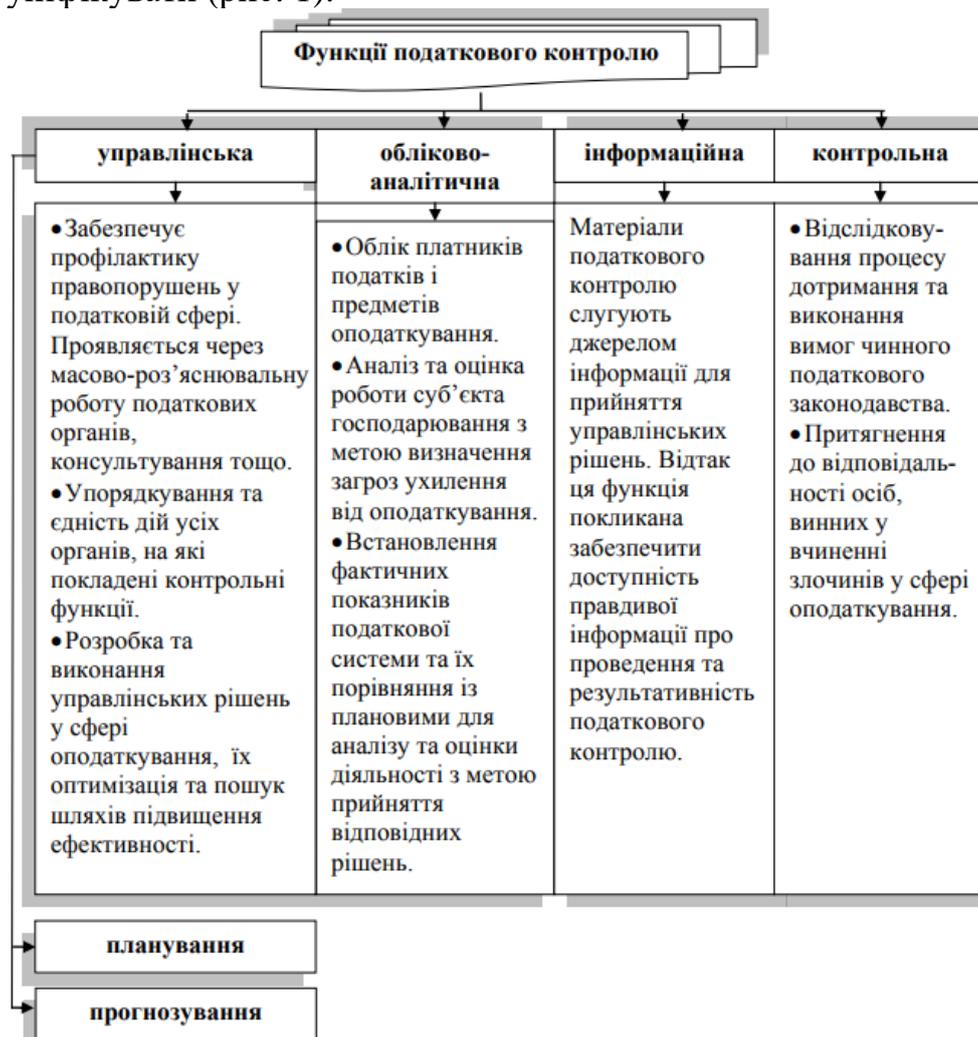

Рис. 1. Характеристика функцій податкового контролю

Джерело: складено на основі [2]

На основі дослідження сутнісно-змістових характеристик податкового контролю можна сформулювати основні вимоги до його проведення:

– послідовність – передбачає здійснення великої кількості контрольних перевірок дій, що відповідають нормам законодавства, проводяться в логічній послідовності та спрямовуються на досягнення необхідного результату,

а саме виявлення зловживань у сфері оподаткування та вжиття заходів для уникнення цього явища у майбутньому;

- об'єктивність – передбачає неупередженість дій податкових інспекторів у процесі здійснення контрольних-перевірочних заходів;

- всебічність – передбачає охоплення податковим контролем усіх аспектів діяльності об'єкта контролю задля недопущення податкових правопорушень, а при їх виявленні – прийняття законних управлінських рішень;

- повнота – полягає у вжитті всіх передбачених законом заходів для комплексного вивчення податковим інспектором господарської діяльності об'єкта контролю, виявленні усіх його сильних і слабких сторін в процесі виконання податкових зобов'язань;

- результативність – аналіз результатів контрольних-перевірочної роботи та оперативне прийняття рішень щодо виявлених недоліків як у роботі суб'єкта господарювання, так і контролюючого органу.

Дотримання зазначених вимог до здійснення податкового контролю забезпечить підвищення ефективності адміністрування податків в Україні. Завданням податкового контролю, як елемента управління, є забезпечення своєчасної та повної сплати податкових зобов'язань до бюджету платниками податків для забезпечення економічної безпеки держави під час формування та подальшого використання централізованих державних грошових фондів.

Розвиток будь-якої країни багато в чому залежить від надходжень до бюджету, основу яких складають податкові надходження. Саме від своєчасності та повноти сплати податків залежать наповнення бюджетів усіх рівнів, фінансування особистих потреб громадян, виконання функцій держави, місцевого самоврядування. Податкові платежі впливають на загальний розвиток та соціальне забезпечення держави. Важливим заходом забезпечення надходжень податкових платежів до бюджетів різних рівнів, у тому числі й за рахунок примусового стягнення у платників сум, прихованих від оподаткування, є податковий контроль.

Розбудова фінансової системи України в умовах переходу до ринку безпосередньо пов'язана з формуванням нової податкової системи. У цих умовах, поряд із виділенням податкового права із фінансового, відбувається становлення податкового контролю як самостійної складової фінансового контролю і як домінанти державного податкового менеджменту. На фоні швидкого розвитку законодавчої бази оподаткування спостерігається значне відставання системного врегулювання норм податкового контролю, наукового обґрунтування його методології та процедур проведення контрольних заходів. Невідповідність організаційної структури податкової служби вимогам сьогодення, недостатнє фінансування її органів порівняно з економічно розвиненими країнами, недосконала система оплати праці, підготовки та перепідготовки кадрів зумовлюють необхідність вдосконалення методологічних та організаційних засад податкового контролю.

Забезпечувальний характер податкового контролю проявляється в тому, що в результаті його застосування припиняються заходи щодо ухилення від

сплати податків та забезпечується надходження податків до бюджету. Попереджувальний характер податкового контролю полягає в стимулюванні платників податків до правильної сплати податків, оскільки при наявності податкового контролю платників податків передбачають, що недоплачені суми податків за результатами перевірок будуть стягнені з фінансовими санкціями до бюджету та, відповідно, ухилятися від оподаткування небезпечно. Тобто за рахунок податкового контролю підвищується рівень сумлінності платників податків.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Власова А. В., Понамарчук О. М. Сутність та функції податкового контролю. *Юридичний вісник*: науковий журнал. 2011. № 2. С. 107-113.

Борисов Назарій Павлович

студент гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеві бюджети є фінансовою основою розвитку територіальних громад, при цьому їх доходи є інструментом реалізації бюджетної політики на місцевому рівні. Саме тому, завдання забезпечення достатнього обсягу доходів місцевих бюджетів для виконання обов'язків та функцій покладених на органи місцевого самоврядування є надзвичайно актуальним.

Іноземні країни, пройшовши еволюційний шлях розвитку своїх податкових та бюджетних систем, вже запровадили дієві методи і засоби управління місцевими бюджетами та процесами справляння податків. Саме тому, як позитивний, так і негативний зарубіжний досвід також може бути корисним для вироблення ефективної політики формування місцевих бюджетів в Україні. Втім, повне запозичення навіть найкращих механізмів та способів побудови місцевих бюджетів не обіцяє позитивних змін в українському суспільстві. Отож, зміна підходів до формування системи самоврядування повинна бути поміркованою і узгодженою із історичним досвідом, сучасним станом та цілями розвитку зазначеної системи [1, с. 33].

Основним джерелом доходів місцевих бюджетів є податки, причому у різних країнах існує їх різна кількість. Так, у Великобританії існує один місцевий податок, який справляється з нерухомого майна. В інших країнах функціонує дещо більше податків, зокрема: у Німеччині – приблизно 45, Франції – понад 50, в Італії – більше 70, у Бельгії – перевищує 100 податків і зборів [2, с. 57].

Значним джерелом доходів місцевих бюджетів є місцеві податки, які у розвинених країнах поділяються на такі групи:

- прямі податки на нерухоме та рухоме майно, земельні ділянки, екологічний, з власників транспортних засобів тощо;
- прямі податки на доходи фізичних та юридичних осіб, спадщину, дарування;
- непрямі податки на продаж акцизи на бензин, тютюн, спиртних напоїв, на роздрібний продаж тощо;
- цільові збори та мита на прибирання та вивіз сміття, за паркування автотранспорту, за полювання і риболовлю, з власників собак тощо [3, с. 41].

У Франції серед місцевих податків виділяють чотири, які становлять найбільшу частку: податок за землю забудованої ділянки, податок за землю незабудованої ділянки, податок на житло, професійний податок. Так, податок за землю не сплачується з об'єктів державної власності, а також від його сплати звільняються особи віком більше 75-ти років та особи, які одержують громадську допомогу або виплати у зв'язку з інвалідністю [4, с. 36].

У системі місцевих податків важливу роль займає майновий податок, оскільки ухилитися від сплати цього податку є досить важко. Практика зарубіжних країн свідчить про зарахування до податкової бази і рухомого майна (транспортні засоби, обладнання та устаткування). Середня питома вага місцевих майнових податків у доходах місцевих бюджетів у федеративних країнах становить 50% та в унітарних – 30%. Так, у Нідерландах, США та Канаді частка цих податків складає 70% від сумарних податкових надходжень місцевих бюджетів, а у Великобританії вона становить понад 90% [5, с. 238].

Перевагою місцевих і регіональних податків на доходи та прибутки є принцип справедливості з позиції платоспроможності. У зарубіжних країнах широко застосовується практика використання прогресивних ставок оподаткування, коли вищі доходи оподатковуються за вищими рівнями ставок.

В окремих зарубіжних країнах запроваджено місцеві податки на прибуток місцевих підприємств (Австрія, Німеччина, США, Іспанія, Італія та інші). Також справляються податки на підприємницьку діяльність, питома вага яких у складі ВВП коливається від 0,1% (в Італії та Іспанії) до 0,6% (в Швейцарії), а у загальних місцевих податкових надходженнях їхня частка становить від 1,7% (в Данії) до 15% (у Бельгії та Німеччині) [6].

Неподаткові доходи відіграють меншу роль серед доходів місцевих бюджетів – їх питома вага становить 10–25% [7, с. 13]. До їхнього складу належать доходи від власності, продажу нерухомості, комерційної діяльності, грошових зборів, штрафів. Меншою є частка доходів від користування місцевим транспортом, автомобільними шляхами, водою, електроенергією, газом тощо. Так, у США і Франції вона становить всього 2%, в Німеччині і Японії – 6%, а у Великобританії – 7% [8, с. 407].

Отже, проаналізувавши зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів, можна зробити висновок, що кожна країна обирає свої методи наповнення місцевих бюджетів, що обумовлено історичним досвідом, сучасним станом та цілями розвитку країни. На нашу думку, вивчення зарубіжного досвіду формування доходів місцевих бюджетів є доцільним для подальшої адаптації застосування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Барановська Н. І. Зарубіжний досвід формування податкових надходжень місцевих бюджетів. *Economy and customs and legal relations*. 2018. Edition 8, December, P. 33–39.
2. Макогон В. Д. Формування доходів місцевих бюджетів у зарубіжних країнах. *Наукові праці НДФІ*. 2008. № 1 (42). С. 56–57.
3. Івашко О. А. Проблеми та напрями вдосконалення податкової політики України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Економіка. 2011. Вип. 16. С. 38–42.
4. Пастернак О. М. Імплементация закордонного досвіду у сфері муніципальних відносин. *Право і Безпека*. 2012. № 1. С. 35–39.

5. Крисоватий А. І., Іванов Ю. Б., Десятнюк О. М. Податкова система: навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2004. 331 с.

6. Королюк Б. М. Зарубіжний досвід функціонування місцевих фінансів та перспективи його застосування в Україні. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=2308>.

7. Большенко С. Ф., Никифорова Н. І. Особливості формування місцевих бюджетів в європейських країнах. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2009. № 6. С. 12–18.

8. Мацедонська Н. В., Вансович А. В. Світовий досвід бюджетного планування та його впровадження в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 406–409.

Булавинець Вікторія Михайлівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Крамарчук Юрій Віталійович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Демократичні трансформації в Україні стосуються різних сфер суспільного життя, в тому числі і функціонування бюджетної системи на місцевому рівні. Закумульовані фінансові ресурси на місцевому рівні, за визначенням, повинні бути спрямовані на задоволення потреб громадян підвідомчих територій та окремих його територіально обумовлених складових. Проте досить невисока ефективність використання бюджетних ресурсів в Україні зумовлює актуальність модернізації функціонування бюджетного процесу на місцевому рівні в контексті забезпечення його прозорості [1].

В умовах реформи децентралізації з метою передачі повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування, відбувається системне реформування усіх складників суспільного життя, значно скорочується відстань між владою і громадою. Це вимагає підвищення рівня поінформованості про цілі та плани дій місцевої влади, а також представлення їх у доступній та зрозумілій формі для пересічного громадянина.

Успішна реалізація реформи децентралізації значною мірою залежить від посилення відповідальності органів місцевого самоврядування, органів влади та посадових осіб на місцевому рівні за свої рішення перед виборцями і державою. Влада на місцях повинна змінювати управлінські підходи у своїй діяльності, у тому числі шляхом упровадження нових інструментів забезпечення прозорості та ефективності бюджетного процесу.

Запровадження якісно нової моделі відносин між громадянами та органами місцевого самоврядування і органами місцевої влади, яка гарантувала б кожному громадянину реальне додержання і захист належних йому прав і свобод, є одним із пріоритетних напрямів соціально-політичних перетворень в Україні. Дотримання принципу публічності та прозорості на практиці є запорукою надійності бюджету, оскільки це забезпечує довіру громадськості до бюджетної політики, сприяє збільшенню надходжень до бюджетів різних рівнів, а також посилює ефективність державного та громадського контролю публічних фінансів [2].

Забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні є обов'язковою умовою демократії. Бюджетна прозорість дає громадянам змогу відчувати себе повноправними споживачами суспільних благ і послуг в обмін за сплачені податкові платежі. Завдяки бюджетній прозорості зацікавлені

сторони місцевого рівня можуть бути впевнені в тому, що бюджетними ресурсами розпоряджаються ефективно та цілеспрямовано [3].

Прозорість бюджетного процесу на місцевому рівні передбачає:

- надання прозорої інформації про порядок складання бюджетів всіх рівнів, фінансовий стан органів місцевого самоврядування, підготовленої на основі методики збору, обробки та надання інформації;
- визначення порядку збору та узагальнення інформації, яка характеризує стан і якість управління коштами місцевих бюджетів;
- удосконалення інформаційно-статистичної бази соціально-економічних показників розвитку регіонів;
- запровадження публічного обговорення щорічних звітів про виконання місцевих бюджетів органами місцевого самоврядування;
- запровадження міжнародних стандартів фінансової і статистичної звітності для проведення незалежної фінансової експертизи та зовнішнього аудиту на місцевому рівні [7].

Відсутність налагоджених механізмів усесторонньої взаємодії громадян підвідомчої території з органами місцевого самоврядування та місцевими органами державної влади не дозволяє громадянам у повній мірі застосовувати належні їм права, зокрема на:

- здійснення влади безпосередньо (окрім виборів) – ст. 5 Конституції України [6];
- безпосереднє здійснення місцевого самоврядування та вирішення питань місцевого самоврядування територіальною громадою – ст. 140, 143 Конституції України [6];
- здійснення контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування – ст. 75 Закону України «Про місцеве самоврядування» [5].

Згідно Бюджетного кодексу України [4] органи місцевого самоврядування отримали можливість здійснювати більш самостійну бюджетну політику згідно з принципами публічності та прозорості бюджетної системи України. Проте, важливо зазначити, що проголошені принципи не завжди реалізуються у практичній діяльності органів місцевого самоврядування і органів місцевої влади, що створює негативні ефекти на всіх стадіях бюджетного процесу.

Проблема взаємодії в процесі прийняття бюджетних рішень на місцевому рівні є новою і для органів місцевого самоврядування та органів місцевої влади, і для громадян підвідомчих територій. Основною причиною таких проблем взаємодії є глибока прірва між не реформованою бюрократичною та новою демократичною системами управління. Бюрократична система управління не може ні виробляти, ні реалізовувати ефективні бюджетні рішення демократично, оскільки не береться до уваги думка і рішення громади. Разом з тим, громада не завжди є достатньо інформованою щодо своїх можливостей і не використовує їх у повній мірі. Тому забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні є запорукою успішного здійснення реформи децентралізації та сталого розвитку громад.

Список використаних джерел:

1. Бак Н. А. Прозорість бюджетного процесу як фактор підвищення ефективності бюджетного менеджменту в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 1. С. 43–49.
2. Гончаренко М. В. Механізми реалізації принципу публічності та прозорості бюджетної системи на місцевому рівні. *Теорія і практика державного управління*. 2020. № 1 (68). С. 161–168.
3. Дем'янюк А. В. Забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні. *Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій*: монограф. / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2008. С. 90–100.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 29.03.2022).
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.03.2022).
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254 к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.03.2022).
7. Про схвалення концепції реформування місцевих бюджетів: Розпорядження КМУ від 23.05.2007 р. № 308-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.03.2022).

Валігура Володимир Андрійович

к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Дроць Марія Вікторівна

студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

МИТНІ РИЗИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

З початком повномасштабної війни, розпочатої Російською Федерацією проти України, митна система держави одна з перших відреагувала на ризики, які постали в умовах воєнного стану. Такі ризики ми пропонуємо поділити на:

1. Ризики життю та здоров'ю працівників митних органів і населення;
2. Фінансові ризики;
3. Ризики контрабанди.

Структура митних органів України передбачає наявність пунктів пропуску, які знаходяться безпосередньо на кордоні з країнами агресорами. Це змусило керівництво Держмитслужби миттєво відреагувати на воєнні загрози, що виникли на ділянках кордону з Російською Федерацією та Білоруссю. Основними діями в цьому напрямку можна вважати тимчасове закриття окремих пунктів пропуску між Україною й згаданими країнами на ділянках кордону де велися активні бойові дії і робота митних органів була неможливою. Це було зроблено відповідно до Розпорядження КМУ № 188-р від 26.02.2022 [1]. Разом із цим, КМУ України прийняв Постанову № 426 від 09.04.2022 [2], якою повністю заборонив ввезення на територію України у митному режимі імпорту будь-яких товарів з Російської Федерації в зв'язку з військовою агресією цієї держави. Це була адекватна відповідь на ситуацію, що склалася і спрямована на усунення ризиків життю та здоров'ю працівників митних органів і ризиків контрабанди. З іншого боку залишаються високими ризики проникнення контрабанди в Україну через тимчасово окуповані території, де практично відсутній митний контроль.

Аналізуючи фінансові ризики, насамперед, необхідно відзначити численні митні преференції, які були надані декларантам з початком введення воєнного стану. Так, Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2142-IX на період дії воєнного стану було звільнено від оподаткування ввезним митом:

– товари, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України підприємствами для вільного обігу, крім спирту етилового та інших спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, пива (крім квасу «живого» бродіння), тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах;

– автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше,

транспортні засоби для перевезення вантажів, які ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу.

Такого роду пільги негативно вплинули на надходження мита до Державного бюджету України. Численні зловживання у сфері імпорту транспортних засобів без сплати митних платежів стали підставою для внесення до Верховної Ради України законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» №7418, ініціатором якого став Кабінет Міністрів України. Цей закон був прийнятий 21 червня та скасував пільги щодо ввезення автомобілів без сплати митних платежів з 1 липня 2022 р.

Однак, ряд пільг щодо сплати митних платежів в частині звільнення від мита, акцизного податку та ПДВ окремих товарів залишаються. Причому ефективність таких пільг не завжди доведена, однак вони несуть втрати для бюджету держави й послаблюють її фінансове становище в умовах війни. Тому, вважаємо за необхідне переглянути такі пільги з метою скасування тих, які не створюють підтримки Збройним силам України та стратегічним галузям і виробництвом. Крім цього, з метою запобігання контрабанді та порушенням митних правил необхідно посилити контроль за переміщенням на територію України гуманітарної допомоги. Адже в теперішніх умовах спостерігаються ризики перевезення під виглядом такої допомоги товарів із подальшою їх реалізацією на території України. Для цього необхідно налагодити взаємодію митних органів із правоохоронними в частині контролю за кінцевим використанням гуманітарної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю: Розпорядження КМУ від 26.02.2022 р. № 188-р. *Офіційний вісник України*. 2022. № 20. С. 20. Ст. 1068.
2. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації: Постанова КМУ від 09.04.2022 р. № 426. *Офіційний вісник України*. 2022. № 33. С. 256. Ст. 1785.

Вівчар Тетяна Ігорівна

студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гуцул І. А.

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УМОВАХ РЕФОРМИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

У дореформений період основною метою діяльності митних органів та пріоритетом визначеної державою митної політики було забезпечення правоохоронної функції та максимізація акумулювання митних платежів до державного бюджету. Проте на сьогодні підхід держави до орієнтирів подальшого розвитку митниці набуває змін і вимагає єдиного системного підходу до питання формулювання мети та завдань розвитку митниці. Адже чіткість визначення напрямів розвитку митниці та митної політики має безпосередній вплив на економічний розвиток держави та розвиток зовнішньоекономічної, гуманітарної, інноваційної, інвестиційної, фінансової, торговельної, природоохоронної сфер. Тому, попри несистемний характер дій щодо реалізації митної реформи впродовж 2015-2020 рр., на сьогодні чітко визначено ключові напрями адміністрування митних платежів та розвитку митниці в Україні, до яких віднесено:

- формування сприятливого середовища для здійснення імпорту товарів, робіт і послуг на митну територію України;
- боротьба з контрабандою та забезпечення зменшення обсягів ввезення неякісних товарів на митну територію України;
- налагодження системних комунікаційних взаємодій між державними митними органами і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;
- автоматизація процесів митного оформлення товарів, робіт і послуг з метою покращення системи надання митних послуг та адміністрування митних платежів.

Важливою нормативно-правовою основою удосконалення системи адміністрування митних платежів стало прийняття Стратегії розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року [1], якою визначено мету та складено дорожню карту розвитку системи адміністрування митних платежів на середньостроковий період (рис.1).

Метою розвитку системи адміністрування митних платежів та управління ризиками при їх справлянні є визначення шляхів розвитку та вдосконалення діючої в Україні системи управління митними ризиками з урахуванням законодавства України, ЄС та кращих міжнародних практик для побудови сучасної, гнучкої, багатофункціональної системи управління митними ризиками, яка наповнюватиметься як на центральному, так і на регіональному рівні.

Таким чином, помітно, що основним напрямом розвитку митниці в Україні є гармонізація із правовою базою ЄС та розвиток митниці як ефективної сервісної системи.

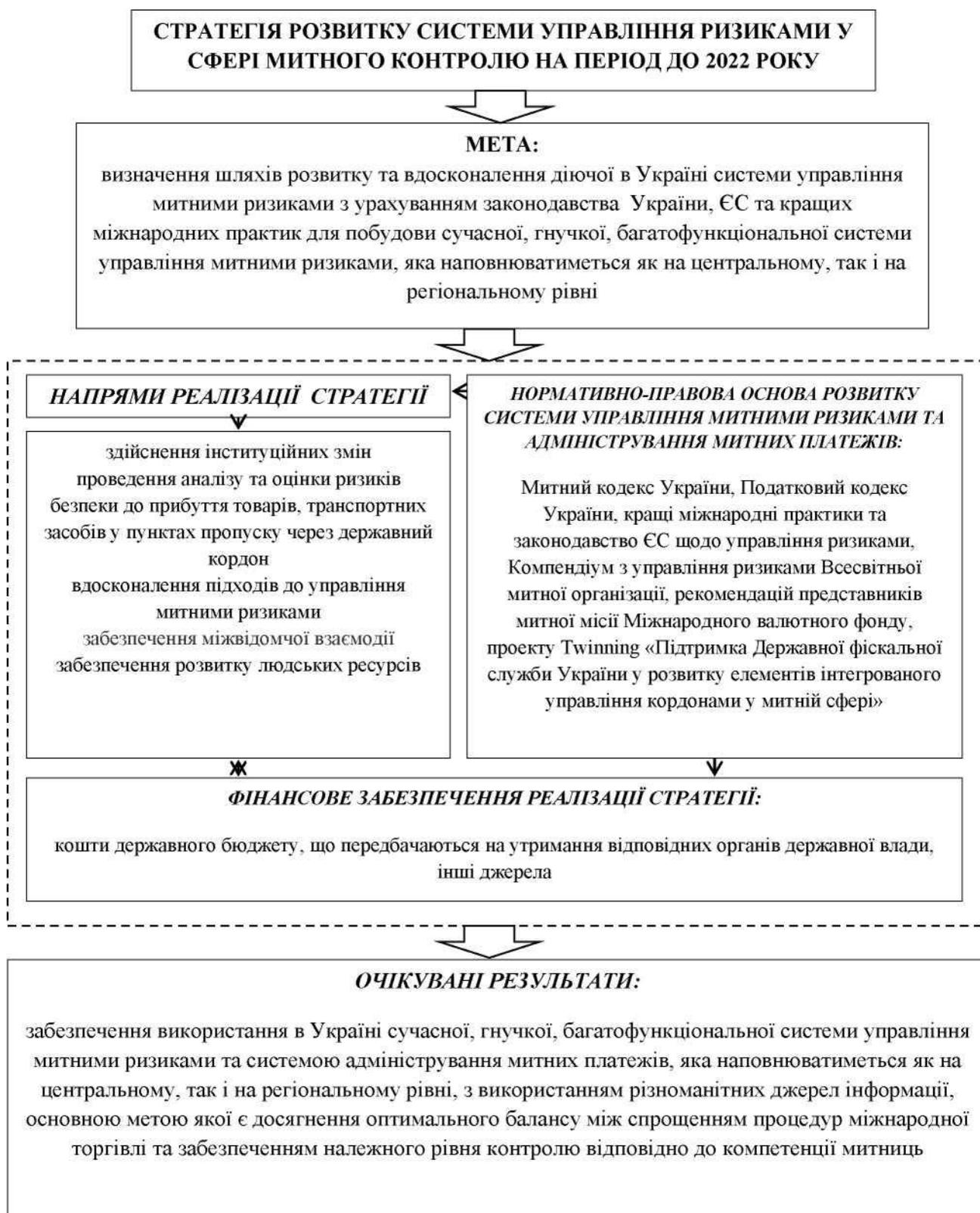

Рис. 1. Пріоритети Стратегії розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року

Джерело: складено автором на основі [1]

Зважаючи на проведене аналітичне дослідження у попередньому розділі, можна зробити вагоме зауваження: серед основних стратегічних пріоритетів і засад розвитку системи адміністрування митних платежів в Україні є

функціонування Державної митної служби не як прототипу існуючої до того митниці, а проєвропейського митного органу, сформованого на засадах інноваційності та спроможності до забезпечення оперативної трансформації в умовах постійної зміни ендо- та екзогенного середовища. В цьому контексті слід виділити вплив внутрішніх чинників розвитку, їх ефективного використання та формування набору інструментів для забезпечення якісного управління митними органами. До таких чинників віднесено:

- особливості організації системи митного контролю;
- рівень професійної підготовки працівників митних органів;
- технічну оснащеність митних органів тощо.

З іншої сторони, зважаючи на комплексність змін, необхідних для проведення в умовах митної реформи, варто здійснити систематизацію чинників впливу на розвиток системи адміністрування митних платежів у розрізі таких груп:

– політичні – чинники, які стосуються питання ролі митниць в формуванні і веденні національної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, у реалізації бюджетно-податкової та митної політики, забезпеченні сталості розвитку держави, економічної і політичної стабільності;

– економічні чинники – вказують на стан розвитку вітчизняної економіки, серед таких, зокрема, сировинний характер та імпортозалежність економіки країни;

– соціальні – серед цієї групи чинників передовсім варто виділити проблему достатності забезпечення та утримання персоналу і інфраструктурної бази митних органів;

– технологічні чинники – вказують на рівень розвитку інформаційно-технічного забезпечення у системі Державної митної служби України, можливість використання сучасних підходів та новітніх технологій в умовах функціонування митниці та перетину через Державний кордон України товарів.

Загалом в умовах сьогодення визначення стратегічних пріоритетів розвитку системи адміністрування митних платежів в Україні неможливе без урахування чинника зовнішнього впливу – міжнародної економічної ситуації та регіональних особливостей розвитку, а також, зважаючи на територіальне розташування України, вибір проєвропейського вектора розвитку держави. В цьому контексті тенденція лібералізації системних міждержавних економічних взаємодій, яка для України проявляється в інтеграції до Європейського Союзу, виступає каталізатором переформатування та трансформації економічних процесів та реформи митної системи, яка відповідно має реалізовуватися з запровадженням таких заходів:

- усуненням фізичних бар'єрів в умовах руху факторів виробництва;
- гармонізацією технічних стандартів і норм;
- лібералізацією та переформатуванням ринків державних замовлень;
- зменшенням податкових бар'єрів [2].

В умовах секторальних реформ в Україні, з метою подолання недоліків і проблем функціонування митних органів розвиток системи адміністрування

митних платежів повинен ґрунтуватися на встановлених національних пріоритетах, обґрунтованому євроінтеграційному векторі, економічних, політичних, соціальних, інституційно-управлінських та інноваційних засадах.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року: Розпорядження КМУ від 27.12.2017 р. № 978-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: серпень 2020 р.).

2. Реформа митниці. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/customs-reform> (дата доступу: серпень 2020 р.).

Герчаківський Святослав Дем'янович

к.е.н., доцент, доцент кафедри податків і фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Гудима Тетяна Володимирівна

студентка гр. ДСПУАзм-12, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ТЕОРЕТИКО-ЕВОЛЮЦІЙНИЙ НАРАТИВ

Передумовами для створення фінансової самостійності та ефективної фіскальної бази громад в Україні є економічно обґрунтована і доцільна децентралізація та справедливий розподіл повноважень, відповідальності, податкової бази між різними ланками бюджетної системи.

Дискусії щодо децентралізації бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування є предметом сучасних наукових досліджень, до якого активно звертались вітчизняні вчені, зокрема О. Горун, О. Дроздовська, О. Заверуха, Н. Ісаєва, С. Колодій, О. Кириленко, О. Майданник, А. Малярчук, О. Музика, Л. Нікітіна, С. Слухай, а також зарубіжні науковці А. Шнейдер, А. Фоссаті, Дж. Панелла, Дж. Родден, Р. Левітан, О. Кван, К. Зіммерман та інші. Поряд з цим, в умовах новітніх ризиків і загроз в Україні, що викликані війною, пандемією, важливим видається теоретичне переосмислення підходів до проблеми фіскальної децентралізації.

В теоретичних і практичних дослідженнях поняття «децентралізація» є багатоаспектним та розглядається різнопланово. На семантичному рівні децентралізація (від лат. de – «протиставлення», centralis – «центральний») трактується як знищення, ослаблення або скасування централізації [1, с. 249]. Водночас, найбільш узагальненим визначенням терміна «децентралізація» в радянський період було розширення прав місцевих державних органів управління в результаті передання їм деяких функцій центральних органів [2, с. 137].

Перші ознаки децентралізаційних процесів спостерігалися в Європі ще в XI–XII ст. Так, ще Річард I (1157–1199 рр.), потребуючи грошей для фінансування хрестових походів, почав активно використовувати швидкий та ефективний засіб поповнення державної скарбниці – продаж містам хартій, які гарантували їм певні привілеї. Зокрема, міста за згодою Корони отримали права самоуправління, судочинства, зведення укріплень, створення збройних загонів для підтримання правопорядку. Проте найголовніше те, що змінився їхній податковий статус. Після дарування хартій певні адміністративно-територіальні утворення в майновому і правовому аспектах набули такої сили й значення, що король не зміг без згоди стягувати з них жодних податків, за винятком відкупного збору з міста [3, с. 549].

Більш чітких та окреслених рис процес децентралізації в Європі набув у XVIII–XIX ст., коли вперше це поняття було закріплено французьким законодавством. Так, у Франції децентралізаційна теорія («decentralization»)

виникла напередодні Великої французької революції 1789 р. як своєрідна реакція на наполеонівські реформи, що встановили міцний централізований бюрократичний апарат влади і значною мірою нівелювали принципи місцевого самоврядування. Головним ідейним постулатом децентралізаційної теорії стало положення про обґрунтування чіткого розподілу адміністративних справ на такі, які є результатом місцевого самоврядування, й на загальнодержавні справи, що відповідним чином делегуються громадам.

Проблематика розподілу повноважень між державою та місцевими самоврядними органами активно вивчалась у процесі розвитку громадської і державницької теорій місцевого самоврядування, ідейні постулати яких надавали верховенство або громадам, або державі. Однак певна правова, організаційна та фінансова самостійність місцевих органів влади визнавалась однозначно. Такі підходи знайшли своє правове визначення у сучасній Європейській хартії місцевого самоврядування, де, зокрема, зазначено: «Державні повноваження, як правило, повинні переважно реалізовуватись органами влади, найбільш близькими до громадянина. Надання повноважень іншому органу влади слід здійснювати з врахуванням обсягу та характеру поставлених завдань, а також вимог ефективності та економії» [4, с. 75]. Водночас вважається, що цей принцип «...спонукає нести відповідальність в обов'язковому політичному характері децентралізації, який слід розуміти в тому, щоб надати органам місцевого самоврядування не делеговані, а власні повноваження» [5, с. 40].

Об'єктивну необхідність фіскальної децентралізації підтримували також російські науковці. Зокрема, ідейні підходи до децентралізаційних процесів застосовував відомий російській фінансист початку ХХ ст. Д. Боголепов [6]. Він, власне, наголошував: «Окрім тих функцій, які держава виконує як єдине ціле, в кожній її частині існує цілий ряд потреб, що не мають загальнодержавного інтересу, але є суттєво важливими для окремої території. З одного боку, забезпечити задоволення таких інтересів держава не в змозі. З іншого – на місцях краще знають потреби й уподобання населення, тому передача окремих функцій держави на локальний рівень сприяє задоволенню інтересів жителів окремих територій». Вчений Л. Веліхов, аналізуючи особливості покриття певних витрат територій, стверджував: «Звичайні витрати комун необхідно покривати за рахунок їхніх надзвичайних доходів». Таким чином, визнавались природність бюджетних витрат, пов'язаних з розвитком територій, та їхнє покриття за рахунок власних доходів.

Ми підтримуємо позицію вітчизняних науковців у тому, що з метою достатнього фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні необхідно, перш за все, збільшити коло прав у бюджетно-фінансовій сфері через надання податкових і бюджетних повноважень представницьких органів самоврядування. Цікавою й актуальною залишається думка О. Майданник, що одним із засобів досягнення фінансового забезпечення територій є закріплення права місцевих рад нижчих рівнів брати вирішальну участь у встановленні радами вищих рівнів нормативів відрахувань до місцевих бюджетів від

загальнодержавних податків та інших доходів, а також у розмежуванні частини зазначених податків і доходів між місцевими бюджетами різних рівнів [7, с. 20].

Таким чином, подані вище підходи деяких зарубіжних та вітчизняних дослідників зводяться до розуміння децентралізації як розширення прав і компетенцій місцевих органів влади у сфері місцевих фінансів. Очевидним видається й те, що розширені за умов фіскальної децентралізації власні повноваження територій мають відповідним чином опиратися на фінансування за рахунок власних дохідних джерел (а отже, делеговані – за рахунок ресурсів, що спеціально виділяються відповідним органом). Тільки за таких умов буде забезпечуватися волевиявлення членів кожної територіальної громади в межах її власної компетенції. Саме при такому підході досягається максимальна ефективність як результат взаємозалежності доходів та видатків територій. Це, зокрема, впливає з так званого принципу «фіскальної рівноваги» Олсона (Olson's principle of «fiscal equivalence»), що широко використовується у фіскальній практиці країн Європи.

Як і будь-яка теорія, фінансова децентралізація має свої позитивні й негативні боки, тому при її застосуванні варто звернути увагу на переваги і недоліки цього процесу. Головними перевагами децентралізації є насамперед краще забезпечення потреб місцевого населення органами місцевого самоврядування на локальному рівні. Крім цього, сприяння розвитку конкуренції між органами місцевого самоврядування (це стосується унітарних країн, а у федеративних – між регіональним і місцевим рівнями управління) дає змогу громадянам самим вибирати для своєї діяльності адміністративні одиниці з кращим рівнем забезпечення послугами.

Оскільки децентралізація передбачає розподіл функцій, доцільно вирішити, які з них варто передавати на місцевий рівень управління, а які – залишити закріпленими за центральним. Так, Р. Масгрейв розробив класифікацію суспільних завдань, яка визначає доцільність закріплення тих чи інших функцій за відповідними рівнями управління. На його думку, основною функцією місцевих органів має бути розподільча функція. Інакше кажучи, головним їхнім завданням є забезпечення місцевого населення суспільними товарами й благами відповідно до уподобань населення при максимальному ступені покриття тягаря фінансування, яке покладається на бенефіціарів цих послуг. Вагомим у теоретизації фіскальної децентралізації стали такі принципи, які сформулював Р. Масгрейвом: 1) принцип відповідності (рішення про виробництво суспільних благ мають приймати ті громадяни, які проживають на території, де отримуватимуться вигоди, платежі й адмініструватимуться податки і збори для фінансування суспільного блага); 2) принцип централізованого перерозподілу (зміни в розподілі мають покладатися на центральний уряд, який володіє необхідними важелями для здійснення політики розподілу); 3) принцип фінансового вирівнювання (за відсутності адекватної політики індивідуального розподілу центральний уряд має забезпечувати певний ступінь вирівнювання між краще та гірше забезпеченими територіями); 4) принцип національних бажаних благ (центральний уряд може

стимулювати цільовими трансфертами надання певних локальних суспільних благ, оскільки їхнє виробництво характеризується просторовими зовнішніми ефектами або вони є особливо значущими благами з національної точки зору).

Ми підтримуємо подані вище принципи фіскальної децентралізації, але, щоб проводити політику фінансової децентралізації, дуже важливо для країн розподілити завдання між різними рівнями управління. Отже, по-перше, потрібно чітко визначити, які завдання доцільно закріпити за тим чи іншим рівнем влади. По-друге, слід дотримуватися розподілу цих завдань на постійній основі. По-третє, з розмежуванням завдань майже вирішується питання про поділ бюджетних видатків між рівнями управління.

Розвиток фіскальної децентралізації в Україні – процес об'єктивно виправданий і необхідний. По-перше, децентралізація необхідна для забезпечення ефективного надання послуг і максимального їхнього наближення до населення, вдосконалення системи управління та підвищення ефективності виконання завдань, що були передані на локальний рівень, на рівень територіальних об'єднань. По-друге, назріла реальна потреба у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування. Без делегування місцевим органам влади обґрунтованих та відповідних повноважень у сфері оподаткування неможливо забезпечити фінансову незалежність місцевому самоврядуванню і побудувати державу демократичного зразка.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів / за ред. О. Мельничука. К.: УРЕ, 1985. 967 с.
2. Політичний словник / за ред. В. Врублевського, А. Кудрицького, В. Мазура. К, 1982. 655 с.
3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Наука, 1992. 572 с.
4. Європейська Хартія про місцеве самоврядування. *Фінанси*. 1993. № 1. С. 74–76.
5. Определение и пределы принципа субсидиарности: Доклад Координационного комитета по местным и региональным органам власти (CDLR). Совет Европы, 1994. 54 с.
6. Дроздовська О. Теоретичні засади фінансової децентралізації. *Фінанси України*. 2002. № 8. С. 19–25.
7. Майданник О. Правові основи бюджетно-фінансових повноважень місцевих рад народних депутатів: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.02 / Київський університет імені Тараса Шевченка. К., 1993. 20 с.

Горин Володимир Петрович

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Буярьський Андрій Васильович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Однією із характерних ознак бюджетної практики в Україні є стійкий дефіцит бюджетних ресурсів на усіх рівнях бюджетної системи. Багато в чому це явище спричинене невідповідністю взятих на себе державою соціальних зобов'язань та реальних фінансових можливостей для їхнього забезпечення. Проведення патерналістської соціальної політики, що передбачає пріоритетне надання категоріальних соціальних трансфертів для значної частини населення, що спричиняють «розпорошування» обмежених бюджетних ресурсів і не дають очікуваного результату, ускладнює завдання досягнення стійкості бюджету та зниження негативного впливу його розбалансованості на економіку. Свого часу А. Гальчинський зазначав, що «проблема оптимізації соціальних видатків давно назріла. Україна вичерпала можливості вирішення соціальних проблем через механізми державного бюджету» [1]. Ця проблема залишається актуальною дотепер. Вчений вказував, що держави з ринковою економікою застосовують активні економічні, зокрема й фіскально-бюджетні інструменти з метою стимулювання притоку фінансових ресурсів приватного сектору економіки для реалізації соціальних ініціатив (соціальні інвестиції). На відміну від України, в державах ЄС видатки інвестиційного характеру у складі видатків соціального спрямування сягають понад третину загальних обсягів. Вирішення цієї дилеми ставить перед вітчизняними науковцями і практиками завдання вироблення нових підходів до оптимізації масштабів і форм використання бюджетних ресурсів на реалізацію соціальної функції держави в Україні відповідно до очікувань суспільства та економічних можливостей країни.

Враховуючи стійкий інтерес з боку суспільства до цієї проблематики, питання участі державних фінансів у реалізації «соціальності» держави завжди перебувають у полі зору науковців економічного спрямування. Серед вчених, праці яких мають найбільш вагоме значення для розробки теорії та практики фінансового забезпечення соціальної функції держави, необхідно відзначити таких дослідників, як Ш. Бланкарт, М. Масгрейв, В. Норгауз, А. Пігу, Р. Солоу, Дж. Стігліц, М. Фрідман та інші. У сучасній вітчизняній фінансовій науці цими питаннями займаються А. Гальчинський, В. Геєць, Т. Єфіменко, О. Кириленко, Е. Лібанова, З. Лободіна, І. Луніна. Проте, в умовах мінливого зовнішнього середовища, постійного виникнення нових чинників, які справляють вагомий вплив на функціонування системи державних фінансів, вивчення проблематики масштабів та способів залучення бюджетних ресурсів до реалізації соціальної функції держави не втрачає актуальності.

Поняття соціальної функції держави зазнає перманентної трансформації із розвитком суспільства, змінюються сфери її охоплення, масштаби та форми реалізації. Криза концепції соціальної держави, яка спостерігалась у 70-х рр. ХХ ст., призвела до відходу від усталеного сприйняття соціальної функції як діяльності держави щодо надання соціальних трансфертів і забезпечення інших форм соціального захисту населення. Межі соціальної функції держави значно розширились, охопивши також питання забезпечення доступності освітніх та медичних послуг, задоволення культурних потреб, тобто напрямів соціальної політики, які покликані забезпечити не захист індивіда від дії соціальних ризиків, а дати йому можливість інтелектуального та духовно-культурного розвитку. На думку А. Чухна, «соціальна функція держави – це діяльність, спрямована не тільки на задоволення суспільних потреб в охороні здоров'я, освіті, підтримці малозабезпечених тощо, але й на регулювання ринку праці з метою підтримки певного рівня зайнятості, матеріального забезпечення людей, які втратили робочі місця або не змогли знайти їх» [5, с. 614]. Таким чином, криза концепції держави суспільного добробуту (соціальної держави) не призвела до падіння обсягів бюджетних ресурсів, які надходять на вирішення соціальних проблем, але спричинила трансформацію напрямів їх використання.

З утвердженням концепції сталого інклюзивного розвитку в сучасних умовах соціальна функція держави, на думку наукового товариства, охоплює нові напрями відповідальності, а саме забезпечення екологічно безпечного середовища життєдіяльності, створення належних умов для соціальної інклюзії, тобто залучення до суспільного життя усіх верств населення, в тому числі тих, які раніше з різних причин були з нього виключені. Досягнення добробуту суспільства і вирішення соціальних проблем, за концепцією інклюзивного розвитку, є наслідком не форсованого розвитку системи соціальних виплат, а активізації економічної діяльності й залучення до економічного життя широких верств суспільства, забезпечення їхнього доступу до ресурсів та можливостей, справедливого розподілу результатів економічного зростання.

Незважаючи на те, що участь державних фінансів у реалізації соціальної функції держави виявляється у різних аспектах (в тому числі через проведення соціально-спрямованої політики оподаткування особистих доходів та майна громадян), провідним фіскальним інструментом соціальної політики є бюджет. Вагомий вплив на визначення об'ємно-структурних параметрів спрямування бюджетних ресурсів на реалізацію соціальної функції держави справляє чинне соціальне та бюджетне законодавство, зокрема Закон України «Про державні соціальні гарантії та державні соціальні стандарти і нормативи», Бюджетний кодекс України й інші нормативні акти. Практична реалізація норм бюджетного законодавства щодо соціальної політики дає підстави відповідності структури бюджетних видатків загальноєвропейським тенденціям, характерним для країн, що належать до числа соціальних держав. Провідними напрямами видатків у структурі бюджетів усіх рівнів в Україні впродовж останніх десятиліть є такі, що належать до царини реалізації соціальної функції держави – соціальний захист населення, освіта, охорона здоров'я. Проте, вагоме місце асигнувань на

соціальні цілі у структурі сукупних видатків, а також постійне зростання їх обсягів не спричиняють відповідних системних змін у царині підвищення їхньої ефективності [3, с. 263]. За такої ситуації, подальше нарощування бюджетних видатків соціального спрямування загрожує трансформуватись у вагомий чинник прискорення інфляційних процесів у країні.

Зважаючи на посилення нестабільності суспільного розвитку, виникнення нових загроз політичного, економічного, воєнного характеру, забезпечення соціальної безпеки людини і суспільства є головним завданням у реалізації соціальної функції держави. Провідною умовою цієї безпеки є забезпечення достатнього життєвого рівня для усіх верств суспільства на підставі проведення послідовної та науково-обґрунтованої політики доходів. Ця політика повинна забезпечити виконання триєдиного завдання: по-перше, дотримання принципу справедливості у формуванні доходів людини відповідно до її зусиль; по-друге, гарантування мінімального стандарту доходу для кожного індивіда; по-третє, утримання показників майнового розшарування й поляризації доходів різних суспільних верств у прийнятних межах.

Фінансовою наукою напрацьовано широкий спектр фіскально-бюджетних інструментів, за допомогою яких держава має змогу впливати на пропорції формування доходів населення, провідними з яких є регулювання елементів оподаткування цих доходів, оплати праці у бюджетному секторі економіки та розмірів соціальних трансфертів. На наше переконання, у політиці формування трудових доходів зайнятих у бюджетному секторі необхідно дотримуватись таких принципів, як гідний рівень заробітної плати за пророблену роботу (гарантування для значної частини працівників бюджетної сфери мінімальної зарплати вважаємо неприйнятним) за одночасної оптимізації чисельності зайнятих у бюджетній сфері. Поряд з цим, забезпечення належного рівня оплати праці в бюджетній сфері має базуватися на встановленні оптимальних міжпосадових співвідношень шляхом упорядкування системи оплати праці в бюджетних галузях на основі Єдиної тарифної сітки. Необхідно дотримуватись також «розумних» пропорцій у міжгалузевій диференціації оплати праці у бюджетному секторі, адже збереження багатократного розриву між рівнем зарплат працюючих в окремих галузях бюджетної сфери не має виправдання. Як свідчить вітчизняний досвід, не мав належного ефекту щодо зниження корупції в бюджетній сфері й підвищення ефективності публічного управління експеримент із встановлення надміру завищених розмірів оплати праці для посадовців високого рангу без посилення їх відповідальності й безповоротності покарання за зловживання посадовим становищем у корисних цілях. Натомість, він спричинив посилення соціальної напруги й формування в суспільстві стійкого переконання щодо неефективності витрачання бюджетних коштів та відірваності інтересів керівного класу від пересічних громадян.

Хоча у практиці розвинених ринкових країн провідним інструментом вирівнювання доходів різних верств населення є прибуткове оподаткування, через використання єдиної ставки ПДФО, а також фактичну нейтралізацію дії соціальної податкової пільги (право на неї має незначна частина населення),

регуляторний потенціал прибуткового оподаткування в Україні практично не розкритий. За цих обставин значний регуляторний потенціал як інструмент забезпечення прийнятних параметрів розподілу доходів населення мають бюджетні соціальні трансферти. Проте, для вітчизняної системи соціальних бюджетних трансфертів характерні складні проблеми, що негативно впливають на її ефективність: по-перше, необґрунтованість розмірів значної частини виплат через використання занижених державних соціальних стандартів; по-друге, низький рівень адресності соціальних трансфертів через пріоритет їх категоріальних різновидів, що не передбачають урахування майнового стану та фінансової спроможності реципієнта при їхньому призначенні. Внаслідок цього бюджетні ресурси «розпорошуються» між значною кількістю соціальних бюджетних програм, а вплив виплат на рівень доходів реципієнтів залишається вкрай незначним. Іншими негативними ознаками вітчизняної моделі надання соціальних трансфертів за рахунок бюджетних коштів є порушення принципу інклюзії при їх призначенні (не усі, хто має право на допомогу та отримання субсидованих благ за рахунок бюджетних коштів можуть це право реалізувати) та стигматизація реципієнтів (відчуття приниження через складність процедури призначення та незначні розміри соціальних виплат). Вирішення цієї дилеми, на наш погляд, має передбачати відмову від фінансово-незабезпечених соціальних програм, значне підвищення розмірів соціальних трансфертів за одночасного звуження контингенту їх реципієнтів, відмову від категоріального принципу при призначенні соціальних виплат.

Окремої уваги потребують негативні моменти бюджетного фінансування соціальної сфери, що забезпечує надання основного спектру суспільних послуг для населення. Галуз освіти, культури, охорони здоров'я впродовж десятиліть відчували дефіцит фінансування, в умовах військової агресії проти України та концентрації бюджетних ресурсів на завданнях оборони країни ця проблема набуває ще більшої гостроти. За цих умов підвищується актуальність питання щодо активізації процесів залучення позабюджетних ресурсів для забезпечення соціальної сфери. Значні перспективи у цьому плані має механізм державно-приватного партнерства, що дає можливість об'єднати бюджетні ресурси та кошти бізнесу й окремих осіб над реалізацією суспільно важливих проєктів, що матимуть корисний ефект як для держави, так і для її партнерів. Також значний інтерес з точки зору перспектив зміцнення фінансового становища соціальної сфери має використання інструментів фандрайзингу і проєктного фінансування, які отримали широке використання у зарубіжних державах. Проте, перспективи їхнього впровадження у вітчизняну практику безпосередньо пов'язані із зміною підходів до організації діяльності закладів соціальної сфери, отриманням відповідних знань та навиків їх працівниками.

Список використаних джерел

1. Гальчинський А. Три кроки бюджетної політики. *Дзеркало тижня*. 2006. Вип. 37. URL: https://zn.ua/ukr/finances/tri_kroki_byudzhetoyni_politiki.html

2. Горин В. П. Зарубіжний досвід регулювання доходів державного бюджету в умовах економічної нестабільності. *Світ фінансів*. 2011. Вип. 4. С. 186-199.

3. Горин В. Роль бюджету держави в умовах перехідної економіки України/ *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 5. С. 259-265.

4. Горин В. П. Соціальні гарантії в системі соціальної безпеки держави: теоретико-методологічний аспект. *Світ фінансів*. 2013. Вип. 2. С. 69-80.

5. Чухно А. А., Леоненко П. М., Юхименко П. І. Інституціонально-інформаційна економіка: підручник / за ред. акад. НАН України А. А. Чухна. К.: Знання, 2010. 687 с.

Гринчишин Віктор Ігорович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеве оподаткування відіграє сьогодні важливе значення та виступає вагомим інструментом ефективного функціонування як конкретної адміністративно-територіальної одиниці, так і держави загалом, адже місцеві податки і збори є складовою частиною системи оподаткування і відповідають інтересам органів місцевої влади та місцевого самоврядування, оскільки є самостійним джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Проте, місцеві податки та збори в Україні не достатньо виконують фіскальну функцію та не у повному обсязі сприяють фінансовій автономії територіальних громад. Як правило їх частка складає до 16% усіх доходів місцевих бюджетів. Якщо порівняти з практикою західних країн інститут місцевих податків і зборів в Україні фактично залишається недієздатним.

У наукових дослідженнях останніх років питання місцевого оподаткування достатньо широко розглянуто. Серед вітчизняних науковців та дослідників, праці яких відіграють суттєву роль у зазначеній проблематиці, слід відмітити Т. Бондарук [5], В. Зубенко [4], О. Кириленко [1], І. Луніна [2], Н. Сошка [6] та інші. Необхідність більш детального дослідження суперечностей місцевого оподаткування та обґрунтування перспектив удосконалення справляння місцевих податків та зборів в Україні потребують досліджень у даній сфері.

Місцеві податки та збори – «це обов'язкові платежі, суми яких згідно із законодавством України встановлюються органом місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (села, селища, міста чи об'єднання сіл) та які зараховуються до її місцевого бюджету» [3].

Місцеві податки і збори необхідні для того, щоб «...місцеві органи влади мали можливість надавати послуги, рівень яких у населення асоціюється з обсягом сплачених податків. Кошти, зібрані на місцях використовуються більш ефективно, аніж виділені центральним урядом» [5].

Варто звернути увагу на те, що система місцевого оподаткування в Україні притаманні недоліки, а саме:

- не суттєве фіскальне призначення місцевих податків і зборів;
- недостатній перелік цих податків і зборів в порівнянні з місцевим оподаткуванням інших країн;
- відсутність права самостійного встановлення органами місцевого самоврядування власних податків і зборів на своїй території;
- мала зацікавленість місцевих органів влади стосовно додаткового залучення коштів від мобілізації місцевих податків і зборів;
- відсутність відповідності концепції «податки – блага»;

– «...недосконалість механізмів справляння податків, які відображають політику місцевих органів влади (екологічні податки, плата за певні послуги місцевих органів влади)» [4].

У міжнародній термінології місцеві податки і збори визначаються як локальні податки, вони виступають основою дохідної бази місцевих бюджетів значної кількості західних держав. Місцеві органи влади в таких країнах як США, Франція, Італія, наділені правом самостійно встановлювати місцеві податки і збори.

У різних країнах світу неоднакова кількість місцевих податків і зборів. Зокрема, у Великій Британії існує один місцевий податок, який стягується з нерухомого майна – землі, будівель, крамниць, установ, заводів і фабрик, причому сільськогосподарські угіддя та будівлі на них, церкви не підлягають оподаткуванню. В Японії запроваджено три основні місцеві податки. Це, «...підприємницький податок, який нараховується на прибуток, корпоративний муніципальний податок та зрівняльний податок, що є фіксованою сумою податку, розмір якої залежить від розміру капіталу юридичної особи та чисельності працюючих. Найбільшу кількість місцевих податків запроваджено у Бельгії – 100, в Італії – 70, у Франції – понад 50. У США запроваджено такі місцеві податки, як податок з продажу, місцевий прибутковий податок, податки на прибуток корпорацій, на спадок, майновий податок» [6].

В Україні місцеве оподаткування не достатньо виконує фіскальну та регулюючу функції, є другорядним відносно загальнодержавної системи оподаткування. Саме тому вітчизняна система місцевого оподаткування, потребує подальшого розвитку у контексті зміцнення фінансових основ органів місцевого самоврядування.

Відтак, діюча на сьогодні в Україні система місцевих податків і зборів, як і податкова система країни в цілому, потребує постійного удосконалення, оскільки від неї вимагається, з одного боку, забезпечення фінансовими ресурсами потреб органів місцевого самоврядування, а з іншого, бути інструментом місцевої соціально-економічної політики, спрямованої на виконання завдань збалансованості економіки та розвитку регіонів. Пошук шляхів збільшення обсягу місцевих податків і зборів повинен йти не лише в напрямку простого збільшення платників податків та розширення бази оподаткування, а й у напрямку вибору таких платників і встановлення таких податків, які б забезпечували невеликі адміністративні витрати та ефективний податковий контроль при достатньому обсязі надходжень, що надасть можливість створити надійне джерело дохідної частини місцевих бюджетів. Дотримання цих вимог є запорукою створення міцної, стабільної системи місцевого оподаткування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кириленко О. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). Київ: НІОС, 2000. 384 с.

2. Луніна І. Стратегія реформування місцевих бюджетів в Україні. *Дзеркало тижня*. (03.06.2006 р.). № 21. URL: <http://www.dt.Ua/newspaper/articles/46884#article> (дата звернення: 19.05.2022)
3. Бондаренко Д. Місцеві податки та збори у контексті податкового кодексу України: теоретико-порівняльний аспект. *Науково-теоретична конференція викладачів, аспірантів, співробітників та студентів юридичного факультету*: тези доп.: у 3-х ч., м. Суми, 20 квітня 2011 р. / відп. за вип.: С. Дегтярьов, В. Горевий. Суми: СумДУ, 2011. Ч. 1. С. 9-15.
4. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень – березень 2013 р. / В. В. Зубенко та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження» USAID. Київ, 2013. 70 с.
5. Бондарук Т. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2013. 529 с.
6. Сошка Н. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. *Ефективна економіка*. 2011. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=783> (дата звернення: 19.05.2022)

Гупайло Арина Русланівна
студентка гр. ДСПУАзм-12, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА: СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ

Суспільство та держава – це базові елементи системи взаємовідносин. Допоки існує людина – існуватиме суспільство, а від структурованості суспільства залежатиме належне функціонування держави. Концепція єдності та співпраці між державними органами влади та громадянським суспільством в розробці, реалізації та моніторингу державної політики, яка знаходиться в прямих інтересах суспільного блага, є однією з головних характеристик сучасної держави, яка стоїть на службі своїх громадян з метою забезпечення більш ефективної громадської участі в процесі прийняття рішень та удосконалення державної політики у сфері надання соціальних послуг у багато інших галузей, від боротьби з безробіттям до покращення освіти. Очевидно, що сильна держава неможлива без розвиненого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля [5].

Варто зазначити, що жодна система законів, моральних або інших принципів не буде розвиватись без бажання і волі людей прийняти цю систему. Коли громадяни визнають політичну владу і мають до неї повагу, відповідно, суспільство розвивається динамічно, тим самим, зберігається рівновага, будь якої соціальної системи. Натомість, виникають ситуації, коли народ не довіряє політичним лідерам і не вірить у справедливість законів своєї країни. Внаслідок цього, виникає політичне напруження в системі «влада – народ»: у взаємозв'язку тих, хто наділений владою і тих, хто цій владі підкоряється [2, с. 445].

Революція Гідності відкрила новий етап в історії розвитку громадянського суспільства, продемонструвала вплив громадськості на суспільно-політичні перетворення, стала поштовхом для оновлення та переформатування влади [3, с. 7]. Отож, особливу увагу варто звернути на те, що сьогодні система державного управління в умовах воєнного стану намагається підтримувати зв'язки з суспільством і наскільки це можливо піддаватися трансформаціям відповідно до сучасних інтересів та потреб, адже суспільство і владні структури знаходяться у постійних прямих і зворотних зв'язках. Якщо прямі зв'язки здійснюються – суб'єктом управління, то зворотні зв'язки – у вигляді елементів співпраці, взаємодії, ініціатив та йдуть, в основному, з боку об'єктів управління.

Враховуючи вищенаведене, найважливішою вимогою до системи державного управління є залучення якомога більшого числа осіб, а в перспективі – усіх членів суспільства до управління суспільними справами, оскільки, тільки колективний розум народу, його величезний досвід і творча активність здатні вирішити складний комплекс завдань у сфері управління, забезпечивши, тим самим, оптимальний перебіг суспільних процесів.

Відтак, система державного управління дієва у випадку, якщо вона не є замкнутою, а постійно і ефективно взаємодіє з інститутами громадянського суспільства. Тільки завдяки цьому, суспільство здатне впливати на демократичний процес, систематично доповнюючи його громадянською активністю населення. Зокрема, «зрілість» суспільства визначається розмаїттям соціальних інститутів, їх розвитком, здатністю надійно, стійко та професійно задовольняти різноманітні потреби індивідів. Тобто, чим ширше інституалізована сфера у системі соціальних зв'язків, відповідно, тим більші можливості має суспільство.

Варто виокремити один із дієвих механізмів взаємодії, який посилено функціонує під час воєнного стану – громадянський діалог. Цей механізм є необхідною умовою суспільного розвитку та відіграє важливу роль у демократизації суспільства, формуванні суспільних зв'язків і певного інформаційного режиму. Основною метою діалогу є зміцнення механізмів вже існуючого громадянського партнерства, стабільність, своєчасне виявлення та усунення всього, що може призвести до гострих конфліктів і дезорганізації в житті сучасного суспільства, створення атмосфери відкритості, рівноправності і співробітництва, що сприяє громадському порядку та демократії [1].

Також, взаємодія відбувається у вигляді:

– участі інститутів громадянського суспільства у правозастосовчій діяльності держави, яка забезпечується шляхом передачі повністю повноважень державних органів, частково повноважень державних органів; громадського контролю (створення консультативних комітетів, комісій при державних структурах тощо);

– участі інститутів громадянського суспільства у правоохоронній діяльності держави, яка забезпечується шляхом реалізації права складати протоколи про адміністративні правопорушення;

– участі інститутів громадянського суспільства у діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню охорони громадського порядку, реалізації права вживати спільно з працівниками міліції заходів до припинення адміністративних правопорушень і злочинів;

– участі інститутів громадянського суспільства з органами Державної прикордонної служби України в охороні державного кордону [5].

Варто підкреслити, що проведення консультацій з громадськістю також сприяє налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади і громадськості, підвищенню якості підготовки та прийняття рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням думки громадськості, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень [3].

Важливо зазначити, що взаємодія владних структур із громадянським суспільством є необхідним компонентом системи державного управління, адже безпосередня участь громадян у законодавчому процесі, в управлінні державними справами шляхом діалогу/спілкування, в ході якого виробляються достовірні знання, форми організації, відбувається обмін інформацією та укладаються угоди – є свідченням демократичного устрою країни. Саме у формі

громадського діалогу, обговорення та зіставлення підходів, об'єднання зусиль виникають нові форми співпраці громадян, приймаються конкретні проекти та рішення [4, с. 161].

Враховуючи вищенаведене, у теперішніх умовах, взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами державної влади України з кожним днем набуває все більш особливого і важливого значення. Для взаємодії органів влади та громадянського суспільства використовуються такі механізми як консультації з громадськістю, участь у громадських радах, робочих групах, громадських експертизах і моніторингах, громадських слуханнях та інформаційних запитах до органів державної влади [3, с. 7]. Зокрема, відбувається інституціональна підтримка та фінансування організацій громадянського суспільства, а саме надання прямої та непрямої фінансової підтримки, співпраця у соціально-економічному розвитку, а саме участь інститутів громадянського суспільства у виконанні державних цільових програм, надання соціальних послуг та соціальне підприємництво, виконання програм міжнародної технічної та гуманітарної допомоги [3].

Список використаних джерел:

1. Алексеев В. М. Взаємовідносини держави та суспільства: навч. посіб. Дніпро: ГРАНІ, 2019. 172 с.
2. Джонсон Р., Каст Ф., Розенцвейг Д. Системы и руководство. Изд. 2-е, доп. Нью-Йорк, 1967; пер. с англ. под. ред. Ю. Гаврилова, Ю. Печатникова. М.: Советское радио, 1971. 648 с.
3. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020. К.: Ваїте, 2016.
4. Левенець Ю. А. Держава у просторі громадянського суспільства; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. К.: Освітня книга, 2006. 272 с.
5. Семьоркіна О.М. «Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. *Міністерство юстиції України.* URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33679.

Гуцул Інна Анатоліївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Войдило Станіслав Ігорович

студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СУЧАСНИХ ЗАХОДІВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Сучасні заходи митної політики в Україні, перш за все, залежать від економічного співробітництва з іншими країнами, зокрема під кутом співпраці у сфері організації та здійснення митної діяльності. Комунікація між країнами відносно митної політики спрямована на вирішення економічних, організаційних та правових питань. Варто зазначити, що країни світу також розуміють важливість комунікації відносно митної політики для регулювання перманентних відносин, щодо переміщення вантажів та цінностей через митні кордони. Одним з сучасних напрямків розвитку митної політики є тісна співпраця з Європейським союзом, внаслідок чого змінюються внутрішні інституціональні засади. Однак в процесі реалізації митної політики, знаходячись в процесі інтеграції до європейських стандартів, варто відстоювати національні інтереси, оскільки можливий негативний вплив на такі сфери України як торговельно-економічну, військово-технічну, транспортну, міграційну, гуманітарну, – внаслідок прийняття норм, правил та процедур ЄС.

Тому виникає потреба у визначення основних сучасних заходів митної політики щодо здійснення зовнішньоторговельних відносин держав-учасників митного союзу Європейського співтовариства та вплив такої кооперації на національну економіку нашої країни.

Характерною рисою сучасної митної політики України є цілеспрямовані заходи приведення законодавчої бази України у відповідності до міжнародних стандартів, приєднуючись до міжнародних конвенцій, які суттєво впливають на діяльність митниць та визначають загальні положення митно-правового регулювання. Україна, на сьогодні, є активним учасником великої кількості міжнародних угод, які, в свою чергу, впливають на реформування чинного законодавства в митній справі. Також, Україна може долучитись до різних європейських структур, що пов'язані з культурою, спортом, наукою, освітою та технологіями.

Партнерство в сфері митної політики України та ЄС набирає обертів. Є вірогідність, що з часом країни-члени ЄС можуть стати найбільшими торговельними партнерами України. Реалізація даного напрямку спричинено державною політикою, зокрема і митною політикою, внаслідок повноправного членства у Світовій організації торгівлі. Основною метою даної організації є забезпечення системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі. Україна, ставши членом СОТ, відкрила для себе можливість розвитку своєї національної економіки, зокрема щодо покращення

торговельно-економічних відносин з країнами-членами ЄС. Одним з таких партнерів є Республіка Польща. Характерними особливостями митної служби в Польщі є її постійна взаємодія з Європейським Союзом [1]. Основною функцією митної служби Польщі є фіскальна, а саме: регулювання цілей та обсягу міжнародної торгівлі; дотримання національних і міжнародних митних правил; контроль іноземної валюти. Тому для України, перш за все, вдосконалення митного контролю – це внесення змін до міжнародного законодавства, оскільки для України актуальним залишається питання щодо спільного прикордонного митного контролю на українсько-польському кордоні» [2].

Сучасна митна діяльність України представляє собою комплекс заходів, спрямованих на імплементацію основних положень митної політики. Основними засобами митної політики є тарифні (митний контроль, митне оформлення) та нетарифні (ліцензування, митні обмеження). Виконання даної функції покладено на Державну митну службу України, в основі чого має бути ефективність дії від персоналу, різної посадової ієрархії. Напрямами митної політики можуть бути концептуальні ідеї, вихідні положення, на основі чого створюється митна політика. Варто зазначити, що митна політика наразі перебуває в еволюційному стані, даний процес виник внаслідок потреб суспільства.

Раніше головною метою митної політики був збір митних платежів, для поповнення державного бюджету, але наразі митна політика зазнає змін та потребує комплексного підходу при визначенні ролі та завдання митних органів України. Митна політика України, також, має забезпечувати єдність по всій території України щодо таких видів політики, як гуманітарної, економічної (зовнішньоекономічної), торговельної, фінансової, науково-технічної, інвестиційної, природоохоронної та інших видів політики. Основними напрямами реалізації митної політики на сьогодні, є: 1) створення митного середовища для імпорту товарів (робіт, послуг) на митну територію України; 2) налагодження комунікації між митними органами та суб'єктами ЗЕД; 3) боротьба щодо зменшення ввезення обсягів неякісних товарів на територію України; 4) імплементація інноваційних технологій для автоматизації рутинних процесів та покращення митних послуг[1].

Існують певні обставини, що можуть впливати на розвиток митних відносин: об'єднання бар'єрної та контактної функції митних відносин; гармонізація митних систем, зокрема для України це країни-члени Європейського Союзу; модернізація підходів управління митними органами, запровадження нових інструментів електронної обробки інформації; вдосконалення основних технічних засобів, що дадуть можливість збільшити кількість та якість об'єктів митного контролю. Також, при розробці стратегічних та тактичних заходів митної політики для забезпечення національних економічних інтересів та інтегрування України у світову економіку треба враховувати формування нових ринкових відносин. До сучасних видів нетарифних обмежень на митному кордоні належать: імпорتنі

квоти, антидемпінгове законодавство, «добровільне» обмеження експорту, адміністративні правила. Використання нетарифних обмежень здійснюється країнами для обмеження імпорту товарів на митну територію країни.

На сьогодні багато розвинутих країн вели нові обмеження на імпорт чорних металів, електротехнічного та транспортного устаткування, сільськогосподарську продукцію. Комунікація між країнами, різними міжнародними організаціями виступає інтеграційним чинником національної економіки з Європейським союзом. Пріоритезація митних відносин України та Європейського союзу внаслідок основного напрямку Маастрихтського договору – є створення Митного союзу. На сьогодні Європейський союз представляє собою митну систему, що регулює ввезення товарів і можливості їх вільного переміщення в межах Союзу.

Лібералізація міждержавних економічних зв'язків що супроводжується інтеграцією до країн Європейського Союзу, стає каталізатором перебудови в економічних процесах національної економіки та реалізацією митної політики. При цьому важливого значення набувають наступні заходи: 1) усунення фізичних перешкод на шляху руху всіх факторів виробництва; 2) гармонізація технічних стандартів до стандартів Євросоюзу та норм; 3) лібералізація ринків державних замовлень; 4) зменшення податкових бар'єрів. Нерозмитнені заходи мають усувати наступні перепони – прикордонні формальності, заходи контролю за імпортом, лібералізація імпорتنих обмежень, правила огляду товару та транспортних засобів, переведення статистичної звітності до єдиного стандарту, єдині технічні стандарти, санітарні та ветеринарні норми. Складовими розвитку митної політики можуть стати наступні напрями: адаптація митних відносин до нових економічних процесів зокрема в напрямку інформатизації; розвиток мережі тренінгових центрів для підвищення кваліфікації кадрів митної служби; залучення закордонного досвіду в управлінні персоналом, особлива увага має приділятися дослідженню досвіду країн-партнерів; об'єднання зусиль з іншими країнами в боротьбі з контрабандою.

Перепони для загальної інтеграції інформаційних технологій в митну систему полягають у наявності технологічних та технічних проблем, однак їх вирішення надасть можливість використовувати такі сучасні заходи митної політики як: систему контролю за імпортом та експортом товарів (робіт, послуг); транзитна система; систему реєстрації та ідентифікації економічних операторів; систему уповноважених економічних операторів. Для України є вкрай важливим здійснення модернізації інфраструктури, що є важливим аргументом в тісній співпраці з країнами-членами Євросоюзу. Іншим напрямком розвитку митних відносин є реалізація «Електронної митниці», що пов'язані із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Використання даного інструменту в митній політиці є забезпечення ефективної комунікації між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, а також каналом зв'язку з підрозділами уряду держави. Одним з сучасних заходів митної політики є запровадження системи електронного декларування:

декларування товарів і транспортних засобів; митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів. Важливим етапом реалізації Єдиного електронного простору митниці стає безпаперове середовище для митниці та міжнародної торгівлі.

Нагальним завданням митної політики України на сучасному етапі становлення є розвиток конкурентоспроможного середовища в межах національної економіки, так і на міжнародному рівні, збільшуючи експортний потенціал національних товаровиробників, дохід яких впливає на рівень добробуту та багатства країни та розвиток конкурентоспроможних галузей на міжнародному рівні. Лібералізація митних відносин за елементами протекціонізму мають місце в сучасних міжнародних відносинах, зокрема при забезпечення інтеграції України у світовий економічний простір використовуючи сучасні заходи митної політики» [1].

Концентрація митної політики України має бути в наступному: визначення переліку проблем, які виникають під час реалізації митного законодавства; використання закордонного досвіду в митному регулюванні, але адаптація під наявні економічні, соціальні та політичні умови. Також до сучасних заходів митної політики належить зміщення акцентів контролю за митною вартістю товарів: з короткого часового відрізка, поки товари перебувають під митним контролем – на етап після випуску товарів.

Перевагами даного підходу є: гармонізація та митних процедур, що відповідає Кіотській конвенції спрощення міжнародної торгівлі; зниження тривалості оформлення товару; імплементація презумпції невинуватості декларанта, що закладено в Кодексі; надання можливості декларанту надавати свої аргументи для захисту задекларованої митної вартості; більший час перевірки митної вартості товару; уніфікація алгоритму нарахування податкового зобов'язання. Серед сучасних заходів митної політики ЄС, актуально було б використання: диференціація критеріїв оцінювання підприємства; спрощення при транзитних переміщеннях товарів; технологія «централізованого митного оформлення».

На основі запропонованого «Методичного підходу реалізації компонентів митної політики в Україні» (рис. 1), варто розкрити основний алгоритм дій щодо застосування сучасних заходів митної політики в Україні.

Основними компонентом функціонування митної служби є: регулювання цілей та обсягів міжнародної торгівлі, національні і міжнародні митні правила, контроль за іноземною валютою. Сучасними заходами митної політики виступають: системи реєстрації та ідентифікації економічних операторів, системи контролю за імпортом і за експортом, системи уповноважених економічних операторів, транзитна система. Обставини, що впливають на реалізацію митної політики в умовах сьогодення – це сполучення бар'єрної та контактної функцій, підвищення рівня взаємодії і гармонізації, удосконалювання організації управління, розвиток і поліпшення технічних засобів.

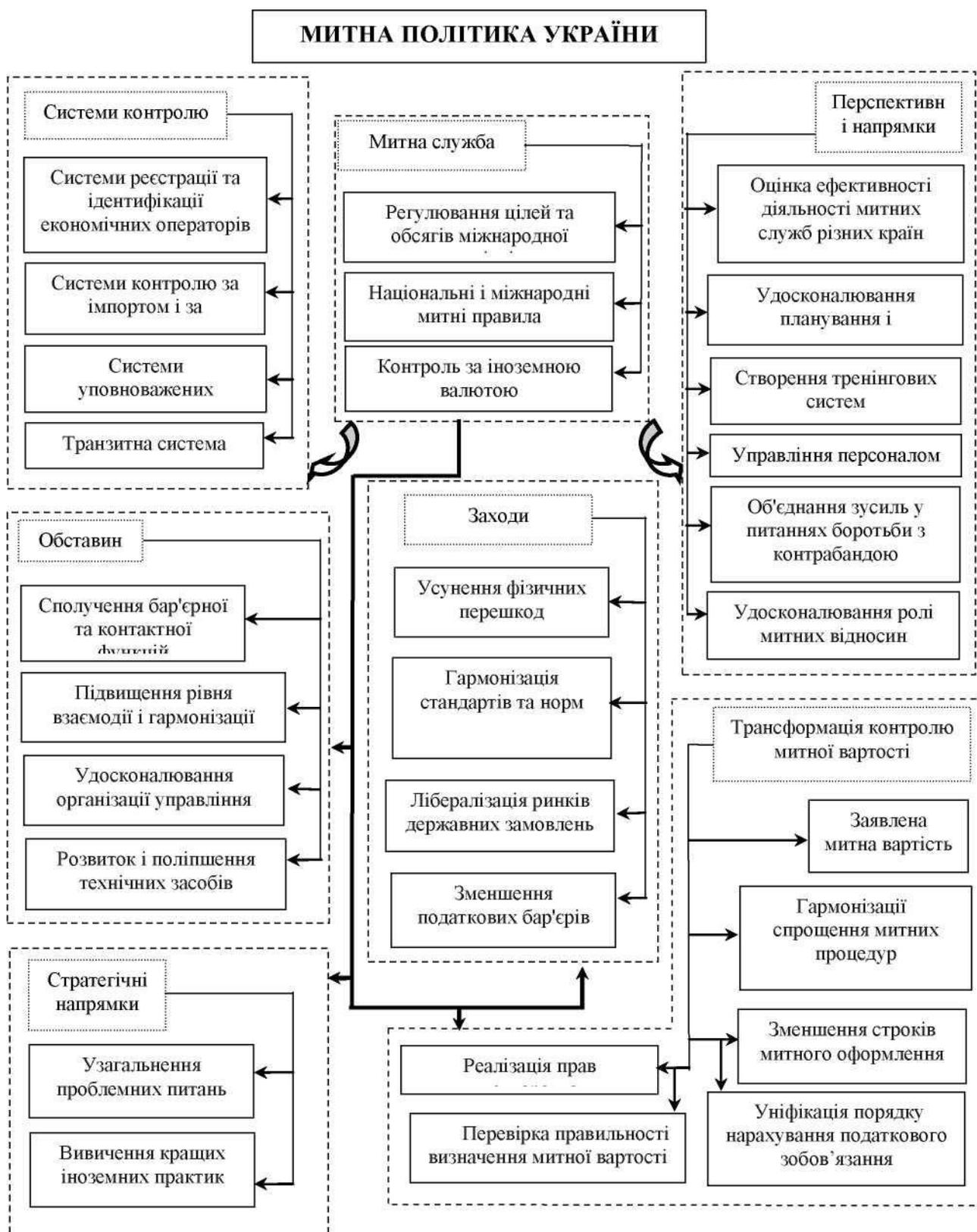

Рис. 1. Методичний підхід до реалізації компонентів митної політики в Україні [2].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що інтенсифікація розвитку інформаційних технологій, активна співпраця з країнами-членами ЄС впливає на формування сучасної митної політики України, яка має базуватися на ефективних управлінських рішеннях щодо зовнішньоекономічної діяльності,

як національних товаровиробників так і закордонних. Міжнародний досвід свідчить, що інтеграція інформаційних технологій є одним з вагомих факторів становлення сучасної митної політики, зокрема як система «Електронна митниця», яка є одним з пріоритетних напрямків удосконалення митно-тарифного регулювання.

Список використаних джерел:

1. Мужев О. О. Модель розвитку митної політики в Україні в контексті розвитку економічних процесів. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27. С. 167-172.

2. Мужев О. О., Покатаєва О. В. Прогнозування обсягів митних платежів як інструмент реалізації митної політики держави. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 1 (18). С. 360-368.

Гуцул Інна Анатоліївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Сукмановський Володимир Васильович

студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ВЕКТОРИ РОЗБУДОВИ МИТНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Економічний розвиток України в умовах зростаючої інтеграції в глобальний простір має дуже багато внутрішніх суперечностей, які поглиблюють існуючі виклики. Тому ризикоорієнтована парадигма збалансування митного простору та стратегічні вектори його розвитку повинні базуватися на наступних платформах, які у комплексі зменшуватимуть його ризиковість: інституційно-організаційна платформа управління ризиками митного простору; інноваційна платформа; платформа зовнішньоекономічної інтеграції; платформа міжнародного співробітництва.

Доводиться констатувати, що на сьогодні в Україні відсутня цілісна інституційна платформа митного простору, хоча і досвід країн світу підтверджує організаційну складність такого процесу, разом з тим, у них забезпечена чітка взаємодія усіх інституцій, що беруть участь у його формуванні, та координація дій. В Україні основною інституцією, що забезпечує функціонування митного простору, є Державна митна служба України.

Розвиток системи інституційно-організаційного управління ризиками при здійсненні митного контролю та митного оформлення забезпечується через виконання структурними підрозділами ДМС основних функцій і процедур: визначення за результатами застосування системи управління ризиками форм та обсягів митного контролю у конкретних випадках переміщень товарів і транспортних засобів через митний кордон України; моніторинг виконання посадовими особами митних постів (підрозділів митного оформлення) митних формальностей, сформованих за результатами застосування системи управління ризиками; наповнення регіональних профілів ризику автоматизованої системи аналізу та управління ризиками; участь у межах своєї компетенції у здійсненні аналізу й оцінюванні ризиків; формування в межах компетенції структурного підрозділу звітності за напрямом управління ризиками [1].

Враховуючи сучасні виклики для митного простору, змінюється також роль інституцій у забезпеченні стабільності митного простору. З метою забезпечення належної протидії правопорушенням з урахуванням розвитку технологій та вдосконалення методичних і організаційних підходів виникла потреба у затвердженні орієнтирів на довготермінову перспективу. Такі засади були закріплені в Концепції створення, упровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками та Положенні про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю [2].

Передусім вони містили уніфіковане визначення термінологічних понять, що використовуються при застосуванні системи аналізу й селекції чинників ризику, і встановили порядок застосування цієї системи. На підготовчому етапі реалізації концепції було визначено першочергові завдання для Держмитслужби України та її регіональних підрозділів, зокрема: опрацювання національного та зарубіжного досвіду з питань митних правопорушень для систематизації виявлених ризиків; визначення критеріїв класифікації об'єктів аналізу за сферами, профілями і ступенями ризику; розроблення нормативно-правової бази, яка регламентує застосування системи аналізу ризиків у практичній діяльності митних органів України та вжиття заходів із мінімізації ризиків; налагодження обміну інформацією та забезпечення інтеграції митних баз даних з базами даних інших державних контрольних органів; проведення аналізу економічної ефективності заходів щодо мінімізації ризиків і забезпечення розширення практики вибірковості застосування форм митного контролю митними органами. Разом з тим, окремі завдання так і не були досягнуті. Серед таких слід вказати і незавершеність процесу інтеграції митних баз даних з базами даних інших державних контролюючих органів, що фактично нівелює переваги від запровадження принципу «єдиного вікна» при здійсненні митного контролю та митного оформлення. Проте відсутність селективності ризикових операцій за всіма видами контролю, що здійснюється при митному оформленні, призводить до неузгодженостей між державними органами, що не дає змогу ефективно використовувати інструменти системи управління ризиками у своїй діяльності. Робота над удосконаленням системи управління ризиками тривала і в 2017 р. Зокрема, в 2017 р. внесено зміни до 16 профілів ризику, введено в дію 6 нових профілів ризику, здійснено більше 510 доповнень до профілів ризику. Стратегічно важливим кроком є схвалення розпорядженням КМУ Стратегії розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року № 978-р [1]. Основні напрями та завдання щодо кожного з них наведено у табл. 1.

Стратегія також передбачає розширення повноважень митних постів, які після проведення реформи визначено основною ланкою у структурі (їхнє функціональне призначення саме це й передбачає, яка здійснюватиме митний контроль та оформлення, відповідатиме за пропуск товарів і предметів через митний кордон, що зменшить їхню залежність від митниць, які здійснюватимуть наглядову діяльність за їхньою роботою та надаватимуть допомогу. Такий підхід зумовлений неефективною структурою митних органів, які сповільнюють процес митного оформлення та контролю.

Одним із нововведень у побудові інституційного базису митного простору може бути модернізація митних органів для імплементації Митних прототипів ЄС «Customs Blueprints», що набуває актуальності після ухвалення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проблема розмежування податкової та митної служб не вперше актуалізуються після їхнього об'єднання, оскільки раніше ці інституції функціонували окремо. Відповідно в 2016 р. у Верховній Раді України винесено на розгляд проект Закону України «Про Національну

митну службу України» №3763 від 13.01.2016 р. [2], яким передбачено створення Національної митної служби України, яка забезпечуватиме «...захист митних інтересів та митну безпеку України, регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку, розвиток економіки України та її інтеграції з світовою економікою, наповнення бюджету, протидію митним правопорушенням».

Таблиця 1

Основні напрями та завдання Стратегії розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року

№	Напрями реалізації	Заходи
1	Здійснення інституційних змін	Утворення у структурі ДМС окремого структурного підрозділу з питань управління митними ризиками, штатна чисельність якого має становити не менш як 70 посадових осіб;
		утворення у структурі підрозділу інформаційних технологій ДМС підрозділу з питань розроблення і супроводження автоматизованої системи аналізу та управління ризиками і проведення аудиту штатною чисельністю не менше як 5 посадових осіб;
		утворення у структурі митниць самостійних підрозділів з питань управління ризиками, штатна чисельність яких має становити не менш як 5 посадових осіб для митниць штатною чисельністю до 500 осіб та не менш як 11 посадових осіб для митниць штатною чисельністю 500 осіб та більше.
2	Проведення аналізу та оцінки ризиків безпеки до	Запровадження механізму надання перевізниками попередньої інформації про товари, транспортні засоби, заплановані до переміщення, в обсязі та з дотриманням часових нормативів, передбачених міжнародними стандартами;
	прибуття товарів, ТЗ у пунктах пропуску через державний кордон	запровадження відповідальності перевізників за неподання чи несвоєчасне подання або подання попередньої інформації в обсязі та в терміни, визначені законодавством, або за подання недостовірної попередньої інформації.
3	Вдосконалення підходів до управління митними ризиками	Забезпечення підтримки в актуальному стані автоматизованої системи аналізу та управління ризиками шляхом наповнення її новими профілями ризику (опису будь-якого набору ризиків, у тому числі визначених комбінацій індикаторів ризику, що є результатом збору, аналізу та систематизації інформації), актуалізації діючих профілів ризику, вдосконалення автоматизованих алгоритмів аналізу та оцінювання ризиків;
		посилення ролі митниць у процесах управління ризиками, в тому числі шляхом регіонального профілювання ризиків;
		розширення джерел інформації для проведення аналізу та оцінювання ризиків, у тому числі автоматизованого аналізу та оцінювання;
		застосування таргетингу під час здійснення митного контролю найбільш ризикових зовнішньоекономічних транзакцій, а також для проведення оцінювання ризиків до прибуття товарів, транспортних засобів у пункти пропуску через державний кордон;
		впровадження системи автоматизованого розподілу суб'єктів господарювання залежно від характеристик таких суб'єктів та історії їхньої діяльності під час проведення автоматизованого аналізу та оцінювання ризиків;
		удосконалення підходів до проведення аналізу та оцінювання ризиків під час здійснення контролю правильності визначення митної вартості шляхом застосування попередніх рішень з питань визначення митної вартості;
		створення комплексної автоматизованої системи моніторингу застосування системи управління ризиками;
		застосування єдиних підходів до роботи з наявним програмним забезпеченням і технічними засобами митного контролю під час проведення аналізу та оцінювання ризиків;
		використання додаткових механізмів верифікації результатів митного контролю, в тому числі шляхом застосування засобів фіксації виконання митних формальностей, визначених за результатами застосування системи управління ризиками;
		створення бази даних ризиків – спеціального програмного забезпечення, яке

		передбачатиме можливість внесення будь-якою посадовою особою митниці інформації про можливі ризики порушення вимог законодавства та даватиме змогу здійснювати відстеження процесу опрацювання уповноваженими підрозділами наданих пропозицій.
4	Забезпечення розвитку інформаційних технологій	Впровадження програмного забезпечення для автоматизації процесу проведення аналізу та оцінювання ризиків під час переміщення (пересилання) міжнародних поштових відправлень та експрес-відправлень, а також у пунктах пропуску через державний кордон, у тому числі для повітряного сполучення.
5	Забезпечення міжвідомчої взаємодії	Поліпшення ефективності взаємодії між органами державної влади шляхом забезпечення обміну інформацією в режимі реального часу, яка може бути використана, зокрема, для проведення аналізу та оцінювання ризиків, а також для виявлення та припинення порушень вимог законодавства;
		забезпечення передачі Держприкордонслужбою до ДМС інформації про осіб, які переміщуються через державний кордон, у режимі реального часу з метою проведення аналізу та оцінювання ризиків безпеки, а також виявлення, припинення та протидії порушенням вимог законодавства з питань державної митної справи.
6	Забезпечення розвитку людських ресурсів	Удосконалення системи професійної підготовки посадових осіб з питань аналізу та оцінювання митних ризиків;
		забезпечення навчання та підготовки осіб, уперше прийнятих на роботу у митницях, з питань управління митними ризиками.

Отже, основними пріоритетними векторами розвитку митного простору України та його ефективної інтеграції у глобальний простір, повинні бути:

- зважаючи на зовнішньоекономічну природу походження митних ризиків урахування в їх профілях специфіки і структури зовнішньоекономічної діяльності з точки зору її учасників, географії її здійснення, виду транспортних перевезень, обсягів і напрямів переміщення вантажопотоків, а також їхньої структури;

- розробка інституційної платформи митного простору, яка об'єднуватиме всі державні органи, установи та організації, що задіяні у забезпеченні безпеки простору та його збалансованого розвитку;

- розвиток міжнародного співробітництва і використання транзитного потенціалу митного простору України;

- активізація підвищення професійного рівня фахівців, що забезпечуватимуть функціонування інституційної платформи простору, в тому числі за допомогою дистанційного навчання [2];

- впровадження інноваційних технологій у діяльність інституцій митного простору та врахування викликів 4.0 промислової революції для національних митних просторів, можливості у майбутньому фізичного не переміщення товарів через кордон за їхнього виробництва із використанням 4D і 5D принтерів, що суттєво деформує організаційну й інституційну структуру митного простору України.

Виконання підрозділами ДМС регламентованих функцій і процедур щодо забезпечення якості митного контролю детермінує розвиток системи інституційно-організаційного управління ризиками при здійсненні митного контролю та митного оформлення. Приведення митного простору України до міжнародних стандартів потребує, перш за все, зміну акценту з фіскального оцінювання діяльності митних інституцій на контроль якості митних процедур. Розширення портфелю партнерів і поглиблення співпраці з такими міжнародними організаціями як Всесвітня митна організація, EUBAM,

Європейський офіс по боротьбі з шахрайством (OLAF) та митними адміністраціями інших країн забезпечить протидію контрабанді товарів і митними правопорушенням. Реалізація міжнародного співробітництва у контексті митного простору потребує створення всеохоплюючої інституційної платформи із врахуванням специфіки та структури зовнішньоекономічної діяльності з точки зору учасників зовнішньоекономічної діяльності, географії її здійснення, виду транспортних перевезень, обсягів та напрямів переміщення вантажопотоків, а також їхньої структури.

Список використаних джерел:

1. Войцещук А. Д. Митний простір України: глобальні виклики та ризики: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 438 с.
2. Герасимюк П. В. Митні ефекти як індикатори стану реалізації митної політики помірною протекціонізму в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 100-108.

Давиденко Інна Вікторівна
студентка гр. ДСПУАзм-12, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Б. С. Малиняк

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Сьогоднішній динамічний стан стратегічного розвитку України спонукає суспільство до постійного еволюціонування з метою покращення взаємодії організаційних структур. Місцеве самоврядування – це своєрідна корпорація, покликана вирішувати місцеві проблеми своїми силами, засобами і під свою відповідальність. Органи місцевого самоврядування самостійно володіють і управляють певною власністю, у тому числі розпоряджаються місцевими фінансами. Одним із інструментів виступає корпоративна культура, що є сукупністю цінностей, відносин, норм, звичок, традицій, характерних для конкретної територіальної громади, певний стан масової свідомості, що включає економічну, політичну, етичну і екологічну свідомість. Це специфічний спосіб життя населення, що проживає на певній території, обумовлений історією рідного краю, національними особливостями. Будь-яка територіальна громада – складна соціальна система [1].

Сьогодні корпоративна культура є певною ідеологією та системою традиційних взаємин щодо зовнішнього оточення і внутрішнього середовища. Створює корпоративну культуру, як правило, керівник, який є лідером, але її носієм є весь персонал організації. Організаторами роботи з формування та розвитку корпоративної культури зазвичай стають фахівці з управління персоналом спільно з фахівцями зі зв'язків з громадськістю, прес-секретарями [4].

Головна мета будь-якої територіальної громади – це створення сприятливих, комфортних умов життя для жителів громади, які спільно з органами місцевого самоврядування вирішують нагальні проблеми. Тому тема корпоративної культури стає все актуальнішою в умовах сучасності, що дає змогу всім організаційним рівням активізуватися в одному напрямку економічно-спроможної та ефективної діяльності територіальної громади.

Тема корпоративної культури вивчається дуже активно, починаючи з 80-х років ХХ століття. Класичними дослідниками цього питання є М. Армстронг, Т. Діл, П. Друкер, А. Кеннеді, Т. Дж. Пітерс, Р. Уотермен, Е. Шейнта ін. Сучасними вітчизняними науковцями, які досліджували вплив корпоративної культури є В. Співак, В. Стадник та інші.

Ідея впровадження корпоративної культури в органах місцевого самоврядування виникла тому, що управлінці завжди добре розуміли: посадові особи працюватимуть набагато краще, якщо запевнити їх, що робота – це і є життя, а кожен з посадовців виконує важливу справу. Корпоративна культура в публічному управлінні виступає як система цінностей, правил і норм поведінки; а атрибутами корпоративної культури виступає корпоративна

конституція, тобто права і обов'язки, а також корпоративний кодекс – правила поведінки: дрес-код, брендіві символіка організації.

Безперечно, корпоративна культура є інноваційним інструментом для побудови ефективного державного апарату, який визначається цілеспрямованими діями щодо впровадження основних завдань та функцій держави шляхом сумлінного виконання посадовими особами місцевого самоврядування покладених на них службових повноважень. Вони зобов'язані виконувати свої професійні функції сумлінно та розумно, запобігаючи виникненню потенційного конфлікту інтересів. Посадові особи повинні у своїй діяльності керуватися вимогами чинного законодавства, етичними стандартами та загальноприйнятими нормами ділового етикету [7].

Поняття «ефективності», з нашої точки зору, повинно формувати таку культуру організації та її стратегію, щоб зовнішнє і внутрішнє середовище були приведені у відповідність з сучасними міжнародними вимогами. Стратегія буде успішніша, коли культура територіальної громади передбачає відповідальний контроль, мінімізує ризик і конфлікти.

Територіальні громади завжди будуть добиватися стабільності і ефективності в діяльності, якщо культура адекватна вживаній технології [3].

Сильна культура визначає послідовність поведінки працівників. Працівники чітко знають, якій поведінці вони повинні слідувати. Передбаченість, впорядкованість і послідовність діяльності в територіальній громаді формуються за допомогою високої формалізації. Сильна культура досягає того ж результату без ведення якої-небудь документації і розподілів. Більш того, сильна культура може бути перспективнішою, ніж будь-який формальний структурний контроль. Чим сильніша культура організації, тим менше потрібно приділяти уваги розвитку формальних правил і положень для управління поведінкою працівника. Це все буде в підсвідомості працівника, що приймає культуру громади. Вплив культури на організаційну ефективність визначається, перш за все, її відповідністю загальній стратегії громади [6].

В цілому можна виділити два шляхи впливу корпоративної культури на життя територіальної громади. Перший – культура і поведінка взаємно впливають один на одного. Другий – культура впливає не стільки на те, що люди роблять, скільки на те, як вони це роблять [8].

Формуючи корпоративну культуру в органах місцевого самоврядування, керівник повинен мати досить повне уявлення про культуру взагалі і корпоративну зокрема. Його завдання – розуміти роль і місце його особистої і корпоративної культури в досягненні цілей громади, грамотно виявляти її специфіку, коректувати і підтримувати на оптимальному рівні. Керівник повинен передбачати наслідки своїх рішень в культурологічному аспекті. Підвищує його авторитет і уміння діагностувати причини невдач і успіхів, багато хто з яких відноситься прямо або побічно до корпоративної культури [3].

Заради створення єдиного і зрозумілого всім середовища, єдиних і зрозумілих всім правил, єдиних орієнтирів, вимог і критеріїв, ухвалення рішень керівниками та спеціалістами органу місцевого самоврядування має

ґрунтуватися на принципах прозорості та адекватності. Всі учасники бюджетного процесу повинні надавати один одному достовірну інформацію своєчасно, без порушення норм конфіденційності та з врахуванням прийнятих колегіальних рішень. У разі виникнення конфліктів працівники мають знаходити їх вирішення шляхом переговорів з метою забезпечення ефективної роботи та належної ділової репутації.

Наявність загальних еталонів зменшує хаос, є орієнтирами для посадовців, вимірником відхилень в поведінці людей. Корпоративна культура повинна задовольняти таким вимогам: простоті, доступності розуміння і відображати всі основні грані життя територіальної громади. Будь-якого керівника органу місцевого самоврядування повинно хвилювати, як створити висококультурне середовище [2].

Корпоративна культура є великою областю явищ у матеріальному і духовному житті кожного сучасного колективу шляхом домінування в ньому моральних норм і цінностей, прийняття кодексу поведінки, який формується з моменту створення громади та адекватно сприймається більшістю її працівників. Корпоративна культура – це втілення відношення працівника до ключових цінностей, переконань і традицій в характерних моделях. Культура матеріалізується у корпоративних святкуваннях успіхів та звичаях працівників, а також – в цілях, стратегії, процесі управління, структурі, методах розподілу ресурсів громади. Ефективна корпоративна культура – це найдієвіший спосіб спростити відносини в колективі. Вона за участю колективу задає довготривалу мету існування територіальної громади, створює корпоративні стандарти, яких необхідно дотримуватися для ефективного досягнення мети, переконує в правильності цих цілей. Зрозуміло, що не завжди в громаді існують умови для того, щоб почати у повному обсязі комплексну роботу з підвищення прихильності своїх працівників. Керівнику часто видаються більш терміновими та пріоритетними такі завдання, як брак грошових коштів, обсяг податків, наявність неплатежів та ін. Але вирішити ці проблеми поодиночі, без допомоги колективу, який є прихильним цілям громади, не зможе жоден керівник.

Вважаємо, що формування корпоративної культури в органах місцевого самоврядування необхідно почати зі стимулювання посадовців за їх особистий внесок, визнання, перспективи кар'єрного зросту, заохочення, вдосконалення системи взаємовідносин в колективі, участь керівництва в організаційних заходах, вдосконалення кадрового відбору персоналу, впровадження демократичного стилю управління та ефективного делегування повноважень.

Список використаних джерел:

1. Бальцій Ю. Ю. Корпоративна культура місцевого самоврядування – елемент європейської інтеграційної культури. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 192-196.

2. Дослідження організаційної культури державної служби України: 2020 «Державна служба в Україні: Ваша точка зору». URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/2020-nads.pdf>

3. Друкер П. Виклики для менеджменту XXI століття. К.: «Кум-Букс», 2020. 240 с.

4. Мацолкін А. Корпоративна культура & державна служба. Ціннісні орієнтири. *Держслужбовець*. 2018. № 11. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2018/november/issue-11/article-40649.html>

5. Формування нової корпоративної культури в умовах реалізації реформи місцевого самоврядування та розвитку міжмуніципального співробітництва / За заг. ред. Н. В. Щербак, Т. В. Журавля, В. В. Толкованова. К.: В-во «Фенікс», 2018. 156 с.

6. Шкільняк М. М., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л., Демків І. О. Менеджмент: Навчальний посібник. Тернопіль: Крок, 2017. 252 с.

7. Щербак Н. Сучасні тенденції та виклики щодо формування корпоративної культури в умовах реформування державного управління. *Науковий вісник*. Серія: Демократичне врядування. 2014. Вип. 13. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik13/fail/Shcherbak.pdf.

8. Эффективный менеджер: Мотивация вашего коллектива: Уч. пособие «The Open University», 1999. 377 с.

Дмитрів Володимир Ігорович

к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Легкодух Захар Володимирович

студент гр. ФФАЗм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРАГМАТИЗМ ОПОДАТКУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У країнах з розвинутою економікою податки на майно є одним з основних джерел доходів місцевих бюджетів, інструментом ефективного використання майна (регулююча функція) та дієвим елементом реалізації принципу соціальної справедливості, що передбачає рівномірність розподілу податку між громадянами пропорційно до їхніх доходів. Однак, чинний в Україні податок на майно, з урахуванням вилучень з бази оподаткування та значного обсягу пільг, не у повному обсязі виконує ці функції.

В Україні цьогоріч зросли ставки деяких податків. Зокрема, власникам об'єктів нежитлової та житлової нерухомості, відмінної від земельної ділянки, доведеться платити податок на нерухомість. Це стосується фізичних та юридичних осіб, в тому числі нерезидентів. Які фізичні особи мають платити податок на нерухомість.

Базою оподаткування є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток. Ставка податку на нерухомість встановлюється органами місцевого самоврядування в залежності від типу об'єктів та їх місця у відсотках до мінімальної зарплати, встановленої на 1 січня звітного року, та не може перевищувати 1,5% за 1 м².

У 2022 році податок нараховується за 2021 рік, що вважається звітним. Розрахунок ставки податку виходить з мінімальної зарплати (6,0 тис. грн станом на 1 січня 2021 року). Таким чином, максимальна ставка податку на нерухомість за 1 м² не може перевищувати 90 грн (6 000 * 1,5%). Повідомляється, що сума податку залежить від ставки податку встановленої відповідною місцевою радою за місцем кожного об'єкта нерухомості та загальної площі таких об'єктів.

Наприклад, фізична особа є власником квартири у Києві, загальна площа якої становить 65 м². Для квартир у м. Києві ставка податку складає 1,5% (90 грн за 1 м²). Сума податку розраховується за формулою: $(65 - 60) * 90 = 450$ грн [1].

До 1 липня року, що настає за базовим податковим (звітним) періодом (роком) платнику податку надсилаються повідомлення-рішення податкової про сплату сум податку органів місцевого самоврядування за місцем кожного з об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості. Податкове зобов'язання необхідно сплатити протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення.

Аналізуючи надходження коштів до місцевих бюджетів, спостерігаємо тенденцію зростання фіскальної ролі майнових податків у структурі податкових

надходжень. Місцеві податки та збори також не належать до тієї групи податкових надходжень, які можуть суттєво впливати на зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів, а отже, вони не виконують своєї основної функції як інструменту впливу на розвиток територіально-адміністративних одиниць. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що обсяги плати за землю зростають швидшими темпами, ніж транспортний податок, і цей майновий податок при надходженні у повному обсязі до місцевих бюджетів міг би стати важливим фіскальним інструментом зміцнення місцевих фінансів.

При розробленні бюджетної політики щодо регулювання місцевих бюджетів один з важливих її елементів – це планування їхньої дохідної частини. Для проведення поглибленого аналізу тенденцій щодо планування й виконання доходів місцевих бюджетів за певний період доцільно використовувати показник питомої ваги запланованих та фактичних доходів адміністративно-територіальних одиниць у відповідному загальному обсязі доходів місцевих бюджетів [2].

Таким чином, податки на майно мають вагомі переваги над іншими податками, особливо в умовах України. По-перше вони стимулюють власників краще використовувати наявні активи, або продавати їх більш ефективним власникам - разом це призводить до підвищення ефективності використання майна. Це є дуже актуальним для України, надто зважаючи на необхідність прискореної структурної перебудови економіки.

Список використаних джерел:

1. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Інформація Євростат. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>

Дмитрів Володимир Ігорович

к.е.н. доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Поврознік Катерина Михайлівна

студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ У МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Із часів Стародавнього світу, із виникненням перших державних утворень, встановленням територіальних кордонів та налагодженням певним чином структурованих форм товарно-грошових відносин почала стягуватися різного роду плата – як у рамках торговельних відносин у середині держави, так і з міжнародної торгівлі. Великі географічні відкриття сприяли притоку золота та срібла до Європи, що спричинило здорові інфляційні процеси. Як наслідок, товарно-грошові відносини отримали додатковий стимул, економіка – «розігрів», а світова торгівля – нових обертів, заснованих на концептуально нових фінансово-економічних началах. Останній сприяв первісному накопиченню капіталу для зародження та розвитку мануфактурного виробництва та капіталістичних відносин [1, с. 37]. Мануфактура витісняє цехове виробництво, виходить на рівень державної ваги та визначально поглиблює міжнародний поділ праці. Разом із тим, сформована внутрішньовиробнича політика, обумовлена потребою захисту молодих галузей мануфактурного виробництва, відступає від ліберальних начал провадження міжнародної торгівлі та породжує нову стратегію державної торговельної політики – протекціонізм, із розвиненою системою митно-тарифного регулювання.

Великі географічні відкриття закладають матеріальний базис і у торговельних відносинах. Відкриваються нові ринки та з'являється безліч нових товарів. Протекціоністські тенденції світової економіки в умовах зростаючого товарного різноманіття міжнародних торговельних потоків якісно розвивають новий елемент митно-тарифного регулювання – товарну номенклатуру як основу для розвинених протекціоністських тарифів централізованих національних економік. Товарній номенклатурі відводиться функція деталізації товарних найменувань із метою диференційованого підходу до встановлення ставок митного тарифу. Тенденція централізації влади у Європі до XVIII ст. формує цілісні державні структури з розвиненою системою внутрішніх інститутів суспільства та визначеною державною політикою. В умовах відкриття нових територій активно розвиваються колоніалізм та міжколоніальна торгівля. За умови посилення ролі та різноманіття міжнародних торговельних відносин виникає потреба їх визначення та впорядкування. Для останніх цілей вирішальну роль відіграють міждержавні договори як юридичні інститути закріплення міжнародних економічних процесів.

Уніфікація торговельних відносин, системи мит та пільг за допомогою договорів, що укладались між окремими державами, виокремлює досить важливий аспект міжнародних регулятивних процесів того часу – походження товару. Середньовічне бачення, сформоване примітивними уявленнями, зазвичай не виходило далі розмежування «товар привезений», «товар свого купця» [1, с. 110]. Нові ж конкурентні умови, зокрема пріоритетність товару на національному ринку, важливість двосторонніх зовнішньоекономічних відносин та протекціонізм національного виробника, визначили більш диференційований підхід до питання походження товару, виділивши нову складову митно-тарифного регулювання – інститут країни походження. Наприклад, у Франції існувало 2 митних тарифи 1664 та 1667 років для торгівлі з Голландією та Англією відповідно [2, с. 163], а в Німеччині принцип походження виділявся в рамках зовнішньоекономічних угод, згідно з якими країна надавала пріоритет у торгівлі Туреччині та руським купцям [11, с. 374]. У період раннього Нового часу виходять на світову арену Іспанія, Португалія, Голландія та Англія, менш динамічно визначаються торговельні позиції Німеччини і Франції. У цей час митна система зі сформованими інструментами митно-тарифного та нетарифного регулювання виділяється в окрему складову державного механізму та стає однією з ознак національної економіки держави. Велика Французька буржуазна революція 1789 р., перехід від абсолютизму до республіканської форми правління, стрімкий та неухильний науково-технічний прогрес проклали шлях новій ері розвитку людства – Новому часу. Він стає визначальним для становлення розвиненого виробництва більшості країн Європи й Азії, характеризується рішучим антагонізмом двох ключових торгово-економічних парадигм – фритредерства і протекціонізму.

Послідовними ідеологами ідей вільної торгівлі були А. Сміт і Д. Рікардо. Їх теорії виникли в умовах практично повного становлення національної промисловості Англії, тому були об'єктивно прийняті, підтримані та набули широкого застосування в якості доказової бази для подальшого просування ідеї фритредерства. Вони в цілому правильно вказали на об'єктивність переходу до умов вільної торгівлі повністю конкурентоспроможної англійської промисловості, проте фактично нівелювали той факт, що сама промисловість Англії набула власного самовизначення та становлення за 200 років існування Навігаційного акту 1651 р., котрий визначав умови жорсткого протекціонізму. У той же час континентальним європейським країнам, що лише ставали на рейки промислового розвитку, протекціонізм був потрібний як ніколи. Такими, наприклад, були Німеччина, Франція та інші країни. За допомогою митного тарифу будують свою фінансову і політичну незалежність у ХІХ ст. і США, використовуючи головним чином його протекціоністську функцію [2, с. 73]. Ідейним апологетом захисту нерозвиненої промисловості й народного господарства, що визначив теоретичні детермінанти протекціонізму та піддав ґрунтовній критиці вчення А. Сміта та Д. Рікардо став Фрідріх Ліст, який доводить неможливість розвитку національної промисловості в умовах

конкуренції без надійного тарифного захисту. Його ідеї були підтримані відомим російським вченим Д. Менделєєвим.

Переломним у розвитку людства стає період після Другої світової війни. Він визначається стрімкою поляризацією світової економіки з яскравим вираженням двох світових систем господарства – капіталістичної та соціалістичної. У той же час руйнується світова колоніальна система, утворюється велика кількість молодих економік, що активно включаються в міжнародні торговельні відносини. Міжнародний поділ праці, зумовлений поглибленням світогосподарських відносин, приводить до стрімкої інтернаціоналізації товарно-виробничих потоків та економічної інтеграції окремих світових економік. Утворюється низка інтеграційних угруповань, які хоч і декларували різноманітні напрями та мету взаємодії, але наріжним каменем інтегративних ініціатив практично в усіх випадках виступала лібералізація умов взаємної торгівлі. Найбільш яскравим прикладом була Європейська економічна спільнота, яка стала митним союзом європейських держав та одним із основ сучасного ЄС. У повоєнний час посилюються позиції Федеративної Республіки Німеччини, Японії, Італії та Канади, зменшуються частки США, Великої Британії, Франції та країн, що розвиваються, у світовому експорті. У зовнішньоекономічній політиці відбувається відхід від протекціонізму та становлення ліберальних торгово-тарифних відносин. На перший план виходить митно-тарифний інструментарій регулювання зовнішньої торгівлі. У цей же період (1947-1967 рр.) відбувається шість раундів багатосторонніх торговельних переговорів між країнами-членами Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (ГАТТ), присвячені обговоренню питань зниження митних тарифів. Преференційні митно-тарифні заходи почали широко застосовуватися і в межах інтеграційних угруповань, що динамічно розвиваються – ЄЕС, АСЕАН, РЕВ.

Події, що зумовили відродження протекціонізму ХХ ст. – світова криза 1929-1933 рр., перша та друга світові війни. Реакцією на світову економічну кризу 30-х років було намагання окремих країн використати ізоляцію від світового ринку для запобігання негативного впливу зовнішньоекономічних зв'язків на зайнятість населення, стабільність грошового обороту тощо. Крім того, в стані воєнних дій можливість автономного розвитку національного господарства стала важливою складовою його невразливості в умовах економічної блокади.

Список використаних джерел:

1. Голіков А. П., Казакова Н. А., Шуба О. А. Економіка України: навч. посіб. К.: Знання, 2009. 286 с.
2. Келічавий А. В. Політика протекціонізму як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки країни. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3133>

Дрилінська Ольга Анатоліївна
студентка гр. ДСПУ Азм-12, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н. Русін В. М.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Питання гідної та прозорої оплати праці громадян, які забезпечують функціонування всього державного апарату України, є вкрай важливим. Тенденції останніх років яскраво свідчать про низьку ефективність діючої системи оплати праці державних службовців.

У теорії заробітна плата працівника має залежати від його кваліфікації та компетенцій, складності праці, кількості витраченого часу, якості виконаних робіт, умов праці та міри відповідальності за прийняті в процесі виконання роботи рішення. Оптимальний рівень заробітної плати має мотивувати до праці взагалі, компенсувати витрати на проживання та утримання сім'ї працівника, стимулювати його до кар'єрного просування та підвищення продуктивності праці.

Трудова діяльність державних службовців – це надзвичайно складна сфера праці. Вона відзначається високим інтелектуальним, нервово-емоційним напруженням, високою відповідальністю, ненормованим робочим днем, неритмічним навантаженням, непередбаченістю ситуацій, стислими термінами. Така напружена праця державних службовців вимагає і відповідної оплати. Отже, одним із суттєвих факторів підвищення ефективності праці державних службовців та основних напрямів реформування державної служби є створення ефективної системи оплати праці державних службовців. Розуміючи це, у країнах з розвинутою економікою на державну службу витрачається надзвичайно висока частка державного бюджету. Наприклад, у Франції ці витрати, як правило, перевищують 20% державного бюджету.

Заробітна плата державного службовця в Україні складається з: 1) посадового окладу; 2) надбавки за вислугу років; 3) надбавки за ранг державного службовця; 4) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця у розмірі 50 відсотків посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця; 5) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою; 6) премії (у разі встановлення). За результатами роботи та щорічного оцінювання службової діяльності державним службовцям можуть встановлюватися премії [2].

До премій державного службовця належать: 1) премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності; 2) місячна або квартальна премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу. При цьому, загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30 відсотків

фонду його посадового окладу за рік. Базовими компонентами заробітної плати державного службовця в Україні є посадовий оклад та надбавки за вислугу років та ранг державного службовця [2].

Тобто ми бачимо яскравий приклад матеріальної мотивації. Державний службовець працює, і чим більше та якісно він працює, а головне, чим довше – тим вища його заробітна плата. Однак, при всьому, здавалось би, різноманітні стимулюючих виплат, премій та інших надбавок заробітна плата державного службовця все ж залишається стабільною і не зовсім залежить від бажання працівника отримувати більше. Чому? Як правило, розмір надбавки за ранг чи вислугу років має стабільний характер та пролонгований у часі, надбавки за інтенсивність праці та виконання особливо важливої роботи встановлюються одним наказом для всіх працівників, починаючи з 01.01.2019 р. загальний розмір місячних або квартальних премій, які може отримати державний службовець за рік, не перевищує 30% фонду його посадового окладу за рік, а фонд преміювання державного органу встановлюється у розмірі 20% загального фонду посадових окладів за рік та економії фонду оплати праці [4]. І найголовніше, розмір надбавок і премій залежить від місячного фонду заробітної плати. Усі інші перелічені «бонуси» виплачуються залежно від займаної посади та характеру покладених обов'язків. Отже, працівник, при найбільшому бажанні заробляти більше – не може впливати на розмір своєї заробітної плати, на відміну від працівників приватного сектору, де широко використовуються системи бонусів за виконання «планів».

Заробітна плата на посадах державної служби залишається нижчою за мінімальну та є не конкурентною у порівнянні з ринковою, а мінімальні соціальні гарантії стали демотивуючим фактором. Оптимальний рівень заробітної плати має мотивувати до праці. Обсяг і структура оплати праці державних службовців має бути конкурентною і порівнюваною з рівнем оплати еквівалентної праці у приватному секторі. Нині рівень оплати праці в центральних органах державної влади в Україні залишається в середньому нижчим за рівень, який пропонується для порівнюваних видів робіт у приватному секторі. Це може призводити до відтоку кваліфікованих працівників з державних органів управління до приватного сектору або створювати передумови для існування корупції.

Система оплати праці у держслужбі є складною, звичайно, у порівнянні, скажімо, з робітничими спеціальностями. Якщо муляр, скажімо, зробив певний об'єм робіт, і там є норми і розцінки, то, мабуть, не складно оцінити його працю. На державній службі немає такого чіткого механізму визначення кількості, якості праці і оцінки цієї праці. Ті проекти, які реалізуються в Україні вже впродовж багатьох років за участі ЄС, допомогою експертів МОП, повинні уособити у собі кращу практику, яка є в інших країнах щодо врегулювання оплати праці державних службовців.

Основою оплати праці має бути посадовий оклад. Посадовий оклад в структурі заробітної плати має становити не менше 70%, а цього сьогодні немає. І тому за рахунок різних вакансій, тимчасово відсутніх працівників,

економії фонду зарплати, між тими працівниками, що залишилися перерозподіляються кошти таким чином, підтягується рівень оплати праці [3].

Але це врешті-решт призводить до того, що деякі державні службовці вищої категорії отримували зарплату по 200 тис. грн і більше за рахунок того, що розподілили економію зарплати, яка накопичилась на кінець року. Це призвело до збурення не тільки громадської думки, а й державних службовців низової ланки, де посадові оклади навіть нижчі за мінімальну зарплату визнану як державна гарантія.

Тому, безперечно, потрібно будувати систему оплати праці на держслужбі на основі базового закону, яким є Закон «Про оплату праці». Він включає фактично чотири елементи. Це – тарифна система, вона має бути не менше 70%, надбавки і доплати, які мають компенсуючий, або стимулюючий характер, індексація зарплати, як засіб протидії її знеціненню в умовах інфляції, і звичайно компенсація працівнику, якщо раптом сталася затримка виплати зарплати у встановлені законом терміни.

Але паралельно виникає ще одне питання, яке стосується оплати праці. Так, кожне відомство побудувало систему оплати праці «під себе», наприклад, Офіс Президента України має свою систему оплати праці, Секретаріат КМУ – іншу, а НАБУ і судді – свою, прокурори – свою, правоохоронні органи – свою. А все це лягає на плечі того працівника і бізнесу, який працює у реальному секторі економіки, і якому потрібно сплачувати податки, щоб потім через бюджет перерозподілити їх на через систему видатків бюджету.

Тому потрібно врегулювати на законодавчому рівні систему оплати праці в публічному секторі і організувати суспільні відносини у сфері оплати праці для забезпечення чіткості, прозорості та справедливості. Під час впровадження будь-якої реформи виникають ризики, які необхідно розуміти та враховувати. Щоб реформа впроваджувалась максимально ефективно – вона повинна супроводжуватися якісною аналітикою.

Список використаних джерел:

1. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
3. Про схвалення Концепції реформування системи оплати праці державних службовців та затвердження плану заходів з її реалізації: Постанова КМУ від 27.05.2020 р. № 622-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622-2020-%D1%80#Text>
4. Про затвердження Типового положення про преміювання державних службовців органів державної влади, інших державних органів, їхніх апаратів (секретаріатів): Наказ Міністерства соціальної політики України від 13 червня 2016 року №646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-16#Text>

Дулиш Тетяна Василівна

студентка гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кізіма Т.О.

СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Екологічно обумовлені модернізаційні зміни впливають як на економіку України загалом, так і розвиток її окремих регіонів. Такі зміни проявляються зокрема й у трансформації системи фінансово-господарських відносин, що охоплюють виробництво, розподіл та споживання та ґрунтуються на засадах екологічно орієнтованого розвитку, спрямованого на збереження й відновлення довкілля і забезпечують мінімальний негативний вплив на нього, створення так званих «зелених» робочих місць та виробництво більш досконалих й екологічно чистих товарів і послуг. Відтак можемо стверджувати, що загалом процес екологічної модернізації економіки забезпечує зростання економічного, соціального та інноваційного потенціалів країни й окремих її регіонів.

Безумовно, модернізаційні зрушення відбуваються завдяки впровадженню інновацій, які насамперед передбачають впровадження нововведень, що забезпечують якісне зростання ефективності процесів або продукції відповідно до запитів ринку.

Так, Н. Гражевська вважає, що «якщо в характеристиці параметрів економічної системи переважають прогресивні зміни, то йдеться про її модернізацію або вдосконалення» [1, с. 23]. Тож можемо стверджувати, що процес модернізаційної трансформації набуває характерних ознак лише тоді, коли визначені її передумови, фактори та цілі.

К. Бужимська визначає екологічну модернізацію як процес, що має на меті підвищення екологічної безпеки виробничих процесів на підприємстві та продукції, яку воно виробляє. На думку авторки, «завдання екологічної модернізації не можливо вирішити силами окремого підприємства, тут необхідна національна програма екологізації з використанням всіх можливих інструментів державного впливу на суб'єкти господарювання, але підприємства мають бути активними учасниками та ініціаторами екологічної модернізації, в межах власних можливостей та компетенції» [2].

Колектив науковців під керівництвом М. Хвесик зазначає, що «екологічна модернізація передбачає свідомоорганізований процес і соціальну практику, спрямовані на поліпшення стану навколишнього природного середовища й здоров'я людини та які реалізуються через взаємодію конкретних соціальних інститутів» [3, с. 8]. Автори пропонують розглядати екологічну модернізацію як зміну «екологічної політики держави», «перехід від деєкологізованого суспільства до екологізованого», «комплекс нововведень, які здатні суттєво поліпшити екологічні параметри довкілля» [3, с. 9].

На думку Н. Караєвої та І. Сегеди, «теорія екологічної модернізації об'єднує ідеї «зеленого капіталізму», теорії суспільства ризику та стійкого

розвитку. Мета екомодернізації – на основі суспільної згоди («договору») вбудувати екологічні обмежувачі у функціонування ринкової економіки» [4].

На наш погляд, під екологічною модернізацією доцільно розуміти процес цілеспрямованих економічних та інституційних інноваційних змін на галузевому і регіональному рівнях управління національною економікою, спрямованих на забезпечення підвищення якості навколишнього природного середовища і життя населення.

При цьому слід акцентувати увагу на:

1) цільовому характері процесів екологічної модернізації, а загальним вимірником результативності доцільно вважати зростання економічного потенціалу;

2) керованості цього процесу з єдиного центру;

3) необхідності збалансування за галузями та регіонами кількості окремих екомодернізацій;

4) в основі проведення екологічної модернізації має перебувати її інноваційна природа.

Процес екологічної модернізації економіки можна структурувати за низкою ознак, з-поміж яких:

– глибина (зміни параметрів соціально-економічної системи в рамках попередньої якості чи перехід до нової якості в умовах дотримання соціо-економічних та екологічних стандартів);

– інтенсивність (швидкі (переважно якісні) чи повільні (переважно кількісні) перетворення);

– характер (еволюційні, революційні, адаптаційні, біфуркаційні, компліментарні);

– спрямованість (прогресивні, регресивні, циклічні, інверсійні);

– прогнозованість елементів системи (часткові, системні, емерджентні);

– очікувані кінцеві результати (нові формації та економічні системи).

Процес екологічної модернізації економіки передбачає вироблення певних суспільних орієнтирів, з-поміж яких: підвищення якості життя, доступ широких верств населення до природних ресурсів та екологічних послуг; формування пакету цілей модернізаційних змін соціально-економічного розвитку; розвиток оптимальної інституційної інфраструктури соціально-економічної системи; формування економічних інструментів управління модернізаційними зрушеннями для зростання економіки; вирішення соціально-економічних проблем та зменшення диспропорцій в системі національної економіки.

Загалом вищенаведені специфічні орієнтири екологічної модернізації національної економіки виконують низку важливих функцій, з-поміж яких варто виокремити: стратегічну (сприяє виробленню або поновленню стратегії екологічно збалансованого розвитку економіки, яка була б прийнятною для всіх учасників ринку); оперативно-рекомендаційну (дозволяє на будь-якому рівні приймати якісно нові управлінські рішення, мінімізуючи число потенційно ризикових ситуацій); креативно-орієнтовану (дає можливість орієнтуватися в мінливому зовнішньому середовищі і будувати міжсекторальні соціально-

економічні зв'язки); синергетичну (сприяє виробленню емерджентних механізмів в соціально-економічних системах на основі отримання додаткових ефектів від зростання ринку екологічних товарів та послуг); оціночну (дозволяє оцінювати прийняті управлінські рішення та можливі наслідки їх прийняття з урахуванням дотримання довгострокових ефектів соціально-економічного розвитку); обмежувальну (дає можливість при вирішенні поточних та перспективних завдань розвитку національної економіки враховувати ресурсні та виробничі можливості всіх учасників соціально-економічного розвитку, визначати порогові показники соціально-економічного та екологічного навантаження, дотримуватися умов ресурсозберігаючої та енергоефективної політики); регулюючу (дозволяє регулювати взаємозв'язки між елементами системи при здійсненні процесів виробництва, розподілу, обміну й споживання).

Тож можемо стверджувати, що екологічна модернізація економічної системи охоплює багато аспектів, які, у свою чергу, посилюють вплив певної невизначеності та потребують подальшого наукового дослідження.

Зважаючи на те, що зазвичай будь-яка «фінансова діяльність, управління фінансовими ресурсами розглядаються через призму оптимізації, ... раціонального маневрування грошовими потоками» [5, с. 37], надзвичайно важливим і перспективним вважаємо необхідність модернізації аналітичних досліджень з проблем формування ефективної екологічної політики в Україні, адже переконані, що саме результати таких досліджень на практиці «повинні давати змогу швидкої адаптації до змін ринкової кон'юнктури, передбачати можливі зміни поведінки партнерів, уникати невиправданого ризику» [5, с. 37].

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що незважаючи на численні наукові дослідження процесу екологічної модернізації економіки, наразі не сформовано єдиного підходу до розуміння її сутності та змісту, а тому потребують наукових розробок моделі, сценарії та відповідні інструменти управління нею з урахуванням вітчизняних реалій.

Список використаних джерел:

1. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін. К.: Знання, 2008. 431 с.
2. Бужимська К. О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан. *Вісник ЖДТУ*. 2008. № 2 (44). С. 216-227.
3. Екологічна модернізація в системі природно-техногенної та екологічної безпеки / Хвесик М. А. та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М. А. Хвесика. К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2016. 455 с.
4. Караєва Н. В., Сегеда І. В. Генезис екологічної парадигми сталого розвитку цивілізації: сутність та етапи становлення. *Проблеми сталого розвитку національної економіки*. URL: http://economy.kpi.ua/files/files/6_kpi_2010_7.pdf
5. Кізіма Т.О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.

Заборна Оксана Романівна
студентка гр. ДСПУАзм-12, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Тулай О. І.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У ДЕРЖАВНІЙ МІГРАЦІЙНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Результати досліджень свідчать, що цифровізація в сучасному світі є глобальним процесом, що ґрунтується на тотальному впровадженні інформаційних технологій та орієнтована на глибоке перетворення процесів взаємодії між органами державної влади та громадянами. Державна міграційна служба України не залишилась осторонь процесів цифровізації, які відбуваються. Цифрові технології кардинально змінюють процес надання адміністративних послуг та мають на меті зробити їх ефективним, швидким, прогресивним з рівним доступом до інформації, послуг, знань, що надаються на їх основі.

Цифровізація трансформує процеси надання адміністративних послуг, якісно їх покращуючи, допомагає заощадити громадянам час, тим самим підвищивши ефективність послуг. Зміни, які зумовлені цифровим розвитком відбуваються завдяки впровадженню нових сервісних механізмів взаємодії Державної міграційної служби України з органами державної влади та громадянами. Основні переваги пов'язані з створенням цифрових платформ, що збільшує достовірність інформації та оперативність в доступі до інформації та її обробці. У державно-правовому розумінні цифрову трансформацію можна розглядати як процес впливу держави на суспільство, апарат самої держави, економіку із метою впровадження цифрових інформаційно-комунікаційних технологій в їх життєдіяльність.

Сьогодні цифрове перетворення – це стратегія, в якій технології забезпечують інновації та креативність, завдяки чому ДМС покращує ефективність свого функціонування. Впровадження цифрових технологій відмова від паперових носіїв інформації, їх подальша заміна електронними носіями є пріоритетними завданнями для Державної міграційної служби України [1]. До основних проявів цифрової трансформації в Державній міграційній службі належить впровадження система електронного документообігу СЕД «Мегаполіс.DocNet» (скорочено – «Мегаполіс») [3].

Створено ряд корисних сервісів, за допомогою яких вирішуються проблеми із доступом громадян до інформації, впорядкуванням черговості отримання адміністративних послуг, спрощення їх надання та економії часу, зокрема:

- електронна черга. На даний час значна частина послуг надаються виключно за умови отримання суб'єктом звернення місця в електронній черзі;
- перевірка стану оформлення документів можна з'ясувати, у якій стадії перебуває оформлення та строки прибуття документу для його отримання;

– перевірка за базою недійсних документів. Дозволяє перевірити за серією та номером документа, оформленого ДМС, наявність його у базі недійсних документів;

– е-документи. Відображення в мобільному додатку «Дія» Паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон;

– міграційний калькулятор. Веб-форма для розрахунку дозволеного терміну перебування іноземця в Україні згідно обраних у веб-сайті даних про громадянство, дату останнього в'їзду, попередніх випадків перебування в Україні;

– розрахунок вартості послуг та виписка рахунків з реквізитами. Формує в браузері реквізити для оплати адміністративних послуг ДМС відповідно до внесених користувачем даних.

Процес надання електронних послуг є безпечним, конфіденційним, відповідає вимогам, встановленим законами України щодо захисту персональних даних, інформації та має на меті прискорення та спрощення адміністративних процесів шляхом їх цифрового розвитку [2].

Список використаних джерел:

1. Деякі питання цифрового розвитку: Постанова КМУ від 30.01.2019 р. № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-п>.

2. Положення про Єдиний державний веб-портал електронних послуг: Постанова КМУ від 04.12.2019 р. № 1137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-п>.

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

Качур Віктор Миколайович

студент гр. ФФзмсв-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ НА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Ефективне функціонування державного бюджету тісно пов'язане із здійсненням бюджетного процесу на державному рівні та в розрізі окремих його стадій. До стадій бюджетного процесу відносять: складання, розгляд, затвердження, виконання та складання бюджетної звітності про виконання державного бюджету.

Бюджетний процес, який здійснюється на державному рівні, є окремою, відносно самостійною складовою національного бюджетного процесу, що здійснюється з урахуванням напрямів соціально-економічного розвитку країни. Бюджетний процес виступає у вигляді системи поетапного прийняття рішень та їх виконання, за допомогою якої уповноважені органи пропонують, розглядають та схвалюють бюджет. Законодавчо визначено, що бюджетний процес – це регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням, виконанням та розглядом звітів про виконання бюджету [1]. Бюджетний процес на державному рівні є невід'ємною частиною державної бюджетної політики, яка дає можливість органам влади вирішувати нагальні потреби країни. Відповідно до цього потребує поліпшення кожна із стадій бюджетного процесу.

Бюджетний процес представляє собою універсальне економічне явище, у якому відображаються усі бюджетні відносини, виявляються їх позитивні і негативні якості, рівень впливу цих відносин на розвиток економіки, соціально-культурної сфери, добробут населення, забезпечується реалізація бюджетної доктрини держави. Дискусійні питання визначення економічного змісту бюджетного процесу, подані як вітчизняними, так і зарубіжними вченими-економістами дозволили визначити та обґрунтувати власне бачення цього процесу зважаючи як на державну регламентацію бюджетних відносин, етапи його проведення, так і вказуючи на суб'єкти бюджетних правовідносин [2, с. 321].

Таким чином, бюджетний процес – це регламентована нормами права діяльність органів державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, всіх учасників бюджетних відносин, пов'язана з уточненням цілей і завдань бюджетної політики на наступний бюджетний рік і середньо термінову перспективу відповідно до бюджетної доктрини, формуванням, розглядом, затвердженням, виконанням бюджетів, складанням і затвердженням звітності про виконання бюджетів усіх рівнів.

Порядок проведення бюджетного процесу, послідовність його етапів і стадій встановлюються законодавчими актами та визначаються логічною й історичною природою самого процесу [3, с. 265].

Під стадіями бюджетного процесу слід розуміти сукупність взаємопов'язаних заходів, які мають завершену форму і спрямовані на досягнення певної цілі. Кожна стадія є, з одного боку, самостійним етапом бюджетного процесу, а з іншого – певним шаблоном у досягненні його кінцевої мети. Кожна із стадій бюджетного процесу використовує власні форми, методи, важелі, інструменти, способи, орієнтуючись на стратегічні перспективи та завдання соціально-економічного розвитку країни.

Відповідно до Бюджетного кодексу України виділяють чотири стадії бюджетного процесу [1]:

- 1) складання проектів бюджетів;
- 2) розгляд та прийняття Закону України «Про Державний бюджет України» і рішень про місцеві бюджети;
- 3) виконання бюджету, в тому числі у разі необхідності внесення змін і доповнень до Закону України «Про Державний бюджет України» і рішень про місцеві бюджети;
- 4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

У складі доходів Державного бюджету України податкові надходження складають основну частку доходів бюджету (81,2%) і у 2021 р. вони становили 753,8 млрд. грн. Серед податкових надходжень найбільшими за обсягами надходжень до бюджету є податок на додану вартість, який у структурі податкових надходжень складає 49,7 % та податок на прибуток підприємств (12,8%), що є, по суті, бюджетоформуючими податками у складі податкової системи держави взагалі. Сумарна частка ПДВ та податку на прибуток підприємств у структурі податкових надходжень державного бюджету становлять близько 70%.

Неподаткові надходження державного бюджету за обсягом надходжень займають друге місце після податкових надходжень. У 2021 р. вони склали 17,7 % усіх доходів бюджету.

Динаміка виконання державного бюджету за видатками вказує на те, що у даний період у жодному з років видатки бюджету не було виконано у повному обсязі. Найбільшу частку у структурі видатків державного бюджету займають міжбюджетні трансферти, які надаються місцевим бюджетам для збалансування їх дохідної і видаткової частин – 30,3%. Слід відмітити, що за останні роки дана частка поступово зростає, що вказує на негативні тенденції щодо залежності фінансової бази місцевих бюджетів від централізованих фінансових ресурсів держави.

Серед інших напрямів використання коштів державного бюджету слід відмітити видатки соціального спрямування, до яких відносять: соціальний захист і соціальне забезпечення, освіту, охорону здоров'я та духовний і фізичний розвиток. Їх частка у структурі видатків державного бюджету у 2021 р. становить 35% та за останні роки характеризується зростаючими показниками.

Світовий досвід реалізації бюджетного процесу на державному рівні демонструє ряд позитивних моментів, на які слід звернути увагу в Україні. Так, першочерговим завданням, яке передує процесу складання проекту державного бюджету на наступний рік, повинно бути розроблення механізму визначення стратегічних показників соціально-економічного розвитку країни та на їх основі формування стратегічних державних програм розвитку та стабілізації галузей, регіонів та країни в цілому, виходячи із стратегічної мети та фінансових можливостей держави. Тобто необхідно розробити в країні єдину стратегію соціально-економічного розвитку, відповідно до якої сформулювати суспільні пріоритети, мету, основні завдання та очікувані результати [4, с. 130];

Наступним кроком у бюджетному плануванні потрібно визначити та впорядкувати єдині методологічні засади планування та прогнозування соціально-економічного розвитку країни загалом з метою усунення диспропорцій при визначенні макроекономічних показників, які слугують основою при складанні державного бюджету;

Зважаючи на те, що окремі державні бюджетні програми охоплюють часовий період значно більший за один календарний рік (бюджетний рік), запровадити практику обов'язкового формування і затвердження законодавчим органом влади стратегічних (середньострокових і довгострокових) бюджетних планів розвитку країни (сьогодні ці плани мають лише декларативний характер, які на практиці не використовуються);

В Україні сьогодні постала гостра проблема у необхідності критичного перегляду якісного складу бюджетних програм, відповідність їх пріоритетам соціально-економічного розвитку країни, структурування за підпрограмами та впорядкування стосовно функцій розпорядників коштів, що дозволить здійснювати ефективний контроль за використанням бюджетних коштів [5, с. 365];

Удосконалити чинне законодавство щодо формування та організаційно-правового забезпечення управлінської діяльності при здійсненні бюджетного процесу, спрямованої на результати досягнення поставлених цілей і завдань;

В процесі розгляду і затвердження проекту державного бюджету доцільно залучати фахівців – економістів, провідних вчених у галузі економіки як незалежних експертів, які могли б дати оцінку, якісну характеристику цього документу та висловити власні пропозиції щодо його удосконалення з метою усунення упередженого підходу до цієї стадії бюджетного процесу;

До напрямів удосконалення процесу виконання державного бюджету слід віднести активне використання інтенсивних методів бюджетного регулювання, серед яких:

– необхідність використання стимулюючих заходів щодо виконання планових обсягів та приросту джерел доходів бюджету за кожним видом податків і зборів шляхом застосування дієвих важелів впливу на регулювання інтересів регіонів, територіальних громад і платників податків;

– запровадити чітке правове регламентування правових положень щодо стимулювання, раціонального, ефективного та економічного використання

коштів бюджету, усунення подвійних стандартів та відхилення практики «ручного» управління бюджетними коштами;

– удосконалити процедури державних закупівель в частині прозорого проведення тендерів з одночасним контролем за цими процесами відповідних органів державної влади та представників громадськості;

– посилення відповідальності розпорядників бюджетних коштів за цільовим і ефективним їх використанням;

– встановити чітке розмежування повноважень та відповідальності за виконання бюджету між розпорядниками коштів і державними органами влади;

– формування засад фінансової культури і відповідальності на всіх стадіях бюджетного процесу кожного його учасника.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2010. № 50-51. 572 с.

2. Бюджетна система. Підручник / за ред. д.е.н., проф. В. Г. Дем'янишина, д.е.н., проф. О. П. Кириленко та д.е.н., проф. З. М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 626 с.

3. Казначейська система: Підручник / за наук. ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого, д.е.н., проф. О. П. Кириленко, Т. Я. Слюз. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 364 с.

4. Сидор І. П., Корнацька Р. М. Загальнодержавні податки і збори в контексті наповнення місцевих бюджетів. *Інноваційна економіка*. 2018. № 3-4. С. 126-133.

5. Сидор І. П. Міжбюджетні трансферти в системі доходів місцевих бюджетів: сучасний стан та напрями вдосконалення. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С. 363-370.

Квасниця Оксана Василівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, ЗУНУ, м. Тернопіль

Резь Анастасія Володимирівна

студентка гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Процес соціально-економічних та політичних реформ, завжди супроводжується змінами у плануванні бюджету як на державному, так і на регіональному рівнях. Місцеві бюджети формувалися від вищої до нижчої ланки бюджетної системи, при цьому не відіграючи самостійної ролі. Прийняття рішень, що стосуються бюджету спрямовані на виконання індивідуальних потреб, а не колективних.

До самих місцевих бюджетів можна віднести фонди фінансових ресурсів, що виділяються державою, згідно законодавства, державою або за рішенням органів місцевого самоврядування (в мірі їхніх повноважень) на потреби відповідної територіальної приналежності (регіоні).

Уряд намагається щороку переглядати ставки на акцизний податок щодо алкогольних напоїв, екологічного податку та рентної плати. Вони визначаються з урахуванням індексу споживчих цін та індексу цін виробників промислової продукції [2].

Також спостерігається підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до рівня, передбаченого директивою ЄС, шляхом девальвації гривні до долара США та підвищенням ставок мінімального податкового акцизного зобов'язання.

Якщо поспостерігати за прогнозами аналітиків та, загалом, за станом економіки, то можна замітити, що державна бюджетна політика щодо міжбюджетних відносин та місцевих бюджетів з 2020 року по 2022 рік була спрямована на середньострокове бюджетне планування на місцевому рівні, а також на зміцнення фінансового рівня місцевих бюджетів, а також підвищення ефективності та удосконалення системи використання бюджетних ресурсів, згідно соціальних потреб.

Перш ніж вказати на шляхи покращення дохідної бази місцевих бюджетів, слід зазначити, які саме проблеми спостерігаються із регулюванням місцевих бюджетів. Одна з них, це реформування міжбюджетних відносин. Ця проблема може стати значною перешкодою у економічному зростанні, оскільки реформування усієї економіки проводиться швидше ніж реформування міжбюджетних відносин. Таким чином, покращення економіки держави, загалом, це першочергове завдання, яке розглядається фінансовими органами державного регулювання. Натомість, плануванню місцевих бюджетів приділяється менше уваги, тому що ця система фінансування є недосконалою у плані надходження коштів до місцевих бюджетів. Кошти, що надходять до бюджету розподіляють у відсотковій ставці згідно Податкового кодексу України (ст. 64 та 69-1), не враховуючи регіональну особливість економічного

становища; тобто середній рівень заробітної плати, середній прожитковий мінімум громадянина даного регіону та культурних потреб [1].

Система бюджетного вирівнювання розвитку регіонів полягає у спрямуванні певних сум коштів виділених, із централізованих і децентралізованих джерел, на капітальні витрати. Наразі ця система працює за цілком необ'єктивними критеріями; адже, ці кошти надаються пропорційно чисельності населення регіону, а також, без урахування економіки, інфраструктурного забезпечення.

Розвиток власної податкової бази місцевого самоврядування не стимулюється високим рівнем вирівнювання. Із збільшенням надходжень до місцевих бюджетів, збільшується і їх вилучення з цих бюджетів і надходження коштів до Державного бюджету України. Враховуючи умови отримання дотацій, місцевим бюджетам не має сенсу збільшувати надходження.

Також враховуючи різну товароспроможність регіону та середні заробітні плати, то відсоткова кількість надходжень до місцевих бюджетів могла б зрости, якби було стимулювання зі сторони держави. Тому потенціал багатьох регіонів може і не відкритися повністю, адже немає сенсу розвивати економіку регіону, якщо фінансова самостійність становитиме менше 60-80%.

Конституція та Бюджетний кодекс України передбачає модель формування доходів районних та обласних бюджетів. Згідно з Конституцією ці бюджети формуються з коштів Державного бюджету, тому фактично позбавляються власних і закріплених джерел доходів. Ці кошти спрямовані на реалізацію проектів на регіональному рівні, тобто для покращення соціально-економічних та культурних благ громади [3].

Проаналізувавши формування місцевих бюджетів України, для зміцнення їх доходної частини необхідно, мабуть, потрібно зробити наступне [4]:

- посилити стягнення державних податків із усіх суб'єктів економіки, котрі мають будь-який дохід (без надання корумпованих привілеїв, як зазвичай спостерігається на державному рівні), до місцевого бюджету за рахунок податків, таким чином, щоб вони відповідали вимогам доцільності для розпорядження місцевих органів влади, так, щоб послабити залежність від надходжень з державного бюджету;

- збільшити самостійність бюджетних надходжень, що не залежатимуть від міжбюджетних трансферів, що забезпечить більшу самостійність місцевого бюджету;

- удосконалити поетапно систему надходжень до місцевих бюджетів;

- збільшити самостійність у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування, з метою формування неподаткових доходів;

- приділити особливу увагу екологічним податкам та акцизам, що значно збільшить доходи до бюджету органів місцевого самоврядування;

- удосконалити систему оподаткування нерухомого майна, адже воно підпадає під категорію територіальної прив'язки та відповідає принципу одержаної вигоди (його можна вказати як плату за суспільні блага).

Отже, для підвищення місцевих бюджетів як основного важеля регулювання у регіонах потрібно переглянути перспективи щодо їх регулювання, планування та формування. Також потрібно переглянути регулювання міжбюджетних надходжень з метою зробити місцеві бюджети більш самостійними і застосовувати ці надходження в разі вичерпання регіональних можливостей. Вдосконалити саме формування місцевих бюджетів з метою вдосконалити регіон, в залежності від його соціально-економічного та податкового потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. Редакція від 01.05.2022, підстава – 2042-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Маркович Г. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад – роз'яснення експерта. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/3958>
3. Мінфін. Зведений бюджет. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/>
4. Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України / Шемаєва Л. Г. та ін. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-11/dopovid-fin-stiykist-1.pdf>

Кириленко Ольга Павлівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Шиндор Юрій Вікторович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ЗМІСТОВНІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Бюджетне планування виступає важливим складовим елементом бюджетного механізму; представляє собою комплекс методологічних, методичних, управлінських заходів та інструментів, які використовуються для визначення обсягів бюджетних доходів і видатків, досягнення стабільності і збалансованості бюджетів з метою забезпечення реалізації намічених цілей і завдань фінансової політики держави та органів місцевого самоврядування.

Виходячи із зазначеного, основними завданнями бюджетного планування слід вважати:

- 1) наукове обґрунтування реалістичних обсягів доходів і видатків, що необхідно для досягнення поставлених цілей;
- 2) забезпечення збалансованості бюджетів;
- 3) виявлення можливих резервів для більш раціонального і ефективного використання бюджетних ресурсів.

Обґрунтування та розрахунок доходів і видатків бюджетів передбачає застосування різних методів та інструментів. Основні методи бюджетного планування: нормативний (постатейний), індексний (формульний), балансовий, експертних оцінок, екстраполяції, програмно-цільовий, моделювання.

Нормативний метод передбачає використання при розрахунках бюджетних показників різноманітних норм і нормативів, в т. ч. фінансових. Найбільшого поширення цей метод набув у сфері постатейного планування бюджетних видатків. Прикладами норм, які застосовуються у розрахунках окремих статей кошторисів бюджетних установ, є норми на споживання тих чи інших видів матеріальних цінностей (енергоресурси, паливо, продукти харчування, медикаменти тощо), оплати праці (мінімальна заробітна плата, нарахування на заробітну плату, доплати до окладу), видатків на відрядження (добові) та ін.

Сферами застосування індексного або формульного методу є як планування доходів, так і планування видатків бюджетів. Наприклад, в процесі розрахунку бюджетних показників дані щодо обсягів доходів попередніх періодів коригуються на індекси інфляції, індекси зміни обсягів виробництва або споживання, індекси зміни цін на конкретні види матеріальних цінностей, енергоносії, паливо тощо.

Формульний метод в даний час широко використовується, зокрема, при визначенні розмірів бюджетних трансфертів, які надаються з державного бюджету місцевим бюджетам як фінансове забезпечення державних делегованих повноважень. Так, для визначення обсягів дотацій та при горизонтальному вирівнюванні податкоспроможності обласних бюджетів у формулі враховуються

наступні параметри: кількість населення; надходження податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб за останній звітний бюджетний період; індекси податкоспроможності обласних бюджетів. Слід підкреслити, що застосування формульних підходів усуває суб'єктивізм та лобіювання при визначенні обсягів бюджетних трансфертів місцевим бюджетам.

Балансовий метод застосовується практично завжди у бюджетному плануванні, адже передбачає приведення у відповідність (або збалансування) дохідної і видаткової частин кожного бюджету. При переважанні видатків, т.б. потреб, над доходами – вишукуються резерви щодо збільшення доходів або зменшення видатків. У випадку переважання доходів над видатками – визначаються можливі напрямки використання коштів. Балансовий метод, таким чином, є завершальним етапом і одним із завдань бюджетного планування.

Застосування методу експертних оцінок у бюджетному плануванні менш поширене порівняно з іншими методами. Даний метод передбачає залучення вузькоспеціалізованих фахівців у різних галузях діяльності для визначення обсягів планованих бюджетних доходів і видатків. Мова йде про розрахунки бюджетних показників, на які можуть мати вплив різновекторні чинники, які за допомогою застосування інших методів бюджетного планування важко передбачити. Проте метод має одну ваду – це суб'єктивізм оцінки експерта, і, практично, відсутність з його боку відповідальності за неточність прогнозу.

У бюджетному плануванні широко поширений метод екстраполяції, який передбачає врахування попередньої динаміки бюджетних показників при визначенні їх значень на наступний період. При цьому вивчаються стійкі тенденції розвитку об'єкта прогнозу (конкретні види доходів або видатків бюджету), що склалися у минулих періодах, а також перенесення їх на майбутній бюджетний період. Метод заслуговує на широке застосування в умовах порівняно стійких тенденцій у розвитку економічної системи та її складових – фінансової та бюджетної систем.

Найбільш сучасний і прогресивний метод бюджетного планування – це програмно-цільовий; застосовується при плануванні видатків бюджету. У Бюджетному кодексі України програмно-цільовий метод трактується як «метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу» [1]. Отже, запровадження даного методу покликано підвищити ефективність бюджетного планування в контексті забезпечення досягнення визначених цілей, пов'язаних із наданням суспільних послуг.

Програмно-цільовий метод передбачає розробку бюджетних програм, які повинні мати чітко сформульовану мету. Крім того, визначаються відповідальні виконавці бюджетних програм. Для програм складаються паспорти, в яких вказують мету, завдання, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики, які повинні відповідати бюджетним призначенням, що встановлені нормативними документами – законом «Про Державний бюджет України» або рішеннями про місцевий бюджет.

Важливим елементом програмно-цільового методу є результативні показники, які використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми. Згідно вимог Бюджетного кодексу, результативні показники поділяються на кількісні та якісні; вони «визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник бюджетних коштів, досягнення мети бюджетної програми, виконання завдань бюджетної програми, висвітлюють обсяг і якість надання публічних послуг» [1].

У бюджетних програмах застосовують 4 групи результативних показників: 1) показники витрат – для визначення обсягів і структури ресурсів; 2) показники продукту – для оцінки досягнення поставленої мети; 3) показники ефективності – для визначення ефективності використання коштів; 4) показники якості – характеризують якість наданої послуги і ступінь задоволення потреб споживачів.

Прогресивним методом бюджетного планування є моделювання, що передбачає побудову певної моделі, яка враховує особливості об'єкта планування, виділення його істотних характерних ознак. Після цього розробляється модель, проводиться її експериментальний аналіз, зіставляються результати прогнозованих обчислень з фактичними даними, коригується і уточнюється модель. Метод моделювання передбачає багатоваріантність розрахунків та вибір найбільш оптимального варіанту, що є позитивною характеристикою такого підходу.

Грамотне застосування всіх перерахованих методів передбачає виявлення можливих резервів для більш раціонального і ефективного використання бюджетних ресурсів, що становить одну з цілей бюджетного планування.

Ефективність бюджетного планування можна забезпечити, якщо в його основу буде покладено відповідне інформаційне підґрунтя, до складу якого слід віднести: сукупність нормативних актів, які регламентують бюджетний процес, визначають бюджетну політику держави та органів місцевого самоврядування; стратегічні та прогнозні документи щодо перспектив соціально-економічного розвитку країни та окремих адміністративно-територіальних одиниць; прогнози показників відповідного бюджету на наступні бюджетні періоди; бюджетна класифікація; склад мережі розпорядників (головних розпорядників і розпорядників нижчого рівня) та одержувачів бюджетних коштів; звіти про виконання державного та місцевих бюджетів.

Підсумовуючи, зазначимо, що бюджетне планування є складовим елементом бюджетного механізму; має певне змістовне наповнення та завдання; передбачає використання відповідних методів і інструментів; засновується на інформаційному підґрунті; що у сукупності повинно забезпечувати наукове обґрунтування та результативність бюджетного планування.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8.07.2010 р. № 2456-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Кізима Тетяна Олексіївна

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Станович Мар'яна Андріївна

студентка гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПЕРСПЕКТИВИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах повномасштабної війни, спровокованої збройною агресією РФ проти України, значно актуалізувалися питання наповнення державної казни, адже доходи економічних суб'єктів стрімко скоротилися, а видатки бюджетів, насамперед військового спрямування, різко збільшилися. Відтак, враховуючи те, що фінансові ресурси держави поступово вичерпуються, уряд змушений покривати їх за рахунок чергових запозичень.

Проте заради справедливості слід акцентувати, що не усі кошти, які Україна отримує від іноземних партнерів, ідуть на фінансову підтримку держави, позаяк певну частину з них «уряд спрямовує на виплату комерційних кредитів, забезпечуючи прибутки міжнародним фінансовим корпораціям» [1].

Зважаючи на те, що зазвичай будь-яка «фінансова діяльність, управління фінансовими ресурсами розглядаються через призму оптимізації, ... раціонального маневрування грошовими потоками» [2, с. 37], є необхідність спрогнозувати потенційні вектори розвитку ситуації у борговій сфері України у контексті ймовірної реструктуризації її державного боргу з урахуванням складної економічної та військово-політичної ситуації.

Передусім зазначимо, що лівова частка (близько двох третин) державного боргу України (який включно із гарантованим державою боргом станом на 31 березня 2022 року «становив 2,832 трлн грн або 96,81 млрд дол. США» [3]) – це зобов'язання перед іноземними кредиторами, а саме: комерційними кредиторами та міжнародними фінансовими організаціями (рис. 1).

Структура державного боргу України

Станом на 31 березня 2022 року
Дані: Міністерство фінансів України

Рис. 1. Структура державного боргу України станом на 31.03.2022 р. [1]

Слід акцентувати, що, на відміну від комерційних позик, кредити від міжнародних фінансових організацій надаються на доволі пільгових умовах, які передбачають значно нижчий відсоток та більш тривалі терміни погашення.

Окрім того, з 10,5% гарантованого державою боргу (рис. 1) більшість гарантій (а саме на суму 8,8 млрд дол) уряд надав за позиками перед зовнішніми кредиторами. До слова, крайній «випадок, коли така гарантія спрацювала, – це кредит Державній продовольчо-зерновій корпорації перед китайським Ексімбанком, за яким тепер заплатять усі українці» [1].

Відтак у нинішніх реаліях повномасштабної війни в Україні серед науковців та державних функціонерів точиться гостра дискусія стосовно можливості, необхідності та повноти сплати Україною усіх боргів перед своїми кредиторами, зокрема й іноземними.

Так, одні фахівці вважають, що в умовах збройної агресії держава не може дозволити собі витратити вкрай обмежені фінансові ресурси на виплату комерційних позик, позаяк складається доволі парадоксальна ситуація: Україна просить про фінансову допомогу, пільгове фінансування, безповоротні гранти тощо в усього світу, витрачаючи водночас ці кошти на виплату комерційних позик іноземним кредиторам, які, на відміну від інших суб'єктів, що фінансово допомагають Україні в період війни, залишаються у фінансовому вииграші. Відтак, вважають експерти, урядовцям терміново слід розпочинати переговори щодо реструктуризації державного боргу України.

Інші фахівці, з-поміж яких зокрема і очільник Міністерства фінансів України, категорично виступають проти такого розвитку подій, оскільки переконані, що це не сприятиме формуванню позитивного іміджу країни як надійного фінансового партнера, а переговори стосовно реструктуризації доцільно починати лише тоді, коли країна стане повністю неспроможною повертати свої борги (чого наразі не можна сказати про Україну, яка, на думку високопосадовців, має достатній обсяг валютних запасів у розпорядженні Національного банку й, до того ж, отримує значні обсяги фінансової допомоги від міжнародних партнерів). Принагідно зазначимо, що 11 травня 2022 року Конгрес Сполучених Штатів Америки ухвалив законопроект щодо ймовірних варіантів негайного звільнення України від сплати різного роду двосторонніх, багатосторонніх і комерційних боргів. Тобто, де-факто американські парламентарі дали чітку вказівку представникам своєї країни у міжнародних фінансових організаціях (зокрема, у Міжнародному валютному фонді та групі Світового банку), використовуючи міжнародний авторитет Сполучених Штатів Америки, просувати ідею термінового призупинення Україною виплат за міжнародними боргами. Відтак вважаємо, що такі дії світового лідера щодо фінансової підтримки України можуть відіграти ключову роль у контексті ймовірного перегляду умов запозичень або ж надання додаткової фінансової підтримки Україні для максимального зменшення її боргового навантаження.

Тож коротко охарактеризуємо ймовірні вектори розвитку ситуації у досліджуваному нами сегменті боргової політики держави, основними з яких, на наше переконання, є такі.

Потенційно можливим варіантом вирішення боргової кризи може бути вчасне обслуговування державою своїх боргів, навіть не зважаючи на сучасну складну фінансову ситуацію, пов'язану із воєнними діями на території України. У такому випадку уряд змушений буде віддавати певну частину отриманої від фінансових партнерів допомоги на погашення раніше взятих кредитів та виплату процентів за ними.

Іншим варіантом може бути оголошення країною дефолту, що передбачає повну або часткову відмову від боргових виплат. Цей варіант, на нашу думку, є небажаним для держави насамперед з політичної або ж іміджевої точок зору.

Ще одним варіантом розвитку ситуації у борговій сфері може стати проведення реструктуризації, яка передбачає домовленості з кредиторами щодо відтермінування платежів, зменшення суми боргу або ж процентної ставки за ним. Причому, на відміну від процедури дефолту, реструктуризація не підриває довіри інвесторів до держави, як надійного фінансового партнера, і навіть дає змогу у короткостроковому періоді знову отримувати необхідні кредити. У контексті України зазначимо, що переговори щодо реструктуризацію її боргів доцільно спрямувати передусім на зовнішніх кредиторів, позаяк внутрішні кредитори (насамперед, банки) і без різного роду додаткових перемовин перепозичають гроші вітчизняному уряду.

Ну і насамкінець, ймовірним варіантом часткового вирішення боргових проблем України може стати викуп урядом частини боргових зобов'язань (передусім, українських єврооблігацій), які нині вартують близько «35-45% від номіналу. Це зекономить понад 50% на погашенні суми боргу і 100% коштів, які підуть на виплату відсотків» [1], – впевнені фахівці. Однак вагомим недоліком цього варіанту є нестача в державі власних фінансових ресурсів, необхідних для такого викупу, особливо в сучасних умовах ведення активних воєнних дій. Хоча принагідно слід відмітити, що ще до початку повномасштабної війни український уряд зумів викупити «10% євробондів з погашенням у вересні, що дозволило зекономити 10-15 млн дол» [1].

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що у нинішніх вітчизняних реаліях уряду слід намагатися поступово збільшувати частку внутрішнього боргу у структурі державного боргу України, по можливості залучати довгострокове пільгове кредитування та активно розвивати партнерські відносини із внутрішніми і зовнішніми інвесторами і кредиторами.

Список використаних джерел:

1. Дефолт чи реструктуризація: що буде з українським держборгом та чого чекають від США. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/18/687154/>
2. Кізіма Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.
3. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України станом на 31.03.2022 р. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>

Клімов Ілля Володимирович

студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Бойко Людмила Борисівна

студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кізіма А. Я.

МИТНІ ПЛАТЕЖІ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

На сучасному етапі розвитку економіки України, особливо в умовах кризових явищ, а саме війни росії проти України, продовження корона вірусних обмежень, важливим є можливість наповнення дохідних частин бюджетів за рахунок митних платежів, поряд з традиційними завданнями, які ставляться перед митною службою щодо захисту національного товаровиробника, розширення зовнішньоекономічної діяльності, міжнародної торгівлі, боротьбі з контрабандою тощо.

Формування дохідної частини бюджету за рахунок податкових платежів, і зокрема митних, є важливою складовою бюджетного процесу в Україні, внаслідок обмеженості фінансових ресурсів держави, особливо в умовах кризових явищ, зокрема війни.

В економічній літературі вважається, що «митні платежі є основою, за рахунок якої формуються митні доходи країни, під якими розуміють всю сукупність грошових внесків, які утворені в результаті справляння або стягнення митних платежів, а також кошти від реалізації конфіскованих предметів контрабанди, від стягнення штрафів та пені» [1, с. 145].

Згідно Митного кодексу, а зокрема ст.4 в Україні існують наступні митні платежі: мито; акцизний податок з ввезених на митну територію підакцизних товарів; податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) [2]. Митні платежі є загальнодержавними податками, непрямими, тобто прямо впливають на ціну товару, у більшості виконують регулятивну роль, за допомогою такого інструмента податкового регулювання як розмір ставки. Крім розміру ставки, на надходження митних платежів безпосередній вплив має кількість платників податку, пільги та преференції, податкові періоди, ефективність митного контролю тощо.

Митні платежі якщо розглядати їх роль у формуванні фінансових ресурсів держави, не є бюджетоутворюючими, але фіскальні функція і не розглядається у митній діяльності за кордоном як основна, на відміну від України. Це викликано потребами держави на сьогоднішньому етапі розвитку економіки України, а особливо в умовах війни, у фінансових ресурсах. Найбільше надходжень отримують від податку на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції), внаслідок того, що цей податок має найбільшу базу оподаткування. Особливістю акцизного податку як специфічного акцизу є те, що на відміну від податку на додану вартість, він встановлюється на визначену групу товарів, яка визначається державою і відповідно база оподаткування у нього вужча, ніж у ПДВ. Крім того, існування

таких видів ставок як адвалерної, твердої і комбінованої, накладає відбиток на специфіку розрахунку бази оподаткування, особливий контроль при цьому зосереджується на митній вартості, внаслідок можливості платників податків маніпулювати нею з метою зменшення суми податків, наприклад за рахунок заниження митної вартості. Специфікою мита є існування різних його видів, таких як ввізне і вивізне, специфічне, компенсаційне, сезонне. На сьогоднішній день внаслідок особливостей існування митної системи у сучасному світі, яка стає дедалі більш відкритою, знімається багато торгівельних бар'єрів між країнами, спрощуються митні процедури і тому мито все більше відіграє регулюючу роль, а не фіскальну. Часто мито сприяє захисту національного товаровиробника, відіграє протекціоністську роль, захищаючи внутрішній ринок держави.

Характерною особливістю формування фінансових ресурсів держави за рахунок митних платежів і взагалі податкових платежів в умовах криз, зокрема війни, є те, що вони вже не відіграють основної ролі в цьому процесі. На перший план, виходить формування бюджету за рахунок міжнародних кредитів і грантів. Але це повинно бути як виключення в особливі періоди, дохідні частини повинні все таки формуватись за рахунок податкових надходжень, які отримують внаслідок ефективної економічної діяльності у країні.

Список використаних джерел:

1. Герчаківський С. Д. Митна справа. Навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с.
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page17>.

Котович Дмитро Михайлович

студент гр. ФФАМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сідляр В. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Здійснення фіскальної децентралізації є важливим кроком на шляху до встановлення фінансової достатності органів місцевого самоврядування та задоволення базових потреб регіонів. Реформована система фінансового забезпечення місцевих бюджетів в Україні сприяла збільшенню дохідної частини, однак повністю не вирішила проблему фінансування власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, що зумовлює актуальність даної теми.

Як зазначав американський економіст Ч. Тібо у 60-х рр. ХХ ст. «...що виключно за умов фіскальної самостійності місцевих органів влади публічні видатки будуть відповідати індивідуальним уподобанням споживачів відповідно до їхніх потреб» [1, с. 85]. Таке твердження, на нашу думку, є обґрунтованим, оскільки чим ближчими є надавачі суспільних послуг до їх одержувачів, тим вищим є рівень якості таких послуг.

Виходячи з вище сказаного, можна виокремити два основних аргументи на користь фіскальної децентралізації:

1) наближеність органів влади до громадян дозволяє збільшити ефективність бюджетних видатків, оскільки краще враховуються потреби конкретної території та підвищується оперативність прийняття рішень;

2) формування місцевих бюджетів відбувається шляхом врахування специфіки регіону, що дозволяє оптимізувати податкове навантаження.

Однак, у цьому полягають і основні загрози від здійснення фіскальної децентралізації, зокрема:

1) посилення міжрегіональних диспропорцій, оскільки багатші регіони зможуть якісніше задовольнити суспільні та комунальні потреби населення, в той час як регіони з низьким рівнем доходів не зможуть у повній мірі задовольнити потреби місцевих жителів;

2) зменшення рівня узгодженості виконання делегованих повноважень;

3) зростання корупції на місцевому рівні та неефективне витрачання коштів через низький рівень свідомості, культури та обізнаності членів громадянського суспільства в управлінні бюджетними коштами;

4) неконтрольоване здійснення місцевими органами влади запозичень, особливо іноземних, що може погіршити макроекономічне становище всієї країни;

5) здійснення місцевих видатків переважно на соціальні програми та нехтування капітальними видатками з метою збільшення свого електорату;

6) ускладнюється процес узгодження потреб регіонів із макроекономічними цілями розвитку держави;

7) ускладнюється процес прийняття рішень макроекономічного характеру, які спрямовані на підвищення податків та скорочення соціальних програм.

Тому, при реалізації фіскальної децентралізації особливої актуальності набуває необхідність оцінки проведених заходів. Таку оцінку можна здійснити через систему показників: кількісних та якісних. До кількісних показників ми відносимо: рівень децентралізації за доходами (рівень доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті), рівень децентралізації за витратами (рівень витрат місцевих бюджетів у зведеному бюджеті), та узагальнений показник децентралізації [2, с. 151]. Однак, використання лише кількісного підходу не дає чіткого усвідомлення ефективності проведених заходів фіскальної децентралізації, тому важливою є і якісна оцінка, що передбачає виявлення сильних та слабких сторін даного процесу в порівнянні з результатами в інших країнах чи на різних етапах впровадження.

Отже, проводячи політику фіскальної децентралізації варто враховувати переваги та основні загрози, які приховує цей процес, зокрема здійснити чітке розмежування повноваження центрального органу влади та органів місцевого самоврядування та окреслити шляхи їх взаємодії. Це дозволить уникнути багато непорозумінь у майбутньому та досягти узгодженості дій у разі виникнення соціально-економічної криз.

Список використаних джерел:

1. Tiebout C. An Economic Theory of Fiscal Decentralization. *NBER, Public Finances, Needs, Sources and Utilization*. Princeton (Univ.Press), 1961. P. 79-96.
2. Іванова А. М. Особливості здійснення фіскальної децентралізації в Україні. *Світ фінансів*. 2016. № 2. С. 148-157.

Кравчук Катерина Володимирівна

студентка гр. ДСПУАзм-14, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Діяльність органів місцевого самоврядування у нашій державі регламентує Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». У ньому передбачені повноваження місцевого самоврядування в таких питаннях, як соціально-економічний та культурний розвиток, формування й виконання місцевого бюджету; управління комунальною власністю; розвиток житлово-комунального господарства, побутове, торговельне обслуговування, громадське харчування, будівництво і транспорт; освіта, охорона здоров'я, культура та ін. [2]. Вагомим упущенням цього правового документа є те, що він фактично не торкається тематики інформаційної діяльності органів місцевого самоврядування, хоча у сучасному суспільстві ефективне функціонування ОМС без конкретних цілей, завдань і механізмів інформаційної діяльності неможливе. В Україні реформа децентралізації ще не завершена, практичний аспект діяльності місцевого самоврядування перебуває на етапі формування.

Одним із найважливіших факторів реформ децентралізації є інформаційна діяльність держави і органів місцевого самоврядування. Ефективна інформаційна та комунікативна взаємодія системи місцевого самоврядування залежить від інтенсивного впровадження високих технологій передачі й обробки інформації, подолання внутрішньої ізоляції, розширення інформаційного ринку, розвитку інформаційної інфраструктури. Головною метою впровадження нових інформаційних технологій є зміцнення внутрішньо-міських і міжнародних комунікацій та локально орієнтованих проєктів, які найкраще підходять «до вирішення завдань місцевого самоврядування, «вбудовування» муніципалітетів у єдину систему комунікативної взаємодії й одержання необхідної для ефективної діяльності інформації» [3].

На теперішній час інформації належить головна роль в ухваленні рішень на місцевому рівні. З'ясування проблем, пошук альтернативних рішень, аналіз і вибір шляхів вирішення проблем. Тому інформаційне забезпечення розвитку міста включає міські інформаційні ресурси, єдиний інформаційний простір міста, інформаційно-комунікативну систему органів місцевого самоврядування, моніторинг соціально-економічного розвитку міста, інформаційно-аналітичну систему соціально-економічного розвитку міста [3].

Зараз інформаційна діяльність є пріоритетом для органів місцевого самоврядування, бо під впливом сучасних тенденцій розвитку змінюються акценти у діяльності міст. «Головна увага приділяється не матеріальному виробництву, а розробці і розповсюдженню інформації, технологій, знань, управлінських схем та рішень» [3]. ОМС на сучасному етапі потребують

залучення, акумулювання і формування інформаційних та інтелектуальних ресурсів.

Основу правового поля інформаційної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування складають такі закони України: «Про телекомунікації», «Про телебачення і радіомовлення», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку випуску видавничої продукції на умовах державного замовлення», «Про захист суспільної моралі», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про інформацію», «Про місцеві державні адміністрації» (статті 13, 25); «Про доступ до публічної інформації», «Про засади державної регіональної політики», «Про суспільне телебачення і радіомовлення в Україні», «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації», а також інші офіційні розпорядження і документи. Однак дотепер відсутнє чітке розмежування компетенції та повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування в інформаційно-комунікаційній сфері та у впровадженні інформаційних технологій у систему державного управління.

Органи місцевого самоврядування є самостійними суб'єктами в структурі державного управління, тому їх інформаційна діяльність також повинна регламентуватися на рівні законодавства. Діюче законодавство в інформаційній сфері відображає потреби органів місцевого самоврядування, але у ньому відсутня системність здійснення функцій у сфері інформаційної діяльності органами місцевого самоврядування. Відсутнє на законодавчому рівні тлумачення терміну «інформаційна діяльність органу місцевого самоврядування».

У контексті реформи децентралізації інформаційна діяльність ОМС щоразу більше спрямована на розширення доступу громадян до інформації про діяльність органів публічної влади. Залишається не врегульованим питання не стільки інформування і співпраці з громадськістю, скільки можливість реального врахування суспільних інтересів, потреб і настроїв у своїй діяльності.

Список використаних джерел:

1. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 376 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Форми безпосередньої участі лучан у міському самоврядуванні (12.11.2014) (20/03/2014). URL: <http://lutskrada.gov.ua/stattya-22-formi-bezposerednoyi-uchasti-luchan-u-miskomu-samovryaduvanni>.

Крупа Тереза Михайлівна

студентка гр. ДСПУАзм-12, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Державна казначейська служба України та її територіальні органи, здійснюючи широке коло повноважень та виконуючи власні завдання й функції, повинні співпрацювати з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, судовими та правоохоронними органами. Така взаємодія здійснюється у відповідності до чинного законодавства та спрямована на виконання правової, соціально-економічної та політичної функцій для задоволення потреб суспільства в цілому. Казначейська служба є особливим органом здійснення виконавчої влади вузької спеціалізації на теренах України. Варто звернути увагу, що основними завданнями органів Казначейства є казначейське обслуговування бюджетних коштів і коштів клієнтів, а також ведення бухгалтерського обліку виконання бюджетів. Проте, навколо основних завдань закріплено чималий перелік повноважень, який дозволяє органам казначейської служби цілеспрямовано та безпосередньо ефективно виконувати покладені на них обов'язки.

Будучи органом державної влади, який тісно співпрацює із розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів та іншими клієнтами, досить часто органи Казначейства співпрацюють із правоохоронними органами. Перш за все, це пов'язано із зовнішнім контролем щодо законності використання бюджетних коштів, а також унеможливлення здійснення корупційних дій при їх використанні. Із практики чітко спостерігається тенденція здійснювати глобальний контроль за рухом коштів на підставі тендерних угод, укладених згідно з нормами законодавства про публічні закупівлі та закупівлі на обороноздатність.

Всі угоди та договори, які укладені розпорядниками чи одержувачами бюджетних коштів, для подальшого використання цих коштів, обов'язково повинні бути зареєстровані в органах Казначейства, враховуючи фактор приналежності (тобто стосується територіального органу казначейської служби, з яким укладено договір про розрахунково-касове обслуговування). Відповідно будь-який орган казначейської служби, згідно з чинним законодавством, має доступ до документів, на підставі яких відбуватиметься рух бюджетних коштів від замовників до підрядників чи виконавців. Якщо до розпорядників чи одержувачів бюджетних коштів уповноваженими органами здійснюються перевірки щодо законності, доцільності та правомірності використання бюджетних коштів, то переважно це може призвести до виявлення порушень та відкриття кримінальних проваджень.

Суть взаємодії органів казначейської служби та правоохоронних органів полягає в наступному.

Кримінальне провадження – це процес, в якому застосовується повний комплекс заходів для пізнання, пошуку та перевірки всіх фактів і доказів, в результаті чого або ж будуть визнані правопорушення та покарані винні особи, або ж всі підозри будуть спростовані та кримінальна справа буде закрита. На етапі пізнання, пошуку та перевірки доказів і відбувається взаємодія органу Казначейства та правоохоронного органу. Останні ж звертаються із запитом щодо конкретної інформації, витребують відповідні документи або ж зобов'язують надати тимчасовий доступ до речей та документів, якими може володіти орган казначейської служби. Варто зауважити, що лише запити щодо надання конкретної інформації можуть бути подані без виконавчого документу. При надходженні такого листа, заяви чи запиту, спеціалістам казначейської служби необхідно звернути увагу на те, чи дотримані основні вимоги:

- правоохоронний орган апріорі має повноваження щодо ведення кримінального провадження;
- наявна інформація про номер кримінального провадження, що є гарантією про небезпідставність витребування інформації;
- чітко визначені номер та дата, предмет та сторони договору, на підставі якого виникли спірні питання, або ж інші документи, які могли бути опрацьовані органом Казначейства;
- особа, яка подала даний запит, заяву чи лист є уповноваженою при веденні кримінальної справи;
- чітко сформульовані вимоги до інформації чи до документів, які необхідно надати, підтвердити чи спростувати органами казначейської служби.

Щодо тимчасового доступу до речей та документів чи витребування (вилучення) їх копій – можливе лише на підставі рішення суду (рішення, ухвала чи постанова), що має статус виконавчого документу для органу Казначейства. В даному випадку, необхідно звернути увагу, чи судові рішення відповідає вимогам законодавства, зокрема Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України та Кримінального процесуального кодексу України. Судове рішення повинно бути завірене належним чином, тобто скріплене печаткою установи та підписом особи, яка його видала, а за необхідності прошнуроване та пронумероване. Суд завжди уповноважує окремих осіб, які задіяні в кримінальному розслідуванні, а тому лише вони можуть отримати доступ до інформації чи документів, якими володіє орган Казначейства. Судом надається чіткий термін для виконання органом казначейської служби вимог резолютивної частини відповідного судового рішення. Після перевірки відповідності даним критеріям рішення, ухвали чи постанови, останнє підлягає виконанню. Орган Казначейства домовляється з уповноваженими особами про місце і час виконання вимог судового документу та готує відповідний пакет документів для ознайомлення або ж їх копій, які необхідно буде вилучити для подальшого розслідування. В кінцевому результаті при фактичному виконанні судового рішення, представник правоохоронного органу, який є уповноваженим на отримання конкретної інформації чи документів, оформляє

Протокол про вилучення інформації чи документів та Опис із детальним переліком документів, їх копій чи матеріальних засобів, на які було передано інформацію. Даний протокол повинен бути підписаний представником органу Казначейства та представником правоохоронного органу в двох примірниках, відповідно по одному екземпляру кожній установі.

Варто розрізнити терміни документ та інформація. Інформація – це широке поняття, що характеризується не лише оформленням у паперовому документованому вигляді. Вона може бути електронною чи паперовою, може бути скопійована на будь-який технічно-цифровий пристрій (диски, флешки, зовнішні знімні вінчестери, карти пам'яті та інше). Документ – це сформований носій інформації у паперовому вигляді із відповідним його скріпленням чи підтвердженням, може бути скопійований чи зісканований (тобто переведений в електронно-інформаційний вигляд).

Враховуючи ці всі нюанси, взаємодія органів казначейської служби та правоохоронних органів є вузькою специфічною організованою діяльністю, яка не може перевищувати чітко визначені норми законодавства, проте несе собою інформаційно-сприятливий характер для унеможливлення порушення законодавства особами, проти яких здійснюється кримінальне провадження. Відповідно, органи Казначейства повинні всебічно співпрацювати як з судами так і з правоохоронними органами, оскільки самі виступають як орган, що здійснює контроль при здійсненні операцій з бюджетними коштами.

Лепех Софія Степанівна

студентка гр. ДСПУ Азм-12, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Савчук С. В.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Одним із різновидів медіа, орієнтованого на одночасне передавання інформації різним верствам населення, є засоби масової інформації. Засоби масової інформації називають четвертою гілкою влади, адже будь-яку сферу життя вже неможливо уявити без діяльності преси, радіо чи телебачення. Їхня роль набула значного поширення у ХХІ столітті.

Засоби масової інформації слугують не тільки як контроль влади, але й є ознакою свободи слова та права на висловлення думки громадян. Саме на цьому ґрунтуються демократичні засади розвитку суспільних відносин будь-якої високо розвинутої держави.

Так, статтею 10 Європейської конвенції з прав людини передбачено, що «...кожен має право на свободу самовираження. Це включає свободу мати свою думку, отримувати та поширювати інформацію та ідеї без втручання з боку влади та незалежно від кордонів...» [1].

Зазначимо, що у ХХІ столітті взаємодія влади і суспільства базується саме на зв'язках з громадськістю, іншими словами – надання інформаційних послуг громадянам щодо діяльності тієї чи іншої структури. Говорячи про ЗМІ як про четверту гілку влади, варто наголосити на тісному взаємозв'язку їх з формальними гілками влади. Проте зі сторони держави часто спостерігаються маніпулятивні засоби впливу на суспільство через телебачення, радіо, тощо [2].

У сучасних умовах будь-який державний орган у своїй діяльності використовує спілкування з громадянами та надає їм суспільно-важливу інформацію через соціальні мережі Facebook, Instagram, Telegram, тощо. Для прикладу, у Головному управлінні Державної міграційної служби України у Львівській області визначено окрему посадову особу – головного спеціаліста із зв'язків із громадськістю та ЗМІ (речник), який слідкує за актуальністю новин, що відбуваються в управлінні, спілкується з громадянам через соціальну мережу Facebook, надає консультації та інформує суспільство про важливі події. Крім цього, головний спеціаліст співпрацює з органами місцевої влади, зокрема з: Львівською міською радою, Львівською обласною державною адміністрацією, Львівською обласною радою, ДСНС, ГУНП, районними ОТГ/міськими радами, Укрзалізницею тощо. Комунікація Головного управління ДМС у Львівській області з цими структурами є надзвичайно важливою у роботі міграційної служби, особливо на даний час. Перш за все, у міську раду звертаються переселенці чи внутрішньо переміщені особи, які не завжди знають, де можна оформити паспорт громадянина України у вигляді ID-картки чи паспорт громадянина України для виїзду за кордон. Тому, спілкуючись із представниками Львівського міського управління, основним

завданням головного спеціаліста постає доведення необхідної інформації до громадян.

Крім того, при Львівській міській раді діють Центри надання адміністративних послуг, до компетенції яких також належить оформлення паспортів. Працівники Державної міграційної служби постійно проводять тренінги для ЦНАПів, а речник публікує відповідну інформацію про підвищення кваліфікацій працівників у соціальних мережах. Відповідно, читачі розуміють, що подати документи на оформлення можна не тільки у Державній міграційній службі, але й у ЦНАПах.

При цьому важливим є не тільки обмін інформацією, але й її якість, повнота та новизна. Речник повинен не тільки констатувати факти подій, а також знаходити нову інформацію, необхідну у відповідний період суспільству. Крім того, при публікації матеріалів важливим є інформування щодо переліку документів, або надане посилання, що дає можливість переглянути статус оформлення чи вартість послуг.

Крізь призму подій, які відбуваються на політичній та історичній арені України, завжди зазнають трансформації також всі сфери політичного, економічного, культурного життя, в тому числі і медіа сфера, що є найбільш чутливою до певних змін. Адже в період будь-яких катаклізмів медіа є водночас генератором, акумулятором і ретранслятором суспільних настроїв [3].

У період дії воєнного стану у багатьох громадян в Україні втрачене житло разом з документами. За цих обставин, при переїзді в інші регіони у них виникає необхідність відновити втрачені документи. Речнику важливо зібрати всі запитання та відповіді в одному інформаційному пості, щоб населення могло у вільному доступі потім використовувати інформацію.

Варто відмітити, що за даних умов впроваджується послуга продовження строку дії паспорта громадянина України для виїзду за кордон терміном на 5 років. До війни після завершення строку дії документа необхідно було оформити новий паспорт. Однак, у зв'язку з російською агресією, працівники Державної міграційної служби України розпочали роботу щодо продовження строку дії паспорта за один день без попереднього запису в електронну чергу.

Окрім соціальної мережі Facebook, інформація також поширюється на сторінках ЛОДА, ЛОР та у засобах масових інформацій (телеканал НТА, радіо «Незалежність», телеканал «1+1» тощо).

Керівники управлінь та підрозділів ГУ ДМС у Львівській області в основному спілкуються з громадськістю через засоби масової інформації. Тому у випадках, коли більшість громадян не можуть знайти відповідь на своє запитання, вони звертаються до ЗМІ, або, навіть, ЗМІ маючи інформацію звертаються до органів місцевої влади для відповідного роз'яснення.

Комунікація з журналістами є важливою ділянкою у роботі головного спеціаліста із зв'язків з громадськістю та ЗМІ, що набуває особливого значення, забезпечуючи ефективність, якість, швидкість роботи державного органу.

Крім того, мас-медіа виконує функцію нагляду за діяльністю та запобігає корупції, а для самого державного органу, комунікація з громадськістю, ЗМІ та

органами місцевої влади – це підтримка репутації органу на високому рівні та здобуття довіри суспільства.

Отже, засоби масової інформації та взаємодія їх з органами місцевої влади є результатом суспільної думки, яку формують громадяни. А роль та функції ЗМІ в сучасному інформаційному суспільстві мають велике значення в формуванні свідомості населення. Уповноважені такими владними характеристиками, засоби масової інформації мають владу над свідомістю людей, аналогічно, як інші гілки публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Демідова А. А., Ярова А. Б. Засоби масової інформації як «Четверта неформальна гілка публічної влади»: способи медіа-маніпуляції. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/102.pdf/

3. Присяжна-Гапченко Ю. Трансформація сучасної медіа сфери під впливом коронавірусної пандемії. *Перспективи і тенденції розвитку ЗМІ в Україні та світі*: зб. матеріалів звітної наукової конференції за 2020 рік / упоряд. А. Яценко. Львів: Простір-М, 2021. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Zbirnyk-tez-zvitnoi-konferentsii-za-2020-rik.pdf>

Лисак Роман Юрійович

студент гр. ФМСм-12, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Сидорович О. Ю.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Характер митного права є самостійним комплексом правової галузі, також можна стверджувати про те, що митне право є самостійним інститутом митно-правової відповідальності, як внутрішню взаємопов'язану сукупність юридичних норм. Митне право має комплексний характер, воно вимагає застосування різних видів відповідальності, як передбачені нормами різних галузей права (адміністративного, трудового, кримінального, фінансового, податкового, банківського тощо). Цими нормами регламентуються відносини пов'язані зі скоєнням правопорушень у сфері митної справи, тому відповідальність за них одночасно входить до певних блоків митного права [1, с. 67].

Митне право передбачає в собі кримінальну, цивільну, дисциплінарну та адміністративну відповідальність [2, с. 110].

Згідно з чинним законодавством, зокрема Митним кодексом, кримінальна відповідальність встановлена тільки за скоєння контрабанди. Контрабанда як злочин передбачена ст. 201 Кримінального кодексу України і визначається як переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних і культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових набоїв до неї), а так само контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України. Кваліфікуючими ознаками цього злочину є вчинення його за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за такий злочин [3].

Відповідальність цивільного характеру може наставати через заподіяння матеріальних збитків і моральної шкоди як діями митних працівників, так і третіми особами. За вчинення дисциплінарного проступку співробітником, до нього використовуються заходи дисциплінарної відповідальності. Найбільш поширеною та вживаною у галузі митної справи є адміністративна відповідальність.

Згідно зі ст. 458 Митного кодексу України, порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення

операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [4].

Механізм адміністративно-правового забезпечення охорони митного правопорядку, що реалізується через інститут адміністративної відповідальності, проявляє себе самостійно, індивідуально, поряд з іншими засобами його правового захисту. Також, хочемо наголосити, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил – це визначений митним законом правовий обов'язок або зобов'язання громадянина або конкретної посадової особи розуміння своїх винних та протиправних діянь у сфері охорони митного правопорядку і при наявності для цього достатньої кількості доказів та підстав, понести покарання у вигляді адміністративного стягнення, накладеного митним органом чи судом. З зазначеного вище випливає, що об'єкт адміністративно-правового захисту в даному випадку є індивідуальним, специфічним та замкненим в особливі рамки суспільно-економічних відносин. [2, с. 112].

Показуючи зміст поняття адміністративної відповідальності за порушення митних правил, слід зазначити, що вона передбачає провинність двоякого характеру.

По-перше, обов'язок винної особи надати звіт про свої неправомірні діяння у сфері відносин митної справи; по-друге, це звичайно понести покарання у вигляді адміністративного стягнення.

Перше означає, що адміністративна відповідальність пов'язана з поверненням до минулого, з обов'язком відзвітуватися за минулу поведінку й пояснити митному органу причини невиконання норм митного законодавства. Друге означає, що за порушення митних правил особа зобов'язана понести передбачене законом покарання у вигляді адміністративного стягнення, тобто підлягає певним обмеженням у межах санкцій митного законодавства.

Всі функції адміністративної відповідальності за порушення митних правил можна поділити на основні (організаційні) та спеціальні. До основних відносяться: 1) захист суспільства та держави від правопорушень; 2) відновлювальна (компенсаційна); 3) ідеологічна; 4) педагогічна; 5) психологічна. В свою чергу функцію захисту суспільства та держави від правопорушень можна поділити на забезпечувальну та охоронну.

До спеціальних відносяться: 1) каральна (штрафна); 2) виховна; 3) превентивна. Кожна із названих функцій притаманна як статичним, так і динамічним формам проявів адміністративної відповідальності за порушення митних правил. В статичному стані вони допомагають організувати кожному суб'єкту свою поведінку згідно з вимогами законів [5].

Отже, адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистого чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими

особами на підставах і в порядку, встановленими нормами адміністративного права. Слід підкреслити, що адміністративна відповідальність, яка є одним із видів юридичної відповідальності, завжди була і є однією із форм прояву державної влади. Вона є в руках держави та її органів специфічним методом внутрішнього, державного примусового впливу на поведінку окремих осіб, що вчинили правопорушення. Мета такого впливу – досягти їх виправлення, виховання в них навичок добровільного впевненого виконання вимог правових норм і правил. Специфіка примусового впливу адміністративної відповідальності полягає в тому, що вона не мислиться без примусового, від імені держави чи її органів, позбавлення правопорушника якихось належних йому благ, без його право обмеження. В своєму конкретному виявленні міра адміністративної відповідальності виступає як одна з форм державного примусу. І це також необхідно враховувати в соціально-правовій характеристиці адміністративної відповідальності за порушення митних правил як міри державного примусу, що включає адміністративно-процесуальний примус [6, с. 32; 7, с. 323].

Адміністративна відповідальність виступає одним із основних інструментів забезпечення митної справи і митної політики України, укріпленні законності, посилення охорони прав та свободи людини. Також можна розглядати як інструмент припинення правопорушень, в тому числі і спрямованих проти митних правил як знаряддя попередження будь якої протиправної поведінки. Основною перевагою є те, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил міцно спирається на митне законодавство України, зокрема на митний кодекс України, яке забезпечує максимально ефективне функціонування системи митної служби України. Основну частину нормативної бази складає Митний кодекс України, в якому значне місце відведено адміністративно-правовим засобам боротьби з порушенням митних правил.

Встановлено, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил являє собою специфічну форму діяльності спеціально уповноважених державних органів (митні органи або суд) на вчинення протиправних діянь у сфері митної діяльності, що передбачає настання відповідальності для осіб, які вчинили дані протиправні діяння, у формі та порядку, встановлених митним законодавством України.

Список використаних джерел:

1. Настюк В. Я., Шульга М. Г. Митне право України: навч. посібник. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2005. 114 с.
2. Іщенко Ю. В., Чабан В. П. Митне право України: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2010. 296 с.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

5. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: навчальний посібник / За заг. ред. В. В. Ченцова. Дніпропетровськ: АМСУ, 2010. 211 с.

6. Грянка Г. В. Поняття заходів адміністративно-процесуального примусу. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 3. С. 31-34.

7. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

Лободіна Зоряна Миколаївна

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Янковська Юліана Михайлівна

студентка гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ФІНАНСОВО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ТА УСПІХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Бізнес у сфері малого підприємництва визначається як господарська діяльність з притаманними рисами, які характерні для підприємницьких структур загалом (ініціативність, ризикованість, самостійність, креативність, прагнення отримати прибуток, відповідальність за продуктивність та інноваційність), а також деякі ознаки, що визначають особливості функціонування підрозділів у сфері реалізації виконання завдань та поставлених цілей у бізнесі.

Малий бізнес є ознакою прогресивної економіки та виконує ряд економічних і соціальних функцій, найважливішими з яких є:

- вирішення проблеми безробіття як за рахунок самозайнятості підприємців, так і за рахунок збільшення робочих місць;
- забезпечення розвитку економіки;
- створення конкурентного середовища;
- структурна перебудова економіки;
- швидке повернення інвестицій;
- виробництво наукомісткої продукції.

Сфера малого бізнесу піддається впливу державному управлінні. Державне управління сфери малого бізнесу – це сукупність інструментів, методів, важелів і заходів, які покликані забезпечити ефективний розвиток малого бізнесу через дієвий механізм впливу органів державної влади на діяльність суб'єктів господарювання. Основні причини для наявності впливу держави на сферу діяльності малого бізнесу це:

- наявність у суспільстві монопольного середовища та необхідність формування в державі середовища досконалої конкуренції;
- необхідність регулювання цін на ті групи товарів, які виробляє малий бізнес;
- необхідність адаптації ринків праці, капіталів, ресурсів, інтелектуальних продуктів до сучасних умов управління підприємницькими структурами;
- сприяння стабільному та гармонійному розвитку суспільства шляхом забезпечення ефективного функціонування підприємств малого бізнесу;
- вирішення питань міжнародної політики та співпраці шляхом створення сприятливого підприємницького середовища всередині країни [1].

Фінансово-управлінський аспект підтримки діяльності малого бізнесу з боку держави також проявляється в державних закупівлях, які необхідно

реалізувати з метою підтримки вітчизняних виробників. Підприємці матимуть гарантії на реалізацію своєї продукції та таким чином будуть впевнені у фінансовій безпеці своєї діяльності.

Бюджетні субсидії та дотації мають бути спрямовані на розвиток інформаційного, технічного та кадрового забезпечення малого бізнесу. Ефективність цієї практики доведена на прикладі закордонного досвіду. Адже держава має бути зацікавлена в тому, щоб підприємства, які вироблятимуть необхідні товари та послуги мали ресурсне забезпечення, необхідне для їх повного функціонування.

З метою вдосконалення взаємодії малого бізнесу та об'єктів фінансово-кредитної діяльності інфраструктури, державою необхідно вжити заходів для забезпечення інформаційної прозорості фінансового ринку та справедливого рівного доступу учасників до інформаційних потоків на ньому [2].

У зв'язку з цим дуже актуальним є формування єдиного інформаційного простору об'єктів фінансово-кредитної інфраструктури та забезпечення легального та відкритого доступу малого бізнесу до нього. З метою забезпечення доступу до виключно достовірної інформації для підприємців, необхідно розробити інформаційні стандарти, які відповідатимуть інформаційним вимогам, прийняті на фінансових ринках США та Європи.

Організація успішного малого бізнесу повинна базуватися на ефективній фінансово-кредитній підтримці з боку держави та пошуку нових засобів фінансування самого малого бізнесу. Це, у свою чергу, дасть змогу підвищити конкурентоспроможність національної економіки шляхом зміцнення позицій бізнесу на ринку та захопленню нових сегментів на ринку міжнародного рівня.

З метою покращення функціонування підприємств малого бізнесу та їх фінансового стану підтримки, слід вжити таких заходів:

– щодо безпосереднього впливу громадськості управління процесом розвитку бізнесу – необхідно збільшити бюджет асигнувань, запровадити пільгове кредитування та часткову компенсацію процентних ставок за кредитами;

– щодо непрямих засобів впливу державного управління на розвиток малого бізнесу – на державному рівні необхідно підтримувати інфраструктуру ринку фінансових послуг; підтримувати добросовісну конкуренцію між суб'єктами фінансового ринку; забезпечити доступ малого бізнесу до фінансових ресурсів за рахунок зниження вартості кредитування малого бізнесу.

Ефективне зростання підприємства може бути забезпечене за допомогою двох основних способів: внутрішнього та зовнішнього. Внутрішнє зростання забезпечується через розширення діючого виробництва шляхом поступового розвитку власної матеріально-технічної бази. У цьому випадку здійснюється поетапне фінансування. І в цьому разі вирішальну роль відіграє загальна сума прибутку та накопичена амортизація [3].

Також варто наголосити на важливості підготовки фахівців для надання дорадчих послуг з питань участі малого бізнесу в операціях на фінансовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Ясіновська І. Ф. Державна регуляторна політика в сфері підприємництва та її вплив на діяльність суб'єктів господарювання. *Інноваційна економіка*. 2012. Вип. 5. С. 312–315.
2. Забарна Е. М., Кула М. В. Сучасні тенденції фінансування розвитку підприємств. *Вісник СумДУ*. Економіка. 2013. Вип. 2. С. 64–72.
3. Поповенко Н. С., Ганенко О. В. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка: реалії часу*. 2012. Вип. 1 (2). С. 126–132.

Лозовицька Надія Сергіївна

студентка гр. ДСПУ Азм-14, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ГУ ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБИ УКРАЇНИ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Функціонування держави та можливості повноцінно виконувати покладені на неї функції залежить від наявних фінансових ресурсів. Потреба у формуванні фінансових ресурсів органами виконавчої влади обумовлена необхідністю виконання ними доручених державою функцій. Держава забезпечує виконання своїх функцій, які покладено на органи Держпродспоживслужби за допомогою бюджетного фінансування, тому одним із джерел формування фінансових ресурсів органів Держпродспоживслужби є кошти бюджету.

Бюджетний кодекс України передбачає застосування програмно-цільового методу як методу за допомогою якого здійснюється управління коштами бюджету з метою досягнення визначених результатів. Однією із важливих умов програмно-цільового методу є оцінка ефективності використаних бюджетних коштів [1].

«Концепцією застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі» [2], передбачено «встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання, що спрямовано на забезпечення прозорості бюджетного процесу. Такий метод визначає завдання та цілі, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти, передбачає підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм; забезпечення за результатами виконання бюджету здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань, а також проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм; упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів, підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів» [3, с. 128].

Законом України «Про державні цільові програми» [4] передбачено, що «метою їх розроблення є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації матеріально-технічних, фінансових та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності місцевих і центральних органів виконавчої влади, установ, підприємств та організацій для розв'язання проблем» [4].

Фінансові ресурси надходять із державного бюджету Головному управлінню Держпродспоживслужби України у Волинській області для фінансування бюджетних програм (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка та структура асигнувань із державного бюджету, які надійшли Головному управлінню Держпродспоживслужби України у Волинській області на фінансування бюджетних програм у 2020–2021 рр.

Показники	2020 р.		2021 р.	
	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
Керівництво та управління у сфері безпечності харчових продуктів та захисту споживачів	59,9	95,5	52,8	95,1
Протиєпізоотичні заходи та участь в Міжнародному епізоотичному бюро	0,5	0,8	0,2	0,4
Здійснення державного контролю за додержанням контролю за захистом прав споживачів	2,3	3,7	2,5	4,5
Разом витрат	62,7	100,0	55,5	100,0

Джерело: складено та розраховано автором за даними [5; 6]

Як бачимо із показників, котрі представлено у табл. 1, найбільше бюджетних асигнувань виділено на програму «Керівництво та управління у сфері безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» [5]. Метою даної програми є здійснення заходів, котрі забезпечать захист здоров'я людей, а також їх життя від імовірних ризиків, що пов'язані із хворобами тварин. Також важливим є створити такі умови для життєдіяльності тварин, які попереджують хвороби і шкідливий вплив на здоров'я людей. Крім того, вищезгадана програма спрямована на створення умов продовольчої безпеки держави та підвищення рівня конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції та посилення ролі нашої держави у забезпеченні міжнародного ринку сільськогосподарської продукції. Досягнення цієї стратегічної мети є можливим лише шляхом забезпечення високого рівня ефективності товаровиробників, які здійснюють діяльність у сфері виробництва харчових продуктів та забезпечення стійкості вітчизняних ринків.

Значні обсяги асигнувань можна пояснити особливою увагою держави до необхідності здійснення контролю за продуктами харчування, що є запорукою охорони громадського здоров'я та скорочення показників рівня харчових отруєнь та захворювань, котрі передаються харчовими продуктами, а також тих хвороб, котрі передаються від тварин людині.

В межах виконання вищезгаданої програми реалізуються заходи, спрямовані на створення безпечних умов та контролю за дотриманням основних індикаторів якості продуктів харчування, преміксів та кормів, інших кормових добавок, розбудови потужностей, котрі орієнтовані на експорт. Регламентування у сфері безпеки якості продуктів харчування відбувається в межах дотримання Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [7], Законами України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» [8], та «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» [9].

Кошти, які виділяються із державного бюджету на фінансування вищевказаної програми також використовуються здійснення контрольних заходів за продуктами харчування, котрі виробляються, ввозяться чи вивозяться з митної території України, перебувають в обігу всередині країни. Такий контроль здійснюють органи Держпродспоживслужби, в тому числі і підрозділи Головного управління Держпродспоживслужби України у Волинській області у формі інспектування та аудиту, післязабійного та передзабійного огляду тварин, відбору зразків, лабораторних досліджень, документальних перевірок. Особливо важливими є попереджувальні перевірки спрямовані на дотримання умов безпечного обігу продуктів харчування на всій території України та вилучення продуктів харчування, котрі негативно впливають на здоров'я людей при їх споживанні забезпечуючи таким чином охорону громадського здоров'я. Такі заходи враховують вимоги європейського законодавства та забезпечують достатній захист життя і здоров'я громадян, захищають інтересів споживачів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-17 (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі: схвалено розпор. Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. N 538-р.
3. Ліснічук О. А., Медвідчук Л. О. Програмно-цільовий метод у плануванні державного бюджету. *Інноваційна економіка*. 2020. № 7–8. С. 125–133.
4. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.
5. Звіт про рух грошових коштів за 2019 р. *Головне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів у Волинській області*. URL: <http://voldpss.gov.ua/>
6. Пояснювальна записка до річного звіту за 2021 р. *Головне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів у Волинській області*. URL: <http://voldpss.gov.ua/>
7. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017 р. № 2042-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>
9. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів: Закон України від 06.12.2018 р. № 2639-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text>.

Марчук Сергій Петрович
студент гр. ДСПУАзм-12, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

В сучасних умовах одним із важливих завдань соціально-економічного розвитку держави є організація надання населенню якісних публічних послуг. Впровадження принципів «сервісної держави» передбачає перегляд ціннісних орієнтирів діяльності органів публічного управління та їхніх взаємовідносин з суспільством. Відповідно до них, кожен громадянин, який звертається до органу влади за отриманням послуг розглядається не як прохач, а як клієнт, від задоволеності обслуговуванням якого залежить репутація і особистий добробут чиновника. «Сервісна» модель організації діяльності органів публічної влади передбачає, якість та доступність публічних послуг належать до ключових параметрів, які характеризують ефективність виконання владних повноважень, формують громадську думку про владу загалом та визначають її авторитет.

Адміністративні послуги займають провідне місце у системі публічних послуг, які надають органи влади на різних рівнях управлінської вертикалі. Теоретичні та організаційні засади надання цих послуг на сьогодні зазнають значної трансформації, що пов'язане із поглибленням процесів децентралізації та перерозподілом владних повноважень між центром та регіонами. Внаслідок цього змінюється розуміння сутності, іманентних ознак адміністративних послуг, а також принципи та підходи до оцінки ефективності їхнього надання.

В основу дефініції адміністративної послуги покладене вихідне поняття «послуга». У сучасній словниковій літературі послугу визначають як «дію, вчинок, що дає користь, допомогу іншому; систему господарсько-побутових вигод, які надаються населенню» [2, с. 215]. На думку Ю. Тихомирова, послугу доцільно характеризувати як «здійснення дій уповноваженим суб'єктом для задоволення потреб і прав інших осіб, або все те, що приносить користь іншій особі». Не пропонуючи дефініції послуги, Д. Шанда та М. Арнберг зазначають, що «послуги можуть бути різного роду – це може бути виплата або отримання платежу, надання поради або інформації, освітніх чи транспортних послуг, забезпечення медичним обслуговуванням» [10, с. 212].

На ключових ознаках послуг, а саме їх невідчутності й нематеріальному характері наголошує Ф. Котлер. За його науковою позицією, «...послуга (*service*) – будь-яка діяльність, яка являє собою благо, що його одна сторона може запропонувати іншій. Послуга за своєю суттю є невідчутною і не веде до заволодіння власністю (до передачі власності)» [6, с. 56]. Продовжує такий підхід економічна енциклопедична література, де послугу асоціюють зі «споживчою вартістю процесу праці, вираженого у споживчому ефекті, який задовольняє потреби людини, колективу, суспільства» [4, с. 114].

Наукові підходи до тлумачення поняття «адміністративних послуг» мають дискусійний характер. Наявні у науковій літературі визначення цього поняття наголошують на тому чи іншому аспекті адміністративних послуг, проте їх цілісне розуміння відсутнє дотепер. Відповідно до поширеного серед науковців підходу, адміністративні послуги ототожнюють з управлінськими послугами. Для прикладу, І. Коліушко розмежовує публічні послуги на дві групи: державні (їх надання забезпечують органи виконавчої влади, державні підприємства, установи й організації); муніципальні (надають органи місцевого самоврядування і комунальні підприємства, установи та організації). Власне під терміном «адміністративні послуги» вчений розуміє «передбачену законом розпорядчу діяльність уповноважених органів (виконавчої влади та місцевого самоврядування), яка здійснюється за ініціативою фізичних і юридичних осіб та спрямована на реалізацію їхніх прав, свобод та законних інтересів» [5, с. 117]. Отже, у цій дефініції можна прослідкувати дві ключові ознаки адміністративної послуги, а саме чітке визначення суб'єкта надання (адміністрації, органу влади чи уповноваженої ним структури), а також владно-публічну природу послуги. На важливості останньої ознаки, яка є іманентною для адміністративних послуг наголошує В. Сороко. Вчений поділяє позицію, що адміністративні послуги є різновидом управлінських, проте відмічає, що органи публічної влади надають їх «в рамках законодавчо визначеного порядку реалізації їхніх повноважень, конкретизованих нормативно-правовими актами» [8, с. 16]. На відміну від управлінських послуг загалом, які містять творчий компонент (вибір найбільш оптимального варіанту вирішення проблеми.), адміністративні послуги надають відповідно до визначених у правовому порядку процедур.

Частиною управлінських послуг розглядає адміністративні послуги також К. Афанасьєв. На його думку, ці послуги надають органи виконавчої влади, виконавчі органи місцевого самоврядування та інші уповноважені структури при реалізації ними владних повноважень [1, с. 28]. Поділяючи позицію щодо ідентифікації уже згадуваних ознак адміністративної послуги, вчений пропонує доповнювати їх ще двома характеристиками, а саме те, що адміністративну послугу надають за ініціативою (зверненням) юридичних та фізичних осіб, а також результатом надання послуги є адміністративний (індивідуальний) акт.

Розглянуті дефініції адміністративних послуг акцентують увагу на їхній управлінсько-правовій природі, ігноруючи соціально-економічний аспект їх функціонування. Проте, спроби розкрити соціально-економічну природу цих послуг у науковій літературі мають епізодичний характер. В. Тимощук вважає, що ці послуги є вираженням «служіння держави (влади) людині (суспільству)», а їхнє призначення полягає у задоволенні певних потреб особи, яка звертається за їхнім отриманням [9, с. 9]. Звісно, положення, що адміністративні послуги задовольняють певні потреби людини не викликає заперечення, однак, така ознака притаманна будь-яким послугам. Окремі вчені не подають дефініції цих послуг, обмежуючись визначенням їх переліку. Для прикладу, К. Ніколаєнко зараховує до адміністративних послуг такі, як: «видача дозволів, акредитація, атестація, сертифікація, реєстрація з веденням реєстрів, легалізація суб'єктів та

актів, нострифікація, верифікація, соціальні адміністративні послуги та ін.» [7, с. 247]. Проте, такі визначення не наближають нас до розкриття сутності та іманентних ознак адміністративних послуг.

Узагальнення наукових підходів до розуміння адміністративних послуг дає підстави виокремити їхні іманентні ознаки, що повною мірою розкривають сутність та суспільне призначення цього різновиду публічних послуг, а саме: по-перше, адміністративні послуги належать до компетенції органів влади (в окремих випадках – спеціально уповноважених на це державних підприємств, організацій чи установ), а надання цих послуг пов'язане з реалізацією владних повноважень; по-друге, процедурні питання надання цих послуг визначені у нормативному порядку; по-третє, результатом надання адміністративної послуги є адміністративний акт, який засвідчує виконання надавачем певних дій на замовлення заявника (проте, інтереси останнього не завжди можуть бути реалізовані); по-четверте, для адміністративних послуг притаманна типовість (ординарність), коли взаємодія між надавачем і споживачем послуги має так званий «документальний» характер і не вимагає особистого контакту сторін. Ординарність адміністративних послуг винятково важлива, оскільки завдяки їй формуються передумови для інформатизації процедур їх надання, звуження середовища для корупційних дій, впровадження концепції «сервісної» держави у діяльності органів влади на усіх рівнях управління.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєв К. Державні управлінські послуги та законні інтереси особи: взаємозв'язок понять. *Юридична Україна*. 2007. № 7. С. 26-29.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і голов. ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
3. Горин В. П. До питання про сутність і таксономію публічних послуг. *Інноваційна економіка*. 2012. № 2. С. 72-77.
4. Економічна енциклопедія: у 3 т. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничий центр «Академія», 2002. Т. 3. 951 с.
5. Коліушко І. Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні: монографія. К.: Факт, 2002. 260 с.
6. Котлер Ф. Основы маркетинга. СПб.: АО Корона, АОЗ «Литера плюс», 1994. 698 с.
7. Ніколаєнко К. В. Заходи щодо вдосконалення організації надання управлінських послуг. *Актуальні проблеми державного управління: збірн. наук. праць*. Харків: Магістр, 2005. № 2 (24). Ч. 1. С. 246-251.
8. Сороко В. Концептуальний підхід до проблеми запровадження інституту надання державних послуг у практику діяльності державних службовців. *Вісник державної служби України*. 2004. № 3. С. 11-19.
9. Тимошук В. П. Адміністративні послуги: посібник. К.: ТОВ «Софія-А», 2012. 104 с.
10. Уряд для громад: Ініціативи щодо поліпшення якості послуг: Укр. пер. / ЛФ УАДУ, 2000. 293 с.

Осадчук Тетяна Василівна

студентка гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

На сучасному етапі розвитку України найбільш актуальним стає питання економічного та соціального розвитку держави. Одним із головних інструментів регулювання економічних процесів в умовах розвитку ринкової економіки виступає бюджетна політика. Ефективність бюджетної політики забезпечує подолання наслідків фінансової кризи, реалізацію програм довгострокового розвитку країни, зростання добробуту населення, покращання діяльності суб'єктів господарювання.

Бюджетна політика є «...складовою економічної і фінансової політики держави та виступає одним із вагомих інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку держави. В основі формування бюджетної політики будь-якої держави повинна бути покладена стратегія її соціально-економічного розвитку відповідно до завдань, які стоять перед суспільством на конкретному етапі його сталого розвитку» [4, с. 7].

Дослідження проблематики ефективності бюджетної політики України набуває значної актуальності, так як саме бюджетна політика покликана здійснювати перерозподіл результатів економічного зростання і використання національного багатства, тим самим створюючи стимули для подальшого сталого розвитку суспільства. Саме тому неможливо досягнути найвищих економічних показників, не покращуючи соціальних умов, тому необхідно знайти додаткові джерела надходження, для забезпечення соціальної сфери.

Бюджетна політика є складною фінансово-економічною категорією, в якій «...відображаються і проявляються пропорції бюджетної системи, взаємозв'язки між потоками державних доходів і потребами в державному фінансуванні, що забезпечує ефективну реалізацію завдань і функцій органів державної влади та місцевого самоврядування, системою імперативних відносин, в результаті яких перерозподіляються фінансові ресурси з метою подальшого їх використання для забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому» [2, с. 221].

Бюджетна політика має за мету досягнення певних господарських результатів: економічного зростання, цінової стабільності, повної зайнятості, сприяння розвитку підприємницької діяльності, підтримки малозабезпечених верств населення, забезпечення однакових умов для розвитку територій та ін.

Для вирішення питання соціального характеру слід виокремити ряд найбільш головних, ефективність яких сприятиме розвитку держави, а саме:

– забезпечення соціальної захищеності населення, збалансованого розвитку ринку праці та зайнятості населення;

– зростання заробітної плати, доходів населення та їх своєчасне надходження;

- пенсійне забезпечення та соціальне страхування;
- розвиток гуманітарної сфери, охорони здоров'я та освіти;
- соціальний захист та забезпечення житлом .

Дослідження соціальної сфери дозволяє визначати найвагоміші загрози з огляду на те, що безпека в соціальній сфері інтегрує деякі загрози, що можуть вплинути тим чи іншим чином і на інші сфери життя держави. У теперішній час існує проблема, яка безпосередньо впливає на бюджетну політику та її вплив на всі сфери діяльності держави.

Зважаючи на проголошення України соціально-орієнтованою державою постає питання щодо «...ефективності виконання її соціальної функції, яка передбачає забезпечення високих стандартів рівня та якості життя громадян. При цьому все більшого значення набуває ефективна бюджетна політика, здатна сприяти створенню необхідного середовища задля успішного функціонування і розвитку соціальної сфери» [4, с. 8]. В даному контексті новими цілями соціальної сфери можна назвати:

- створення робочої групи для спільної координації додаткових до урядових програм допомог постраждалим від війни українцям;
- своєчасна виплата допомог та компенсацій переселенцям;
- забезпеченням робочими місцями, надання комунального житла;
- поповнення надходжень до державного бюджету для виконання завдань у соціальній сфері, сфері реінтеграції тимчасово окупованих територій, сфері національної безпеки і оборони країни;
- формування соціально орієнтованої ринкової економіки;
- зміцнення науково-технологічного потенціалу, забезпечення інноваційного розвитку держави;
- зростання рівня життя і добробуту населення, забезпечення інформаційної безпеки.

Досліджуючи формування і реалізацію бюджетної політики у соціальній сфері Н. Овчарова визначає сутність державної політики в соціальній сфері як «...складову фінансової політики країни, яка забезпечує реалізацію соціальної функції держави щодо виконання державних соціальних гарантій через комплекс заходів і дій уповноважених органів державної влади з управління бюджетними відносинами, які виникають при формуванні, розподілі та перерозподілі бюджетних ресурсів у соціальній сфері з метою досягнення стратегічних соціальних цілей суспільства, що сприяють підвищенню рівня та якості життя населення» [3, с. 165]. Завдяки виконанню соціальної сфери своїх обов'язків здійснюється постійний кругообіг фінансових ресурсів в країні, адже податки, які надходять до державного бюджету, забезпечують виплати пенсій, соціальних гарантій, заробітних плат в бюджетних установах та закладах.

Звичайно, вирішити усі проблеми функціонування та розвитку соціальної сфери за рахунок бюджетних коштів неможливо, проте можна побачити ефективність їх розподілу і використання за напрямками соціальної сфери.

Проблема бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні криється не тільки у дефіциті бюджетних ресурсів, а й у їх ефективному, цільовому і раціональному використанні. Така ситуація сприяє зростанню бідності, соціальної напруги, вартості освітніх та медичних послуг, розшаруванню населення на класи, погіршення умов праці.

Таким чином, для ефективності бюджетної політики в соціальній сфері в першу чергу необхідним є припинення війни. Після чого з допомогою та підтримкою інших країн необхідно вийти з економічної кризи та прискорити відбудову країни, забезпечити зростання зайнятості, доходів та добробуту громадян країни. Як зазначають В. Горин та І. Сидор, «...вирішити актуальну проблему забезпечення стійкого зростання обсягів та вдосконалення структури доходів населення неможливо без реалізації комплексу заходів, спрямованих на утвердження конкурентного та інвестиційно сприятливого економічного середовища. Потребують вирішення питання подолання надмірної монополізації економіки, зниження безробіття за рахунок стимулювання зайнятості; розвитку інфраструктури фінансового ринку з метою розширення можливостей населення до фінансового інвестування. Перспективи поліпшення бізнес-середовища як чинника збільшення доходів населення від підприємництва пов'язані зі зниженням рівня податкового навантаження і спрощенням адміністрування фіскальних платежів, подоланням корупції, дерегуляцією господарської діяльності, забезпеченням належного захисту прав власності» [1, с. 62].

Розробка і реалізація бюджетної політики у соціальній сфері має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що безперечно посилять збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Людський потенціал є джерелом, рушійною силою та результатом усіх суспільно-господарських процесів. Розвиток людського потенціалу неможливий без забезпечення високого рівня життя населення та вільного доступу громадян до якісних державних соціальних послуг. Саме цей аспект надає важливого значення реалізації ефективної бюджетної політики держави у соціальній сфері.

Список використаних джерел:

1. Горин В. П., Сидор І. П. Чинники формування доходів населення в економіці України. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*: Серія Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 24. Ч. 2. С. 58–63.
2. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 364 с.
3. Овчарова Н. В. Оцінка ефективності бюджетної політики в соціальній сфері. *Стратегія розвитку України*. 2014. № 1. С. 164–174.
4. Сидор І. П. Бюджетна політика у функціонуванні соціальної сфери: проблеми визначення ефективності. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 3. С. 7–17.

Павловський Дмитро Миколайович
студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Одним з найважливіших інститутів економічного суверенітету сучасної держави виступає державний бюджет як фінансовий план держави, в якому основну роль відіграють доходи. М. Тарасюк зазначає, що: «Доходи бюджету являють собою еквівалентну вартість суми коштів, які надійшли в розпорядження держави для забезпечення стабільного функціонування національного господарства та задоволення потреб країни» [6, с. 96]. У даному визначенні вбачаємо, що суб'єктом розпорядженнями коштами є держава, котра діє в інтересах країни та населення. Отже, існують певні відносини, що потребують правового регулювання.

Для нормального функціонування доходів бюджету та контролю їх виконання існує бюджетне законодавство. Бюджетне законодавство – це сукупність нормативно-правових актів, які регулюють формування, виконання та контроль здійснення державного бюджету, а саме контроль видатків та доходів.

Бюджетне законодавство складається з Конституції України, Бюджетного кодексу України, Закону України «Про Державний бюджет України», а також іншими законодавчими актами, що передбачає Бюджетний кодекс України.

Конституція України є фундаментальним джерелом бюджетного законодавства, оскільки окрім основного розуміння верховенства Конституції України, як особливого нормативно правового акту, вона також посідає надзвичайно важливе місце у сфері фінансової діяльності держави та місцевого самоврядування і є одним із головних джерел бюджетного права. Усі нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і не повинні їй перечити.

Варто звернути увагу на твердження П. Пацурківського про те, що у Конституційному праві варто відокремити поняття – «Конституційне фінансове право» [4, с. 30].

Ще одним фактом, який показує безпосередній зв'язок основного закону України із доходами бюджету є наявність у ньому статті 67, котра передбачає, що «кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом» [3].

Наступним нормативно-правовим актом, що регулює бюджетні відносини, зокрема у сфері державних доходів, є Бюджетний кодекс України, у якому зазначено, що: «Бюджетним кодексом України регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів» [2].

Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України, доходами бюджету є «податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ)» [2]. У Бюджетному кодексі України передбачено класифікацію та трактування різноманітних доходів бюджету, які зазначені у статтях 9, 24 зазначеного акту.

Згідно із статтею 9 Бюджетного кодексу України законодавцем запропоновано, можна сказати, «загальну» класифікацію доходів із подальшим розкриттям їх змісту:

1) податкові надходження – це встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори);

2) неподаткові надходження – це доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; власні надходження бюджетних установ; інші неподаткові надходження);

3) доходи від операцій з капіталом;

4) трансферти – це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі [2].

Вбачаємо, що законодавець не надав дефініції «доходів від операцій з капіталом», що може спричинити неефективне регулювання бюджетних відносин у сфері доходів.

Слід зазначити, що актуальною по сьогоднішній день правовою проблемою є і визначення у законодавстві таких термінів, як «надходження» та «доходи». Оскільки, Бюджетний кодекс України дає визначення поняттю «доходи бюджету», використовуючи поняття «надходження».

Серед науковців Є. Боковикова зазначає, що: «Такий підхід до нормативного закріплення ключових бюджетно-правових понять передбачає визначення надходжень бюджету, як загального щодо доходів бюджету поняття; доходи бюджету є складовою частиною надходжень бюджету» [1, с. 118].

Аналогічну точку зору має і З. Перошук, який стверджує, що дані визначення у законодавстві повинні мати певні уточнення: « доходи бюджету визначаються як сукупність певних надходжень до бюджету, тоді як надходження бюджету включають доходи бюджету й вважаються ширшим поняттям» [5, с. 173]. Дійсно, зіставивши ці два, часто, помилково ототожнювані, поняття спостерігається їх співвідношення як частини та цілого, оскільки доходи є одним із видів надходжень.

Отож, проаналізувавши основні правові акти, що регулюють доходи бюджетів, вбачаємо актуальну проблему бюджетного законодавства у вигляді недосконалого трактування або ж і зовсім його відсутності стосовно деяких термінів. Такі прогалини доцільно ліквідувати задля кращого розуміння

досліджених бюджетних категорій. Зокрема, це важливо під час складання Закону України «Про Державний бюджет України», який не може бути ефективним без належного як законодавчого, так і нормативного забезпечення; адже, аналізуючи його правову природу важко не помітити, що хоч він і містить правові норми, проте свій правовий зміст, а також визначення черпає із інших нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Боковикова Є. О. Співвідношення понять «доходи бюджету» і «надходження бюджету»: актуальні питання правового регулювання. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. № 4. С. 117-121. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/21.pdf (дата звернення 10.05.2022).
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 10.05.2022).
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 10.05.2022).
4. Пацурківський П. С. Соціологічна (природно-позитивна) доктрина фінансового права. *Право України*. 2005. № 6. С. 30
5. Перощук З. І. Проблеми правового регулювання доходів та видатків бюджетів, що становлять бюджетну систему України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 172-177. URL: <http://www.apdr.in.ua/v74/27.pdf> (дата звернення 10.05.2022).
6. Тарасюк М. В., Сироветник О. С. Доходи державного бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 21(2). С. 93-97. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/21.pdf (дата звернення 10.05.2022).

Пасько Олексій Андрійович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н. Русін В. М.

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України зумовлює посилення ролі органів місцевого самоврядування в комплексному всебічному розвитку підвідомчих територій. Це зумовлює необхідність пошуку органами місцевого самоврядування дієвих інструментів управління бюджетними коштами на місцевому рівні, удосконалення методів використання фінансових ресурсів адміністративно-територіальних одиниць, усебічного дослідження суті та структури видатків місцевих бюджетів.

Дослідження теоретичних і прикладних аспектів видатків місцевих бюджетів України представлені в працях багатьох учених-економістів і практиків, зокрема таких, як: Т. Бугай, О. Василик, О. Величко, Ю. Глущенко, В. Даньків, Я. Дегтяр, В. Дем'янишин, А. Дем'янюк, О. Кириленко, С. Ковальчук, М. Крупка, К. Павлюк, З. Перун, В. Русін, С. Савчук, О. Сунцова, І. Ткачук, В. Федосов, І. Форкун, Н. Шевчук, С. Юрій та ін. Проте в умовах здійснюваних трансформацій та бюджетної реформи, зокрема, особливої уваги потребує подальше дослідження питань видатків місцевих бюджетів в сучасних умовах.

У вітчизняній фінансовій науці місцеві бюджети розглядаються в трьох аспектах [4, с. 344]:

– по-перше, як правовий акт, згідно якого виконавчі органи влади отримують легітимне право на розпорядження певними фондами грошових ресурсів;

– по-друге, як план (кошторис) видатків і доходів відповідного місцевого органу влади чи самоврядування;

– по-третє, як економічну категорію, оскільки бюджет є економічним атрибутом будь-якої самостійної територіальної одиниці, наділеної відповідним правовим статусом.

Отже, місцевий бюджет – це система формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань [3].

Важливо зазначити, що згідно Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні передбачено створення законодавчої бази діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на новій територіальній основі з визначенням повноважень та їх ресурсного забезпечення. Таким чином, видатки місцевих бюджетів є важливим інструментом регулювання й стимулювання економічного розвитку на місцевому рівні та справедливого забезпечення локальними суспільними благами і послугами.

Згідно Бюджетного кодексу України «видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі», а бюджетне призначення визначається, як «повноваження головного розпорядника бюджетних коштів..., яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування» [1].

Розглянемо основні функції видатків місцевих бюджетів, які виокремлюються на основі дослідження сутності видатків місцевих бюджетів та включають такі, як: стабілізаційну, розподільну, алокаційну, інформаційну, інституціональну, регулюючу, стимулюючу, контрольну [5].

Реформа децентралізації з передачею повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування набула нагальної необхідності в Україні та поступово здійснюється в контексті змін адміністративно-територіального устрою нашої держави. Зазначені зміни передусім спрямовані на об'єднання територіальних громад з метою встановлення самостійного регулювання суспільних благ місцевого значення та управління процесом їх забезпечення в рамках Конституції та законів України. Зміни вітчизняного законодавства в частині зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування передбачають розширення фінансової самодостатності об'єднаних громад та, зокрема, незалежність від прийняття закону про державний бюджет щодо затвердження бюджетних рішень на місцевому рівні [2].

Отже, видатки місцевих бюджетів відображають економічні відносини, що виникають у зв'язку із задоволенням потреб населення конкретного регіону через використання фінансових ресурсів органами місцевої влади, виконання ними своїх функцій забезпечення фінансування ряду послуг.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Дем'янюк А. В. Формування місцевих бюджетів в умовах здійснення реформи децентралізації. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 11. С. 23-25.
3. Кульчицький М. І. Місцеві бюджети та механізми їх формування. *Фінанси України*. 2012. № 9. С. 98-104.
4. Назаренко Я. Я. Сутність та значення місцевих бюджетів в бюджетній системі України. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Upsal_2011_8_93.pdf
5. Хом'якова О. О. Функції місцевих бюджетів за видатками. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc12/part_1/53.pdf

Петрук Андрій Романович

студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Миколюк Іван Володимирович

студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кізіма А. Я.

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК РІЗНОВИД ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

При розгляді питання функціонування фінансового контролю, існує розуміння того, що його контрольні дії пов'язані з грошовими ресурсами і здійснюється державними органами управління, у випадку митного контролю – Державною митною службою України, при цьому вона виступає його основним суб'єктом.

Державний фінансовий контроль – «різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними органами державного фінансового контролю. Він полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються у суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії Кабінету Міністрів України»[2, с. 6].

З точки зору проходження економічних процесів в країні «митний контроль – це складова митної системи держави, яка реалізується з метою виконання митними органами основних функцій покладених на них ...на сучасному етапі розвитку контролюючих органів важливе значення приділяється фінансовому пріоритету митного контролю, як важливого інструменту забезпечення надходжень від мита та митних платежів» [1, с. 204].

У своїй діяльності митні органи керуються основним законодавчим актом у митній сфері – Митним кодексом України і іншими нормативно – правовими актами, які регулюють митну діяльність, зокрема і з іноземними партнерами.

Щодо основних напрямків практичної діяльності митної служби та оцінювання результатів її роботи, то можна виділити наступні: аналіз виконання індикативних показників митних платежів; аналіз стану обліку платників податків, які сплачували (не сплачували) мито; рішення про коригування митної вартості, коду УКТ ЗЕД і країни походження товару; складання протоколів про порушення митних правил та накладення штрафів; опрацювання митних декларацій щодо дотримання митних формальностей, і зокрема щодо яких зафіксовано реагування АСАУР (автоматизована система аналізу та управління ризиками); результативність перевірок документів, за якими походження товару не підтверджено, або документів, які визнано недостовірними; результативність проведення контролю за доставкою

суб'єктами ЗЕД товарів до митного органу призначення та дотриманням умов митних режимів; результативність планових та позапланових перевірок суб'єктів ЗЕД як основних форм контрольної діяльності митних органів тощо.

Таким чином, внаслідок проведення контрольних дій митні органи сприяють формуванню фінансових ресурсів держави за рахунок митних платежів, що особливо актуально у період різноманітних кризових явищ, і зокрема війни.

Список використаних джерел:

1. Герчаківський С. Д. Митна справа. Навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с.
2. Гуцаленко Л. В., Дерій В. А., Коцупатрий М. М. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 424 с.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page17>

Петрушка Олена Володимирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Войцішук Андрій Ярославович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

За період незалежності державна пенсійна система відіграла важливу роль у забезпеченні матеріального добробуту значної частини населення України. Сьогодні виплати за обов'язковим пенсійним страхуванням є основним джерелом доходу третини населення країни. Тому соціально-економічний розвиток нашої країни безпосередньо залежить від показників діяльності державного пенсійного страхування.

Необхідність реформування пенсійної системи обумовлена рядом економічних, демографічних та соціально-політичних факторів. Це питання є особливо актуальним у багатьох країнах світу, незалежно від рівня економічного розвитку, в умовах тривалої економічної рецесії та загострення проблем перерозподільної ефективності та соціальної справедливості. Це зумовлено демографічними факторами, а саме старінням населення, змінами його вікової та економічної структури, пов'язаними зі світовою кризою [1].

Трирівнева пенсійна система України гарантує, що кошти на рахунках державного та недержавних пенсійних фондів належать пенсіонерам. Тому після досягнення пенсійного віку вони отримують солідарну пенсію та додаткову пенсію з індивідуальних рахунків у недержавних пенсійних фондах [2, с. 74].

Надзвичайно важливим питанням є забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи. Фінансова стійкість пенсійної системи залежить від ряду факторів, таких як: стан економічного розвитку, розмір соціальних платежів, тобто ставки страхових внесків на обов'язкове соціальне страхування, демографічне навантаження на працездатне населення, співвідношення середньомісячної пенсії до середньомісячної заробітної плати та ін. [1].

Збільшення пенсійних внесків не вирішує проблеми фінансової стабільності. Підвищення пенсійних внесків є неефективним, оскільки збільшує макроекономічний ризик і гальмує фінансову стабільність в країні, збільшує інфляцію, підвищує ціни на продукти та послуги, сприяє тенденції до ухилення від внесків, збільшує частку тіньової економіки. Зростання демографічного навантаження на працюючу частину населення зумовлене негативними демографічними процесами, а саме старінням населення та від'ємним природним приростом населення України. Низький рівень народжуваності, зниження питомої ваги молодих вікових груп до 16 років у поєднанні з очікуваним майбутнім збільшенням тривалості життя призведе до збільшення

кількості пенсіонерів та старіння нації. Збереження поточного рівня розподілу пенсій та безробіття призведе до того, що через 20-25 років кількість пенсіонерів зрівняється з чисельністю зайнятих, а з 2040 року перевищить її. У Німеччині, наприклад, зараз на кожного працюючого припадає три пенсіонери. А це в середньому по Європі, навіть більше. А в Україні співвідношення робітників і пенсіонерів – один до одного і навіть менше.

Тенденції старіння нації змінюють співвідношення працездатних і пенсіонерів. Останніми роками в Україні стрімко прискорилося старіння населення, що вкрай негативно вплинуло на параметри солідарної пенсійної системи. Сьогодні в Україні цей коефіцієнт становить 68 пенсіонерів на 100 працівників, а у Франції – 35,9 до 100. Таке співвідношення працездатного та непрацездатного населення вимагає збільшення пенсійних внесків. Однією з причин стрімкого зростання кількості пенсіонерів є також прийняття низки нормативно-правових актів, які запроваджують пільговий вихід на пенсію, тому кількість пенсіонерів-пільговиків стрімко збільшуються [3].

На сучасному етапі розвитку солідарна пенсійна система є основним джерелом пенсійного забезпечення у вигляді обов'язкових внесків громадян та їх роботодавців. Висока тінізація бізнесу призводить до ухилення від сплати єдиного соціального внеску і, таким чином, збільшує навантаження на державну систему пенсійного забезпечення, створюючи дефіцит Пенсійного фонду України. Недостатність коштів для виплати пенсій сучасним пенсіонерам зумовлює необхідність компенсувати їх за рахунок державного бюджету України та коштів Єдиного казначейського рахунку [4].

Система добровільного недержавного пенсійного забезпечення за пенсійними схемами із встановленими внесками потребує менших адміністративних витрат. Така система заснована на недержавних пенсійних фондах. Цей рівень пенсійної системи базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання пенсійних виплат, які є додатковими до виплат із системи загальнообов'язкового пенсійного страхування [5, с. 223].

Однією з проблем, що гальмують поширення недержавної пенсійної системи в Україні, є низька фінансова обізнаність населення, а поширеність фінансових послуг в Україні нижча порівняно з європейськими країнами. Населення практично не користується так званими інвестиційними послугами, особливо фінансовими інструментами, такими як акції, облігації чи інвестиції в недержавні пенсійні чи інвестиційні фонди. При цьому українці не зацікавлені отримувати більше інформації про фінансові продукти. Причин тому декілька: брак коштів для інвестицій, слабка довіра до фінансової системи загалом або просто нерозуміння використання фінансових послуг [6, с. 43].

Тому можна сказати, що реформування всієї пенсійної системи загалом перебуває в критичній ситуації в країні. Суспільству це потрібно, але воно очікує від уряду прийняття загальних, соціально справедливих рішень, таких як підвищення рівня пенсій, удосконалення механізму розрахунку за справедливим визначенням стажу, рівня заробітної плати, зниження пенсійного

віку. Більшість населення продовжує перекладати відповідальність за реформування пенсійної системи на державу, яка підтримує солідарну пенсійну систему та покладається на державну пенсію як основне джерело виплат. Удосконалення пенсійної реформи узгоджується з удосконаленням усієї економічної системи, оскільки створення обов'язкового накопичувального фонду та системи недержавних пенсійних фондів надасть додаткові стимули для виходу економіки з тіні та створить великий потенціал фінансових ресурсів для інвестицій та економічного розвитку.

Таким чином розвинута державна пенсійна система є ефективним механізмом економічного розвитку, але для того, щоб цей механізм був повноцінним, потрібні великі зусилля, а саме вдосконалення системи регулювання на всіх рівнях пенсійної системи.

Список використаних джерел:

1. Демченко М. Сучасний стан та проблеми розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Вип. 20.9. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suchasniy-stan-ta-problemi-rozvitku-nederzhavnogo-pensiynogo-zabezpechennya-v-ukrayini> (дата звернення: 20.05.2022).
2. Зайчук Б. Система пенсійного забезпечення: сьогодні і завтра: Коментар застосування Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Київ: Формат, 2009. 352 с.
3. Урядовий портал. Єдиний веб-сайт органів виконавчої влади України «Павло Розенко: Зміни у виплатах працюючим пенсіонерам – тимчасові». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248043652> (дата звернення: 20.05.2022).
4. Про загальнообов'язкове пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення 25.05.2022).
5. Якимів А. Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні. Львів: Вид-во «Афіша», 2017. 448 с.
6. Панченко І. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: стан і перспективи розвитку. *Управління розвитком*. 2015. № 5 (102). С. 43–44.

Продан Крістіна Сергіївна
студентка гр. ДСПУАзм-22, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кізіма Т. О.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Зарубіжна практика демократичного врядування свідчить, що від ефективності побудови системи адміністративних послуг значною мірою залежить рівень і якість управлінських рішень органів влади, їх здатність своєчасно адаптуватися до змін соціального середовища. Передусім реформи державного управління передбачають цілеспрямовані зміни структур і процесів організацій державного сектору з метою покращення їх функціоналу. Так, у травні 2019 року фахівці робочої групи «Адміністративні послуги» Ради донорів при Мінрегіоні з питань децентралізації підготували концепцію розвитку мережі ЦНАП, головною метою якої є забезпечення доступу громадян до адміністративних послуг, ефективне використання державної і міжнародної підтримки та децентралізаційна реформа (рис. 1).

Рис. 1. Складові мети Концепції розвитку мережі ЦНАП [5]

Слід наголосити, що основні засади державної політики у сфері надання адміністративних послуг викладено у Законі України «Про адміністративні послуги» та Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, на основі якої сформовано правове поле для концептуального розуміння сутності адміністративних послуг, визначено принципи їх надання та критерії якості. Для підтримки цих нормативних актів КМУ видав низку постанов і розпоряджень, які регулюють роботу ЦНАП та процес надання адміністративних послуг.

Крім того вищезазначена Концепція визначає критерії визнання адміністративної послуги, які представлено на рис. 2.

Рис. 2. Перелік критеріїв визнання послуги адміністративною [3]

Безумовно, державна політика адміністративних послуг наразі формується у контексті реформи державного управління. Ця реформа спрямована на побудову сучасної, цифрової, сервіс-орієнтованої держави. Реформа передбачає формування ефективної системи державного управління, здатної розробляти та реалізовувати інтегровану державну політику, орієнтовану на потреби людей, сталий соціальний розвиток та гідне подолання як внутрішніх, так і зовнішніх викликів. Таким чином, реформа державного управління покликана змінити підхід до трьох ключових елементів виконавчої влади – структур, процесів і людей за рахунок інструментів. Результати вищезазначеної державної реформи подано на рис. 3.

У аспекті реформування державного управління слід акцентувати, що одним із ключових її напрямків є надання зручних послуг населенню, що передбачає розвиток адміністративних послуг у контексті їх якості та доступності. Причому в рамках цієї реформи відбувається цифровізація адміністративних послуг. А головними завданнями запровадження електронних адміністративних послуг є, безперечно, забезпечення їх логічності, зручності та зрозумілості. У зв'язку з цим Мінцифри запущено Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Портал Дія» та мобільний додаток «Дія», адже електронні сервіси є пріоритетними напрямками розвитку сучасної державної політики в Україні.

Рис. 3. Ключові результати державної реформи [6]

Крім цього необхідно зазначити, що для Центрів Дія визначено 12 критеріїв якості, які представлені на рис. 4.

Рис. 4. Критерії оцінки якості Центрів Дія [2]

Дія Центр – це сучасний державний сервіс, який дозволяє надавати та отримувати адміністративні послуги у кожному куточку України. Особливості Дія Центрів полягають у тому, що вони організовані як one-stop shop із комплексом усіх необхідних послуг для громадян. В Дія Центрах запроваджені єдині стандарти щодо якості надання послуг за напрямками: зручно, швидко, просто та людяно.

На нашу думку, саме за рахунок діджиталізації адміністративних послуг формується цифрова держава, центром якої є людина. Доцільно наголосити, що в рамках цього проекту запущено мобільний додаток «Дія», який пропонує громадянам доступ до цифрових документів. Відтак мобільним додатком нині користуються близько 4,5 мільйона українців.

Тож можемо стверджувати, що електронні сервіси нині є пріоритетними напрямками розвитку державної політики у сфері надання адміністративних послуг в рамках реформи державного управління. І саме в рамках цієї реформи планується запровадження адміністративного процесу за зразком ЄС.

Насамкінець зазначимо, що очікуваними результатами реформи державного управління до 2025 року є: забезпечення надання якісних послуг та розвиток зручної адміністративної процедури для громадян і бізнесу; побудова системи професійної та політично нейтральної державної служби, орієнтованої на захист інтересів громадян; розбудова ефективних державних інституцій, підзвітних громадянам, які розробляють державну політику та успішно її реалізують для сталого розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Перелік від 16.05.2014 р. № 523-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.11.2022).

2. Дія Центри. URL: <https://center.diia.gov.ua/about-snap> (дата звернення: 14.11.2022).

3. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 15.02.2006 р. № 90-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.11.2022).

4. Результати моніторингу мережі Центрів. URL: <https://center.diia.gov.ua/rezultati-monitoringu-merezi-centriv-2> (дата звернення: 14.11.2022).

5. Фахівці розробили концепцію розвитку мережі ЦНАП. 17.05.2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11037> (дата звернення: 14.11.2022).

6. Public Administration Reform. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-derzhavnogo-upravlinnya> (дата звернення: 14.11.2022).

Русин Грета-Надія Олександрівна

студентка гр. ФМСзмсв-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Найбільш важливим елементом регулювання зовнішньоекономічної діяльності державою є митно-тарифне регулювання. Що покликане захистити вітчизняну економіку від негативних впливів від зовнішньо-економічної експансії. Проте глобалізація ставить перед суверенними державами щоразу нові вимоги до функціонування та розвитку їх економічних систем. Це також стосується і сфери митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. В науковому просторі держава відіграє провідну роль у здійсненні політики в сфері зовнішньо-економічної діяльності. Світова економічна наука відводить державі одну з провідних ролей у розробці і реалізації національної зовнішньоторговельної політики.

Основними серед усіх чинників впливу на міжнародну економічну діяльність та митні органи є глобалізація та інформаційні технології. В умовах коли надходження митних платежів у провідних країнах світу зменшується, з одночасним зростанням обсягів торгівлі зумовлює зростання видатків адміністративного характеру. Що говорить про провідну роль митної справи у зовнішньо-економічному регулюванні торгівлі.

Тому дослідження митно-тарифного регулювання зовнішньо-економічної діяльності є важливим питанням сьогодення, яке потребує вирішення, а також потрібно зосередити свою увагу на проблемах і шляхах удосконалення процесів митно-тарифного регулювання, що дасть змогу більш ефективно забезпечувати розвиток країни.

Найважливішим питанням для удосконалення митно-тарифного регулювання сьогодення для України являється – це запровадження міжнародних стандартів, правил та норм, що дозволить ефективно інтегруватися у світовий простір здійснення митної справи та проведення митної політики, а також швидко приєднатися до міжнародних «конвенцій із гармонізації та спрощення митних процедур», а також бути повноцінним учасником митного безвізу, досягти спільного транзиту та найбільше наблизити митне законодавство та митні процедури до світових країн.

Митне регулювання в Україні повинно створити сприятливі умови для адаптації національної економіки до ефективної міжнародної конкуренції через приєднання до механізму глобального регулювання і безперешкодного пересування ресурсу з поступовою інтеграцією нашої економіки до європейських та глобальних процесів в сфері економіки.

Серединська Оксана Анатоліївна
студентка гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ І РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ЙОГО ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ

Однією із головних ланок фінансової системи країни є державний бюджет. Саме через бюджет відбувається узгодження політики та економіки країни, держави та суб'єктів господарювання, інтересів населення. Завдяки бюджету держава акумулює кошти для фінансування пріоритетних напрямів виробництва соціального розвитку, активізує заходи щодо збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, а також цільового і економного витрачання державних коштів. У виконанні державою своїх функцій роль Державного бюджету України є основною.

Мобілізуючи кошти в державному бюджеті, держава впливає на демографічні, національні, екологічні та регіональні процеси, стимулює розвиток економіки та підтримує належний соціальний клімат в країні рівномірно по всій території задіюючи до цього практично всіх членів суспільства [1].

Специфіка доходів бюджету полягає у тому, що правильне їх формування, організація та використання зумовлюють підвищення ефективності соціально-економічного розвитку країни та подальшу його стабілізацію. В сучасних економічних реаліях проблеми формування достатнього обсягу доходів бюджету і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої уваги.

Доходи державного бюджету – це фінансові ресурси держави, що використовуються для виконання функцій, закріплених законами за державою. За Бюджетний кодексом України доходи бюджету – усі «податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти)» [2].

Таблиця 1

Склад і структура доходів Державного бюджету України за 2021 рік, млн грн

Групи доходів	Сума	Частка, %
Податкові надходження	1 107 090,8	85,37
Неподаткові надходження	175 357,9	13,52
Доходи від операцій з капіталом	328,6	0,02
Офіційні трансферти	13 865,9	1,07
Цільові фонди	209,4	0,02
ВСЬОГО	1 296 852,6	100

Примітка. Складено автором на основі даних [4].

Аналізуючи вище наведені дані, ми бачимо, що значною мірою формування дохідної частини бюджету забезпечують податкові надходження [3]. Разом з тим, податки не повинні негативно впливати на економічну активність платників. З огляду на це, одним з головних завдань держави є удосконалення системи оподаткування. Вдосконалюючи лише чинні правові акти із питань оподаткування не можливо розв'язати проблеми наповнення державного бюджету. Отож змінювати потрібно не лише закони, але і удосконалювати структуру і принципи розподілу ВВП між державою і господарюючими суб'єктами.

Без удосконалення податкового законодавства, не можливо вирішити одну із найбільш актуальних проблем, а саме – побудову ефективної податкової системи. Податковим кодексом України запроваджено нове податкове законодавство, спрямоване на врегулювання податкових відносин, визначено принципи побудови податкової системи, перелік податків та зборів, які підлягають сплаті до бюджетів всіх рівнів, визначено методику їх обчислення, ставки оподаткування, правовий статус платників податків, порядок адміністрування податків, а також порядок та умови застосування фінансових санкцій до платників податків за порушення податкового законодавства. Одним з головних завдань податкової реформи було підвищення фіскальної ефективності податкових надходжень, а метою – ліквідація дефіциту бюджету.

Податковий кодекс України частково усунув недоліки податкового законодавства та ліквідував багато відомих схем ухилення від оподаткування, але основні причини ухилення не були ліквідовані. Корупція, податкове шахрайство, тіньова економіка будуть поглиблюватися, поки мінімізація податків буде економічно вигідною суб'єктам бізнесу.

Київський міжнародний інститут соціології в рамках проекту SHADOW у 2019 р. провів дослідження щодо оцінки розмірів тіньової економіки України. За результатами дослідження рівень тіньової економіки у 2018 р. становив 47,2% від ВВП, що на 0,4% більше ніж у попередньому році. Одними з головних компонентів тіньової економіки у 2018 р. було визнано наступні: зарплата в конвертах – 56,7%, незареєстровані працівники – 21,4%, не задекларований дохід від бізнесу – 21,9% [5]. У січні – вересні 2021 р. згідно з даними Міністерства економіки, рівень тіньової економіки становив 31% від обсягу офіційного ВВП. Це в порівнянні з 2018 р. значно менше, але все ж ще високий показник [6].

Враховуючи розмах тіньової економіки в Україні, необхідно внести зміни та доповнення у законодавство України, які обмежать тіньовий сектор, зменшать його обсяг і, відповідно, збільшать дохідну частину бюджету. Значні обсяги тіньової економіки викликані корупцією в органах влади, низькою кваліфікацією менеджменту підприємств.

Для зниження обсягів тіньової економіки необхідно здійснити рід заходів:

– створити прозору, просту для платників податків та ефективну, з огляду наповнення бюджету, податкову модель, за якої ухилятися від несплати податків буде не вигідно, податкові махінації будуть викритими і покараними;

– посилити відповідальність за податкові злочини, підвищити штрафи.

Україні необхідна нова модель оподаткування, яка зробить доходи усіх суб'єктів прозорими. Податкова система має бути переорієнтована із оподаткування доходів за місцем їх отримання на оподаткування за місцем їх використання.

Доходи бюджетів посідають важливе місце в економічному та соціальному житті суспільства, що відображається в існуванні тісних зв'язків, які виникають в процесі їх формування та використання. Оскільки шляхом зниження тіньової економіки можна на багато збільшити доходи бюджету, уряду необхідно переглянути орієнтири податкової політики і визнати потребу зниження податкового навантаження.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система: підручник / за ред. д.е.н., проф. В. Г. Дем'янишина, д.е.н., проф. О. П. Кириленко та д.е.н., проф. З. М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 624 с.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Мінфін: спеціалізований інформаційно-аналітичний портал. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>
4. Офіційний сайт Державного веб-порталу для громадян «Відкритий бюджет». URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
5. Тіньова економіка в Україні. Результати дослідження 2019 року. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=897&page=1>
6. Тіньова економіка України. Аналітична записка. Результати дослідження 2021 року. URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/1_%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0_9_%D0%BC_2021_%D0%A2%D0%95.pdf

Сидор Ірина Петрівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Саєнко Владислав Олександрович

студент гр. ФПФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Економічний зміст державного боргу відображає сукупність фінансово-кредитних відносин з приводу залучення державою тимчасово вільних коштів різних економічних агентів, держав світу, міжнародних організацій у вигляді процедур випуску, обслуговування, погашення боргових цінних паперів держави та укладення різного роду кредитних угод. За своїм змістом державний борг виступає сумою емітованих, проте не погашених позик включно з нарахованими відсотками, та водночас, прийнятих зобов'язань державою у певний спосіб.

Державний борг, як явище економічного характеру, має складну природу, що обумовлює наявність значної кількості підходів до трактування його змісту. Так, на думку В. Федосова, С. Огородніка та В. Суторміної, державний борг представляє собою «...суму заборгованості за випущеними й непогашеними внутрішніми позиками, а також суму фінансових зобов'язань країни щодо іноземних інвесторів на певну дату» [2, с. 226]. У поданому визначенні чітко відображено, що формування державного боргу відбувається з внутрішніх та зовнішніх джерел. Схожу редакцію цього поняття подає В. Козюк та визначає державний борг як «...загальну суму емітованих, але непогашених позик з нарахованими процентами та прийнятих державою на себе у відповідний спосіб зобов'язань» [3, с. 11]. Відтак, змістовні межі поняття «державний борг» дещо зростають, адже даний автор включає до його складу гарантовані державою зобов'язання. Примітним аспектом даної дефініції є те, що вчений наголошує на приналежності нарахованих відсотків до складу державного боргу. Практично ідентичними за змістом та викладеним редакційно є тлумачення державного боргу подані З. Ватаманюк і С. Панчишин [1, с. 383], В. Кудряшовим [4, с. 293].

Питання теоретичного базису та практики організації процесу управління державним боргом є доволі складним у фінансовій науці. Дане визначення охоплює сукупність заходів, способів, операцій та процедур, які реалізуються уповноваженими суб'єктами в контексті регулювання обсягу та структури параметрів державного боргу через з'ясування умов і форм залучення, розміщення та погашення державних позик, а також взаємоузгодження інтересів позичальників, інвесторів та кредиторів.

Зміст поняття «управління державним боргом» відображено у вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актах. Зокрема, у Настановах з управління державним боргом МВФ та Світового банку

управління державним боргом характеризують як «...процес вироблення й реалізації стратегії управління заборгованістю органів державної влади з метою залучення необхідного обсягу фінансування, втілення цільових завдань уряду щодо ризику і витрат, а також вирішення інших завдань, поставлених урядом у сфері управління державним боргом» [5]. У вітчизняних законодавчих актах зміст управління боргом закріплено у Положенні про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом затвердженим Наказом Міністерства фінансів України № 461 від 16 червня 2010 року. Зокрема, у даному нормативному акті його визначено як «...комплекс заходів органів державного управління щодо забезпечення задоволення потреб держави у фінансуванні державного бюджету за рахунок боргових джерел при мінімально можливих витратах в середньо- та довгостроковій перспективі з прийнятним рівнем ризиків, а також спрямованих на розвиток і підтримку внутрішнього ринку державних цінних паперів» [6].

Суб'єктами боргового управління виступають законодавчо уповноважені органи, які володіють правом здійснювати операції щодо боргових зобов'язань уряду; юридичні та фізичні особи, здатні залучати позикові кошти під державні гарантії; а також кредитори, якими можуть бути вітчизняні та іноземні фінансово-кредитні заклади, інші країни, міжнародні фінансові організації та інше). Об'єктом боргового управління є боргові зобов'язання країни; «...запозичені з внутрішніх та зовнішніх джерел кошти, що надійшли від міжнародних та зарубіжних інвесторів згідно з міжнародними угодами; частина ВВП, що спрямовується для обслуговування державного боргу» [7].

Базовою метою управління державним боргом виступає процес забезпечення високого рівня платоспроможності країни та досягнення боргової безпеки. Проте, реалізація даної мети передбачає оптимальний обсяг залучення урядом країни позикових коштів; мінімізація витрат, які пов'язані з процесами управління державними борговими зобов'язаннями; формування умов для забезпечення макроекономічної стабільності сьогодні і на перспективу. Зазначене вимагає досягнення взаємозв'язку динаміки боргових зобов'язань із макроекономічною стабільністю, адже за умов залучення нових позик необхідно враховувати рівень платоспроможності країни та можливості погашати попередні зобов'язання.

Стратегічна мета процесу управління державним боргом досягається у довгостроковій перспективі. Проте, важливо визначити та обґрунтувати проміжні завдання, які потрібно вирішити в процесі управлінської діяльності. Зокрема, Л. Синявська у даному контексті зазначає, що складовими елементами процесу управління державним боргом є рішення, які стосуються:

- організації облікування умовних боргових зобов'язань, запровадження системи управління, яка буде спрямована на попередження ризиків щодо переформатування непрямих зобов'язань держави на прямі державні борги та створення спеціальних державних фінансових резервів;

- «...запровадження централізованого обліку та аналізу стану заборгованості за усіма формами умовних зобов'язань;

- розробки єдиних стандартів звітності й публічного розкриття інформації щодо усіх складових державних боргових зобов'язань;
- розробки стратегії управління державним боргом;
- забезпечення централізованого обліку державних фінансових зобов'язань, які не були забезпечені бюджетними асигнуваннями попередніх років» [8, с. 166].

На наш погляд, зазначений підхід є дещо однобоким та характеризує зміст управління боргом держави через зміщення акцентів на облікових аспектах. Зазначимо, що в процесі управління державними борговими зобов'язаннями повинні вирішуватись наступні завдання:

- сприяння мінімізувати вартість державного боргу;
- забезпечення процедури прозорого, ефективного та цільового використання позичених ресурсів;
- створення умов для своєчасного і повного погашення обсягу основної суми боргу та нарахованих на них відсотків;
- сприяння оптимізації структури державного боргу у частині внутрішніх і зовнішніх кредиторів, за термінами та валютами залучення, умовами щодо його обслуговування;
- сприяння стабілізації курсу національної грошової одиниці.

Список використаних джерел:

1. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка: навч. посіб. / З. І. Ватаманюк та ін. Київ: Альтернативи, 2005. 608 с.
2. Государственные финансы: учеб. пос. / В. Федосов и др.; Київ: Либідь, 1991. 276 с.
3. Козюк В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: моногр. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 238 с.
4. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 431 с.
5. Наставления по управлению государственным долгом. МВФ, Всемирный банк. 2001. 21 марта. URL: http://treasury.worldbank.org/web/pdf/guidelines_2001_russian.pdf. (дата звернення 12.03.2022)
6. Положення про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом: Наказ Міністерства фінансів України № 461 від 16.06.2010 р URL: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article> (дата звернення 12.03.2022)
7. Сидор І. П., Петрушка О. В. Моніторинг формування зовнішнього державного боргу України. *Фінансовий простір*. 2019. № 3 (35). С. 178-191.
8. Синявська Л. Державний борг України: динаміка та основні проблеми управління. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. 2013. № 20. С. 162-167.

Сідляр Вікторія Володимирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики
ЗУНУ, м. Тернопіль

Николишин Наталія Ігорівна

студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДНИМ ПОТОКАМ

Митний контроль та митне оформлення товарів займають важливе місце в системі інструментів здійснення митної справи. Від ефективності процедур митного контролю, що застосовуються до товарів, які переміщуються через митний кордон України, залежить повнота виконання завдань, покладених на митні органи: виявлення контрабанди та порушення митних правил, сплата до Державного бюджету податків та зборів і т.д. Саме тому виникає потреба в покращенні процедур здійснення митного контролю в Україні.

Сьогодні митний контроль є одним з основних видів державного контролю, оскільки постійне зростання зовнішньої торгівлі та міжнародних відносин вимагає посилення контролю на кордоні держави. Система митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) спрямована на забезпечення дотримання митнотарифних і нетарифних заходів, які держава застосовує для захисту життя і здоров'я населення, навколишнього середовища, а також для захисту своїх економічних інтересів. Водночас, методи митного регулювання можуть самостійно стимулювати розвиток торговельного співробітництва держави і впливати на розвиток її економіки.

Основною метою митного контролю є дотримання норм Митного кодексу України за допомогою диференціації його форм. Здійснення митного оформлення товарів неможливе без проведення заходів митного контролю, дію яких направлено на виявлення ознак, що вказують на склад митних правопорушень адміністративного та фінансового характеру, а форми митного контролю дають можливість попередити, виявити та усунути порушення, забезпечуючи інтереси національних товаровиробників та держави.

В сучасних тенденціях протидія контрабандним явищам виступає одним з пріоритетних завдань України як незалежної держави у захисті її економічних інтересів. Соціально-економічний розвиток держави залежить від швидкого та якісного вирішення цієї проблеми. Не секрет, що це явище набуло нового розвитку: щороку воно має тенденцію поширювати і вдосконалювати діяльність організованих об'єднань, змінювати їх структуру та в сучасній багатій соціально-економічній сфері широко розповсюджувати тіньові економічні відносини. Практично всі злочини чи правопорушення, вчинені організованими об'єднаннями, так чи інакше пов'язані з економічною сферою, де є найпривабливіші об'єкти посягань для організованих груп та види діяльності, які їм найбільш характерні.

Митні правопорушення та контрабандні потоки створюють підґрунтя для нечесної конкуренції на ринку, оскільки неякісні товари можуть продаватися під виглядом якісних або ж якісні – за цінами нижчими, ніж у конкурентів, незаконно ввезенні товари створюють не доброзичливу конкуренцію внутрішньому виробнику, примушуючи його обмежувати або навіть закривати виробництва [1, с. 161].

Таким чином, митні правопорушення та контрабандні явища завдають шкоди як суспільству у цілому, так і конкретним громадянам-споживачам незаконно ввезених товарів. Крім того, руйнування внутрішнього виробництва, а отже, скорочення робочих місць та бюджетних програм, може викликати соціальні протести як у працівників окремої галузі, так й у певних регіонах. Що, безумовно, впливає на стан економічної безпеки держави.

Незважаючи на те, що частка митних злочинів в загальній структурі злочинності в Україні досить незначна, проте рівень їх соціальної та економічної небезпеки дуже високий. Це обумовлює необхідність боротьби з цими діяннями, враховуючи усі мотиви (чинники) вчинення, загрози, що виникають та індикатори (критерії) митної злочинності.

Митні делікти визначаються такими особливостями:

- недостатній контроль з боку правоохоронних відомств за походженням та рухом капіталів через митний кордон України;
- здійснення державою протекціоністської митної політики, яка проявляється введенням непомірно високих ставок ввізного мита;
- низький рівень поінформованості громадян про митні процедури та правила здійснення зовнішньоекономічних угод;
- масова інтеграція населення, яка створює прецедент для скоєння контрабанди та митних злочинів [2, с. 221].

Основні чинники, які обумовлюють існування контрабандної діяльності:

- низький рівень забезпеченості населення;
- високий рівень контрабанди в прикордонних областях, де для значної частини мешканців вона перетворилася на основне джерело доходів;
- висока прибутковість цього виду злочинного бізнесу;
- недосконалість митного та податкового законодавства;
- недостатньо ефективний рівень діджиталізації митного та прикордонного контролю.

Відомо, що основними предметами контрабанди є промислові та продовольчі товари, транспортні засоби, наркотичні засоби, зброя, боєприпаси, історичні та культурні цінності, валюта, аудіо-, відео-, комп'ютерна та побутова техніка, тютюн, нафтопродукти, ювелірні вироби [3]. А останнім часом активізувалися контрабандні потоки медичних препаратів та зброї.

Констатуємо, що найбільш поширеними схемами протиправного переміщення товарів на сьогодні залишаються: ввезення вантажів без оформлення митних документів, сплати платежів і податків, фіксації в обліках відповідних служб; переміщення вантажів шляхом підміни або підробки товаросупровідних документів, маскування товарів під інші, маніпуляції з

найменуванням та кодуванням товарів, їх кількістю та вагою; адресування імпорту на адресу неіснуючих підприємств; переміщення вантажів поза пунктами пропуску на «зеленій» ділянці кордону; оформлення транспортних засобів із товарами як таких, що переміщуються «порожніми»; «перерваний» транзит (товари під час ввезення в Україну заявляються як «транзитні» з подальшим їх вивантаженням на території України та формальним закриттям «транзиту»); підміна товарів після їх ввезення на митну територію України на шляху слідування до внутрішньої митниці призначення; зникнення товарів, які не випущені у вільний обіг та знаходяться під митним контролем, із місць їх зберігання (складів та місць тимчасового зберігання, територій портів й аеропортів) [4].

Контрабандні потоки товарів – це дуже поширений спосіб увезення товарів на територію України. Наслідки такої активності впливають на всі сфери економічного життя країни. Упевнено можна стверджувати, що сучасна контрабанда – одна зі складових організованої злочинності у сфері економіки.

Тому боротьба з контрабандою – першочергове завдання не тільки митної служби, але й держави взагалі, адже потерпає від цього явища насамперед державний бюджет.

Список використаних джерел:

1. Годованець О. В. Митний контроль: сутність та економічний зміст. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2016. Вип. 20, Ч. 1. С. 159-163.
2. Дьяченко О. В., Вишинська Т. Л., Литвин С. М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. №2. Том 1. С. 218-227.
3. Дмитрів В. І. Вектори протидії митній злочинності в Україні та світі. *Ефективна економіка*. 2018. Вип. 1. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/63.pdf
4. Бусол О. Проблема контрабанди в Україні: як змінити систему протидії? *LexInform*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/problema-kontrabandy-v-ukrayini-yak-zminyty-systemu-protydiy/>

Титор Володимир Йосипович
викладач кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

МИТНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ: АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Частиною 2 статті 7 Митного кодексу України (МКУ) [1] регламентовано, що митна справа здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальнозовизнаних у світі норм і стандартів.

Імплементацию митного законодавства України до норм законодавства ЄС передбачено статтею 84 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію з ЄС) [2], що набула чинності з 1 вересня 2017 року.

Згідно з Додатком XV до Угоди про асоціацію з ЄС, Україна, серед іншого, повинна впровадити у національне законодавство положення Конвенції Про процедуру спільного транзиту [3] від 20 травня 1987 року. Вказане покликане забезпечувати ефективну систему митного контролю, сприяти законній торгівлі та переміщенню товарів, використовувати сучасні технології та, таким чином – відповідати вимогам як адміністрацій митних органів, так і учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Процедура спільного транзиту, що передбачена цією Конвенцією, полягає, зокрема, у використанні єдиного адміністративного документа (митної декларації) під час здійснення митного контролю товарів митницями країн – їхнього відправлення, транзиту та призначення.

Для виконання митних формальностей за процедурою спільного транзиту у відповідності до статей 4; 5 глави II цієї Конвенції [3], зазвичай, використовується електронна транзитна система. Договірні сторони Конвенції [3] за взаємною згодою ухвалюють інструменти для застосування електронної транзитної системи, що встановлюють:

- правила, що визначають і регулюють повідомлення, якими обмінюються митниці, якщо це необхідно для застосування митного законодавства;

- спільний набір даних та формат повідомлень із даними, обмін якими здійснюється згідно з митним законодавством.

Для цілей процедури спільного транзиту митні органи використовують Спільну комунікаційну мережу/Спільний системний інтерфейс ЄС.

Отже застосування в Україні процедури спільного транзиту сприятиме:

- належній ідентифікації товарів, що обертаються у зовнішній торгівлі, з метою застосування щодо них передбачених законодавством заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

– полегшенню торгівлі та збільшенню товарообігу через спрощення та прискорення митного контролю товарів;

– ефективному захисту суспільства, протидії транскордонним комерційним шахрайствам, боротьбі з порушеннями митного законодавства.

В контексті застосування процедури спільного транзиту також необхідно наголосити на потребі приєднання України (як то передбачено Додатком XV до Угоди про асоціацію з ЄС) до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами [4] від 22 травня 1987 року.

Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами встановлює заходи, спрямовані на спрощення формальностей у торгівлі товарами між договірними сторонами, а саме шляхом запровадження єдиного адміністративного документа (ЄАД), що має використовуватися для будь-якої процедури імпорту чи експорту, а також для процедури спільного транзиту, яка застосовується у торгівлі між договірними сторонами незалежно від виду та походження товарів.

Для товарів, які є предметом торгівлі між договірними сторонами, формальності, пов'язані зі здійсненням такої торгівлі, виконуються з використанням ЄАД, що ґрунтується на формі декларації, зразок якої наведено у Додатку I до цієї Конвенції [4]. Цей єдиний адміністративний документ, залежно від обставин, використовується як декларація або документ про експорт, транзит чи імпорт.

З урахуванням вищевикладеного, з метою впровадження в Україні процедури спільного транзиту, передбаченої відповідною Конвенцією [3] від 20 травня 1987 року, доцільно запропонувати:

1. Розглянути можливість прискорення приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами.

2. Привести норми Митного кодексу України, які регламентують транзит товарів, у відповідність до положень Конвенції Про процедуру спільного транзиту.

Список використаних джерел:

1. 1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17> (дата звернення: 23.03.2022).

2. 2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 23.03.22).

3. Конвенція Про процедуру спільного транзиту: міжнародний документ від 20.05.1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text (дата звернення 23.03.22).

4. Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами (від 22.05.1987 р.). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_012 (дата звернення: 22.03.2022).

Шевчук Антон Михайлович

к.е.н., доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Сушко Володимир Олександрович

студент гр. ФФАМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА СЕЛЕКЦІЇ МИТНИХ РИЗИКІВ

Протягом останнього десятиліття Україна перебуває в процесі політичної асоціації та економічної інтеграції з Європейським Союзом. Водночас законодавство України, в тому числі з питань митної справи, стрімко наближається до стандартів Європейського співтовариства. Особливо це стосується положень Митного кодексу України, який постійно вдосконалюється та трансформується.

Слід зазначити, що наразі ключовим завданням митних органів України є здійснення митного контролю. Митний контроль базується, насамперед, на автоматизованому створенні спеціальних програмно-інформаційних систем митного оформлення Держмитслужби України, в основі яких лежать форми митного контролю. Як приклад можна навести напрочуд прогресивний експеримент Держмитслужби України щодо автоматичного оформлення митної декларації.

Форми митного контролю – це формальності, які здійснюються посадовими особами митних органів для виконання та досягнення митних цілей. Слід зазначити, що однією з найбільш цікавих і змістовних форм митного контролю є огляд. Водночас тривалий час точилася дискусія між законодавцем та науковцями: як забезпечити максимальну ефективність рецензій і водночас уникнути так званого «людського фактору», формалізмів та суб'єктивізмів у цьому питанні? Адже таке митне оформлення потребує значно більше часу, ніж інші форми митного контролю, особистої присутності декларанта/власника товару, використання технічних засобів контролю, додаткових засобів ідентифікації, певних видів оглядових операцій, а іноді й додаткових витрат (вантажно-розвантажувальні роботи, надмірне використання контейнерного обладнання, зберігання вантажів на складах у портах, розпакування, зважування тощо) і часто призводить до інших незручностей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

На вирішення цієї проблеми були спрямовані такі принципи митного контролю, як селекція та мінімізація.

Автоматизована система управління ризиками – комплекс програмно-інформаційних систем, що забезпечують функціонування системи управління ризиками (далі – СУР) під час здійснення митного контролю та/або митного оформлення товарів і транспортних засобів [1].

Використання інформаційних технологій для ефективного управління ризиками є дієвим і результативним інструментом досягнення митних цілей. Адже це дозволяє проводити більш швидкий аналіз показників ризику методом

випадкової вибірки, на відміну від неавтоматичного методу такого аналізу. Автоматизація таких процесів дозволила Державній митній службі України створити автоматизовану систему управління ризиками як національну інформаційну базу даних, що містить інформацію про всі зовнішньоекономічні угоди та операції з товарами, що переміщуються через митний кордон України, та короткий опис усіх ризиків, зони ризику, профілі ризиків та їх індикатори (чітко визначені критерії відбору: код товару, митна вартість, країна походження, повнота документів, доцільність маршруту транспортування тощо) для подальшого відбору автоматизованою системою митного оформлення індивідуальних митних декларацій (далі – МД) з ознаками ризику.

Слід зазначити, що автоматизована система управління ризиками дозволяє митникам вибірково аналізувати та в подальшому додатково перевіряти окремі МД з ознаками ризику при їх митному оформленні. При цьому Автоматизована система управління ризиками, яка забезпечує функціонування СУР, постійно оновлюється для службових потреб митників з метою подальшого виявлення показників ризиків, які швидко змінюються.

Для реалізації індикації результатів автоматичного огляду МД з використанням СУР у програмі «Інспектор-2006» Автоматизованої системи митного оформлення використовуються такі кольори: зелений, синій, жовтий, червоний. При цьому перегляд форм контролю, сформованих автоматизованою системою управління ризиками (за кольоровою індикацією «низький», «середній», «високий» ступінь ризику), доступний одразу після присвоєння порядкового номера МД. Кожна митна формальність має відповідний код, який міститься в «Класифікаторі митних формальностей, які можуть бути визначені шляхом застосування системи управління ризиками», який затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29 травня 2012 року № 623 «Про затвердження Переліку відомчих класифікаторів державної митної справи, які використовуються під час оформлення митних декларацій, та Порядку їх ведення» [2].

Якщо СУР не формує посадовій особі митного органу бланк митного контролю на МД, яка перевіряється, то така МД позначається зеленим кольором. Тобто в даному випадку посадова особа митного органу самостійно приймає рішення про застосування чи незастосування форм митного контролю, а відповідно і про завершення митного оформлення товарів та/або транспортних засобів комерційного призначення. Необхідно підкреслити, що в результаті повного виконання сформованих завдань СУР в програмі «Інспектор-2006» АСУР відбудеться зміна кольору (синього, жовтого, червоного) на зелений.

За результатами контролю з використанням СУР у кожному конкретному випадку визначається рівень ризику, а також відповідні форми та обсяг митного контролю, який здійснюватиметься митними органами під час безпосереднього здійснення митного контролю, а саме:

– низький рівень (синій колір), при якому за результатами застосування СУР не встановлюється необхідність виконання митних формальностей. Отже, у даному випадку СУР сформувало інформаційне повідомлення для посадової

особи митниці про ступінь ризику на «низькому рівні». При сформованих митних формальностях «низького рівня» посадова особа митного органу самостійно приймає рішення щодо розробки сформованих форм митного контролю для виконання відповідних завдань по конкретній митній декларації (МД), яка перевіряється під час митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення;

– середній рівень (жовтий колір), що встановлює необхідність виконання митних формальностей, не пов'язаних з митним оглядом (переоглядом) товарів і транспортних засобів. При цьому СУР формує інформаційне повідомлення для посадової особи митного органу про виявлений ризик МД, яка перевіряється та формує перелік митних формальностей, які повинна виконати посадова особа митного органу при здійсненні митного оформлення та внести результати цих митних формальностей у МД. Встановлені митні формальності «середнього рівня» пов'язані з необхідністю більш детального аналізу поданих документів для митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Митні формальності «середнього рівня» безпосередньо пов'язані з перевіркою: країн походження товарів; класифікація товарів за кодами УКЗЕД; числове значення митної вартості товарів, наявність заявлених товарів у реєстрі товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності (коди митних формальностей: 101-1; 105-2; 106-2; 107-3; 108-3); 109-4; 110-4; 111-5; 112-5; 113-6; 114-6; 115-7 [3]. На «середньому рівні», коли СУР формує інформаційне повідомлення для посадової особи Держмитслужби України (яка уповноважена здійснювати митний контроль та митне оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення за таким МД) про ідентифікований ступінь ризику, залучені до перевірки МД та інші посадові особи Держмитслужби України Таким чином, на практиці до функціонування форм митного контролю як «середнього» (жовтий), так і «високого» (червоний) залучаються відповідні посадові особи митних підрозділів Держмитслужби України.

– високого рівня (червоного кольору), що встановлює необхідність виконання митних формальностей, які, зокрема, передбачають здійснення митного огляду (переогляду) товарів і транспортних засобів. У цьому випадку СУР формує інформаційне повідомлення для посадової особи митниці про виявлений високий ризик та відповідно СУР формує перелік митних формальностей, які посадова особа митниці повинна виконати при здійсненні митного оформлення та заносить результати цих митних формальностей до МД. Сформовані митні формальності «високого рівня» пов'язані з необхідністю проведення огляду товарів і транспортних засобів комерційного призначення (коди митних формальностей: 201-1; 202-1; 203-1; 204-1; 205-1; 206-7; 207-8; 208-1; 210-1 [3]. Наприклад, при спрацьовуванні одного з кодів митних формальностей, що передбачає огляду товарів і транспортних засобів комерційного призначення начальник відділу митного оформлення Держмитслужби України або митного поста Держмитслужби України може визначати посадовій особі Держмитслужби України окремі завдання щодо здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних

засобів комерційного призначення за такою МД: перевірка ваги, опису та маркування товарів згідно МД, цілісності митного захисту чи інших засобів ідентифікації тощо, умов співробітництва з комплектними багажними відділеннями транспортних засобів тощо. Слід додати, що перелік митних формальностей, який формує посадова особа митного органу Держмитслужби при здійсненні такого офіційного митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, може бути від п'яти до семи завдань для конкретної митної декларації. До таких митних формальностей, як огляд товарів і транспортних засобів комерційного призначення (коди митних формальностей: 201-1, 202-1, 203-1, 204-1, 205-1, 206-7, 207-8, 208-1, 210 -1 Класифікатора митних формальностей, які можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками [3] також може бути додано фото-, відеозйомку (використання посадовими особами митних органів Держмитслужби України фото- та відеотехніки під час огляду, огляд товарів і транспортних засобів) [4]. Під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через державний кордон України в автомобільних, залізничних, морських та авіаційних пунктах пропуску [5] – коди митних формальностей: 911-1, 901-1, 902-1, 903-1, 904-1 [3].

Таким чином селекція митних ризиків спрямована на пришвидшення митної перевірки вантажів, адже здійснюється шляхом випадкового відбору вантажів.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text>.
2. Про затвердження Переліку відомчих класифікаторів державної митної справи, які використовуються під час оформлення митних декларацій, та Порядку їх ведення: Наказ Міністерства фінансів України від 29.05.2012 р. № 623. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0988-12#Text>.
3. Класифікатор митних формальностей, які можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками. URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/reestri-ta-klasifikatori/klasifikatori/vidomchi-klasifikatori-informatsii-z-pi/print-62551.html>.
4. Про затвердження Порядку фото-, відеофіксації митних та інших процедур, що здійснюються контролюючими органами: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 08.06.2016 р. № 370 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/370-2016-%D0%BF#Text>.
5. Про кінологічне забезпечення в Державній фіскальній службі України: Наказ Міністерства фінансів України від 15.12.2015 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1664-15#Text>

Шпирна Вікторія Ігорівна

студентка гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Теслюк Денис Андрійович

студент гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Сидорович О. Ю.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНИХ МИТНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Функціонування сучасних суспільств, держав, державних інституцій і громадян загалом неможливо уявити без інформації, якість якої визначає ефективність прийняття подальших управлінських рішень в економіці, політиці, суспільній організації тощо.

Широта використання інформації в сучасних суспільствах обумовили ідентифікацію та побудову суспільства нового взірця, яке термінологічно та концептуально визначають як «інформаційне суспільство». Перехідні процеси від індустріального до інформаційного типу суспільної організації зумовлюється різним рівнем використання інформаційних технологій, станом розвитку інформаційного забезпечення держави, рівня її демократичності тощо.

Метою використання інформаційних технологій в митних органах є формування масивів даних для аналізу відповідних процесів та прийняття на основі нього адекватних реальному стану речей управлінських рішень.

Широкое використання інформаційних технологій в діяльності митних інституцій в Україні та країн світу дозволяє за допомогою апаратних і програмних засобів здійснювати збір розрізнених фрагментів інформації, їх переробку у якісний масив даних з метою прийняття рішень для досягнення оптимальних економічних параметрів розвитку та функціонування об'єкта управління.

Правове закріплення інформаційні технології отримали в низці правових актів держави, головним серед яких є Митний кодекс України, від 13 березня 2012 року. Відсилку на інформаційні технології, що використовуються у митній справі містять низка статей Митного кодексу України, зокрема: частина 2 стаття 19; частина 4 стаття 194; частина 1, 2 стаття 197; частина 2 стаття 248; частина 5 стаття 255; частина 8 стаття 259; частина 3, 6 стаття 264; частина 1, 6 стаття 319; частина 2, 4 стаття 335; частина 1, 4 стаття 337; частина 22 стаття 356; п. 2 частина 1 стаття 363; п. 16 частина 2 стаття 544; п. 6 частина 1 стаття 565. При цьому, мусимо зазначити, що в жодній з означених статей сутність інформаційних технологій не визначається, лише міститься інформація про те, що відповідні компетентні органи здійснюють делеговану їм діяльність у сфері митної справи із застосуванням інформаційних технологій.

Зазначимо, що Глава 5 Розділу I «Загальні положення» Митного Кодексу України, носить назву «Інформаційні технології та інформаційні ресурси у державній митній справі». У частині 1 статті 31 Митного Кодексу України [1] встановлено, що проведення митного контролю та митного оформлення

товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, і засобах їх забезпечення.

З метою ефективного запровадження процедури спільного транзиту в митній сфері України Митною службою України здійснюється широкомасштабна робота з організації та координації заходів нарощування функціональних можливостей Нової комп'ютеризованої транзитної системи (New Computerized Transit System – NCTS), що передбачено нормами статей 4; 5 глави II Доповнення I до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами [2].

Будучи доступною лише для країн-учасниць, NCTS уможливорює обмін інформацією між митницями країн-учасниць Угоди спільного транзиту на усіх етапах митного оформлення товарів на основі здійснення в режимі реального часу за встановленим алгоритмом електронних повідомлень з одночасним обчисленням появи ймовірних митних ризиків.

Безумовно, приєднання нашої держави до Конвенції про процедуру спільного транзиту на основі процедури NCTS, надає велику кількість переваг. В частині функціонування та розвитку митних технологій, до переваг даної системи можемо віднести:

- безперервний обмін в режимі реального часу інформацією щодо особливостей, структури транзитних товарів з 35 країнами-членами Конвенції;
- спрощення та скорочення витрат часу і зусиль на здійснення митних формальностей у зв'язку з використанням єдиної митної декларації та механізму єдиної фінансової гарантії, використання яких встановлюється при переміщенні товарів в межах митного простору країн-учасниць Конвенції від країни-відправлення до країни-призначення;
- імплементація в вітчизняне законодавство та в митну практику держави ефективних та конкурентних умов діяльності фінансових гарантів;
- володіння точною та достовірною інформацією від митних органів країн-учасниць Конвенції щодо транзитних переміщень вантажів, які прямують в Україну в розрізі країн та типу товару;
- введення в дію спеціальних транзитних спрощень, на основі використання таких інструментів як загальна фінансова гарантія, звільнення від гарантії, авторизований вантажовідправник/вантажодержувач, самостійне накладення пломб тощо.

Результати першого місяця застосування NCTS в Україні засвідчують, що введення процедури спільного транзиту в Україні є ключовим заходом в наблизенні вступу нашої країни до Європейського союзу, розвитку торгівельних відносин між країнами-учасницями Угоди та мінімізації витрат часу і зусиль на обробку документів.

За один лише місяць Україна активно долучилась до можливості використання процедури спільного транзиту, оскільки за розподілом транзитних декларацій в розрізі країн в якості митниці відправлення вона

визначалась 22 рази з 4 суб'єктами процедури. Щодо розподілу транзитних декларацій по країнах, де Україна виступала митницею призначення, то тут було 20 суб'єктів процедури та подано 67 декларацій. При цьому, питома вага декларацій комбінованого типу при переміщенні товарів з України становила 55%, при 45% транзитних декларацій звичайного типу, частка яких при переміщенні в Україну склала 70% відповідно.

За інформацією Державної митної служби України, перший місяць застосування процедури спільного транзиту виявив і певні помилки та складності, здійснювані учасниками зокрема:

- помилкове декларування офісу транзиту;
- помилки в заповненні декларацій, в частині неправильного заповнення граф чи введення неправомірних символів;
- виявлення певних неточностей в митному декларуванні, на основі чого мало місце закриття декларацій, за якими товари мали надійти на територію України, проте було скасовані митними адміністраціями інших країн (так, з 257 оформлених декларацій 134, а це більш ніж половина всього обсягу декларацій були закриті митними органами інших країн на шляху руху вантажів);
- існування незначних технічних складностей та проблем, при обмін інформаційними масивами, що оперативно вирішувались учасниками;
- недостатня поінформованість вітчизняних та зарубіжних учасників зовнішньоекономічної діяльності про переваги процедур спільного транзиту, внаслідок чого здійснювалось подання звичайних, а не комбінованих транзитних декларацій, а відповідно зростали витрати часу, зусиль та коштів учасників.

Безумовно, особливості глобального розвитку процесів в митній сфері в умовах діджиталізації обумовлюють забезпечення ефективності здійснення митних формальностей та спрощення митних процедур, важливою передумовою дієвості механізмів яких є функціонування «сучасних, доступних, керованих та кібербезпечних електронних інформаційних систем», що реалізуються на практиці з дотриманням ключових принципів «ефективності інформаційного забезпечення реалізації митної справи».

Тому, дотримання цифрової стратегії розвитку країни, здійснення системи нормативно-правових та інституційних заходів вдосконалення функціонування інформаційних технологій в митних органах України відповідно до європейських та міжнародних вимог, на наше переконання повинно здійснюватись одночасно в технологічному, інституційному та інфраструктурному напрямках.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17>

2. Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами:
Міжнародний документ від 20.05.1987 р. URL:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_012.

Юзефович Сергій Богданович

студент гр. ДСПУАзм-12, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ПРОБЛЕМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

В умовах утвердження концепції сталого інклюзивного розвитку стан охорони здоров'я в країні є одним із головних показників, що свідчать про рівень суспільного добробуту й ставлення органів влади до громадян. Останні роки переконливо довели, що від належного функціонування охорони здоров'я залежить можливість функціонування інших сегментів національної економіки, адже в період розгортання епідемії коронавірусу мінімізувати суспільні втрати змогли найперше країни з розвинутою системою охорони здоров'я.

Останні роки позначені активним реформуванням вітчизняної системи охорони здоров'я з метою подолання багаторічної тенденції до її деградації. «Змінюється ідеологія здійснення медичної допомоги, фінансово-господарські та ринкові механізми в галузі охорони здоров'я та сама ця система загалом» [5]. У науковій літературі проблеми охорони зазвичай пов'язують із недостатнім фінансуванням. Незважаючи на щорічне зростання видатків на потреби галузі, вона відчуває значний дефіцит фінансування, який оцінюють до 1/3 від обсягу коштів, мінімально необхідного для її функціонування [2, с. 195]. Проблеми системної кризи в охороні здоров'я, на наш погляд, полягають не тільки у нестачі фінансових ресурсів, але й у багаторічній відсутності реформ щодо підходів та методів управління цими коштами, збереження успадкованої з радянських часів моделі фінансування галузі. Проблема диверсифікації джерел фінансування й ефективного управління ресурсами охорони здоров'я ще більше загострилася в умовах повномасштабної війни проти України, коли руйнується економічна основа формування бюджетних ресурсів (які є головним джерелом фінансування медичних закладів), в той час як охорона здоров'я потребує додаткових ресурсів для збереження своєї функціональності при зростанні потреби у медичних послугах.

Незважаючи на те, що у науковій літературі є достатньо багато визначень цього поняття, погоджуємось із науковою позицією З. Лободіної, яка розуміє під фінансовими ресурсами закладів охорони здоров'я «грошові кошти у фондovій формі, які створюються у результаті розподілу й перерозподілу ВВП та спрямовуються на формування активів закладів охорони здоров'я для здійснення діяльності, пов'язаної з наданням медичних послуг населенню» [4, с. 82]. Фінансові ресурси закладів охорони здоров'я формуються з багатьох джерел, проте у будь-якій країні структура фінансування галузі передбачає першість одного джерела. Відповідно до цього, в науковій літературі виділяють кілька моделей фінансового забезпечення охорони здоров'я: бюджетну модель, в основі якої лежить покриття витрат на надання медичних послуг населенню з бюджету; страхову модель, за якої переважають кошти медичного страхування;

ринкову модель, де провідну роль у фінансуванні охорони здоров'я відіграють власні кошти населення, а медичні заклади надають послуги на комерційних засадах. Проте, жодна із цих моделей на теперішній час у «чистому» вигляді не функціонує, в більшості держав фінансування охорони здоров'я передбачає комбінацію елементів різних моделей. Відтак, традиційний підхід до виділення моделей фінансового забезпечення галузі застарів. Більш об'єктивним, на наш погляд, є їхній розподіл за критерієм ролі суспільних фінансових ресурсів у фінансуванні медичних послуг. За ним, доцільно виокремлювати суспільну модель (як джерело фінансування медицини превалюють усупільнені кошти, зосереджені у бюджетах чи страхових фондах), ринкову модель (переважають кошти населення), змішану суспільно-ринкову модель (комбінація елементів двох попередніх у різних пропорціях).

Незважаючи на те, що за усіма формальними ознаками вітчизняну модель фінансування охорони здоров'я розглядають як бюджетну, понад половину сукупних ресурсів, які надходять у галузь, забезпечує населення. Для сфери медичних послуг актуальною проблемою є високий рівень тіньових платежів у вигляді неформальної плати чи «віддяки» лікареві. Причиною існування цих платежів є суспільний стереотип про необхідність здобути лояльність лікаря, щоб сподіватись на якісну медичну допомогу. Крім цього, населення майже в повному обсязі оплачує вартість медичних препаратів, процедур, діагностики та спеціальних обстежень тощо. Незважаючи на те, що частина цих платежів є офіційною, проблема високого рівня тінізації медичних витрат залишається. При підготовці законодавства щодо проведення медичної реформи положення щодо легалізації медичних «подяк» у формі співплатежів (офіційні платежі при зверненні за медичною допомогою) були передбачені, однак в процесі розгляду законопроекту вони були вилучені.

Проте, найбільші зміни впроваджуються щодо бюджетного фінансування охорони здоров'я, яке трансформується відповідно до принципу «гроші йдуть за пацієнтом». Він означає, що держава відмовляється від фінансування медичних закладів відповідно до кошторису, а переходить до оплати фактично наданих медичних послуг конкретним пацієнтам відповідно до визначених стандартів лікування. Реформована модель бюджетного фінансування охорони здоров'я в Україні містить елементи деконцентрації та централізації водночас. З одного боку, з її впровадженням ліквідовано механізм медичних субвенцій для місцевих бюджетів, а кошти бюджету концентруються в розпорядженні НСЗУ (Національної служби здоров'я України). З іншого боку, впроваджено нову схему оплати медичних послуг, яка відкриває можливість отримати бюджетне фінансування для лікарів приватної практики, приватних медичних закладів. Адже для держави важливо забезпечити надання медичних послуг відповідно до встановлених стандартів, а не утримання установ.

Впровадження нової моделі фінансування з бюджету медичних послуг очікувано має забезпечити єдині стандарти надання медичної допомоги та рівний доступ до медичних послуг для кожного громадянина, незалежно від місця реєстрації. Модель також передбачає справедливий підхід до розподілу

коштів, в основі якого – обсяги діяльності та ефективність. Перевагою нової схеми бюджетного фінансування охорони здоров'я, на наш погляд, є також її висока адаптивність до змін зовнішнього середовища, що дасть змогу зберегти високий рівень якості медичних послуг за умов ускладнення фінансового стану держави. У регіонах, які постраждали від бойових дій і медична інфраструктура пошкоджена чи зруйнована, нова модель розподілу бюджетного фінансування дасть змогу залучити кошти приватного сектору для організації надання для населення медичних послуг. За відсутності бюджетних коштів на ремонти чи відбудову медичних закладів, держава оплачуватиме тільки медичні послуги в межах визначених стандартів, а основне навантаження з їх надання візьмуть на себе приватні медичні заклади.

Іншим наслідком демократизації механізму бюджетного фінансування охорони здоров'я є фінансова автономізація медичних установ та перетворення їх з бюджетних закладів у некомерційні підприємства. Це відкриває можливості для залучення зовнішнього фінансування медичних послуг у формі грантів, благодійної допомоги, проєктного фінансування. Глобальним трендом розвитку бізнесу є посилення уваги до питань корпоративної соціальної відповідності, що виявляється у збільшенні масштабів фінансової участі бізнесу у втіленні проєктів соціального призначення. За цих умов, а також враховуючи високий рівень уваги та співчуття до України через безпрецедентні наслідки військових дій, залучення фінансових ресурсів для потреб охорони здоров'я за схемами фандрайзингу є одним із перспективних способів диверсифікації фінансування галузі. Автономізація медичних закладів, перехід на ринкові умови діяльності відкривають також перспективи впровадження фасиліті-менеджменту (facility management) як інструменту квазі-фінансування (вивільнення ресурсів через економію витрат). Він передбачає передачу непрофільних функцій закладів охорони здоров'я на аутсорсинг, що забезпечує підвищення якості таких послуг (прибирання, догляд за хворими, послуги харчування та ін.) за одночасної економії витрат.

Список використаних джерел:

1. Горин В. П. Соціальні гарантії в системі соціальної безпеки держави: теоретико-методологічний аспект. *Світ фінансів*. 2013. Вип. 2. С. 69-80.
2. Горин В. Фінансові аспекти реформування охорони здоров'я у зарубіжних державах: висновки для України. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 1. С. 195-204.
3. Горин В. П. Формування фінансових ресурсів охорони здоров'я в контексті виконання критеріїв економічної безпеки. *Фінансова система України: збірник наукових праць НУ «Острозька академія»*. 2013. Вип. 23. С. 216-221.
4. Лободіна З. Фінансові ресурси закладів охорони здоров'я дітей: реалії формування та перспективи зростання. *Світ фінансів*. 2007. Вип. 2. С. 73-84.
5. Семчук І. В., Кукель Г. С., Роледерс В. В. Впровадження нових підходів до управління закладами охорони здоров'я в умовах ринку.

Ефективна економіка. 2020. № 5. URL:
<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7910>

6. Соціальне страхування: підруч. / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с.

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ
ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**
**Збірник матеріалів Дев'ятої заочно-дистанційної наукової
конференції студентів і молодих вчених**
м. Тернопіль, 15 квітня 2022 р.

ЧАСТИНА 1